

Lieto, Sauvala, Ylipää
- polttokenttäkalmiston tutkimushistoriasta uusiin tulkintoihin?

Turun yliopisto
Kulttuurien tutkimuksen
laitos / Arkeologia
Pro gradu – tutkielma
Huhtikuu 2003
Elsa Hietala

HIETALA, ELSA:

Tutkielma, 91 s., 23 liites.
Arkeologia
Huhtikuu 2003

Lieto, Sauvala, Ylipää - polttokenttäkalmiston
tutkimushistoriasta uusiin tulkintoihin?

Polttokenttäkalmisto on yksi Suomen rautakauden yleisimpiä hautausmuotoja. Polttokenttäkalmistot ovat laajoja, runsaslöytöisiä ja moniulotteisia muinaisjäännöksiä joiden problematiikkaan on pitkstä tutkimushistoriasta huolimatta tartuttu vasta aivan viime vuosina. Tutkimuksen eräänä tavoitteena oli selvittää miten kaukaa Suomen arkeologian historiasta polttokenttäkalmiston määritelmä periytyy ja miten se on tähän päivään mennessä muuttunut. Tuloksena oli, että vaikka polttokenttäkalmistojen tuntemus on uusien kaivausten myötä vuosien varrella parantunut, on niiden määritelmä pysynyt verraten muuttumattomana tieteellisen arkeologian alkuajoista.

Liedon Sauvalan kylän Ylipään kalmisto on yksi harvoista maassamme kokonaan tutkituista polttokenttäkalmistoista. Tutkimuksia kalmistossa suoritettiin kahteen otteeseen, tarkalleen 80 vuoden välein. Kalmiston pääosan kaivoi vuoden 1913 nuori arkeologi A.M. Tallgren. Tuolloin kaivamatta jääneen osan tutki vuonna 1993 Kristiina Korkeakoski-Väisänen johdolla Turun Yliopiston arkeologian oppiaine. Nämä kaksi eri aikoina erilaisilla menetelmillä toteutettua kaivausta antoivat mahdollisuuden suorittaa vertailua niin tutkimushistoriallisesti kuin metodisestikin. Merkittävää oli vertailusta saatujen tulosten pohjalta pohtia kysymystä polttokenttäkalmistolle sopivimmasta dokumentointitarkkuudesta sekä muista kaivausteknisistä seikoista. Kysymyksiin on vaikeaa antaa yksiselitteistä vastausta. Polttokenttäkalmisto on kuitenkin monipuolinen kokonaisuus, jossa kenttätutkimuksen tarkalla suunnittelulla ja kysymyksenasettelulla sekä kaivausvaiheen primääridokumentoilla on aivan ratkaiseva asema. Tarkasta dokumentoinnista, jota on usein pidetty tutkimuksen objektiivisuuden mittana, voi primääritulkinnan puuttuessa olla jatkotutkimukselle enemmän haittaa kuin hyötyä.

Tutkimuksessa pyrittiin selvittämään olisiko kaivauksesta tehdyn dokumentoinnin, löytöluetteloiden sekä kaivauskertomusten perusteella mahdollista tehdä kauan sitten kaivetuista aineistoista uusia tulkintoja. Kaivausalueista piirrettyjä karttoja sekä löytötietoja digitaalisesti käsitellen luotiin eri esineryhmiä, rakenteita sekä yksittäisiä hautauksia kuvaavia visuaalisia esityksiä. Näiden esitysten perusteella vaikuttaa siltä, että aikaisemmin kollektiiviseksi hautaukseksi määritellystä polttokenttäkalmistosta on mahdollista esineiden perusteella havaita löytökeskittymiä. Löytökeskittymät ovat alueita, joista voidaan erottaa niihin haudatun yhden tai useamman vainajan esineiden levinnän tai kalmiston kivirakenteiden perusteella.

Asiasanat: merovingiaika, kalmistot, polttokenttäkalmistot, arkeologian tutkimushistoria, yksilöhautaus, kollektiivihautaus, A.M. Tallgren, arkeologinen mittaustarkkuus

Sisällysluettelo

1. Johdanto	1
2. Polttokenttäkalmistojen tutkimushistoriaa	3
2.1. Tutkimuksen varhaisvaiheet	3
2.2. Kenttäkalmisto Tallgrenin aikaan	5
2.3. Ella Kivikoski, polttokenttäkalmistot ja tasaisen maan polttokalmistot	7
2.4. Polttokenttäkalmistot 1980- ja 1990- luvuilla	7
2.5. Liedon Sauvalan Ylipään tutkimushistoria	8
2.5.1. A.M. Tallgrenin kaivaukset 1913	8
2.5.1.1. Tutkimuksen ja tutkijan taustaa	8
2.5.1.2. Tallgrenin kaivaukset	9
2.5.2. Turun yliopiston arkeologian oppiaineen kaivaukset	11
2.5.2.1. Tutkimuksen taustaa	11
2.5.2.2. Arkeologian oppiaineen kaivaukset	11
2.5.3. Muu kalmistoon liittynyt tutkimus	12
3. Tutkimuskysymykset	14
3.1. Polttokenttäkalmistojen vainajamäärien arvioinnista	14
3.1.1. Luumateriaalin analysointi	15
3.1.2. Esinekombinaatiot ja löytöaineiston levintä	17
3.1.3. Kalmiston rakenteet	18
3.2. Kaivausmenetelmät ja dokumentointi	19
4. Vainajan sukupuolen arviointi löytöaineiston perusteella	20
4.1. Ruumiskalmistoissa	20
4.2. Polttokenttäkalmistoissa	22
5. Polttokenttäkalmisto kompleksina	23
5.1. Kalmisto rautakautisen yhteiskunnan tutkimuksen apuna?	23
5.2. Mitä polttokenttäkalmisto edustaa?	24
6. Ylipään löydöt ja niiden käsittely tutkimushistoriallisesti	26
6.1. Esineet	26
6.2. Keramiikka	27
6.3. Luumateriaali	27
6.4. Rakenteet	28
7. Tunnetut esinesikermät ja niiden tulkinta	29

7.1. Esinesikermä I	30
7.2. Esinesikermä II	31
7.3. Esinesikermä III	33
7.4. Esinesikermä IV	35
7.5. Esinesikermä V	35
8. Kalmiston rakenteet ja kronologia	37
8.1. Kiveys	37
8.2. Kulttuurikerros ja kuopat	38
8.3. Vuoden 1993 kaivausalue	39
8.4. Rovio	39
8.5. Venehautaus	41
8.6. Kalmiston sisäinen kronologia	41
9. Löytöjen määrällistä ja spatiaalista tarkastelua	43
9.1. Korut ja naisten asustuksen osat	43
9.1.1. Soljet	43
9.1.1.1. Tasavarsisoljet	43
9.1.1.2. Hevosenkänkösoljet	44
9.1.1.3. Kupurasoljet	46
9.1.1.4. Muut soljet ja koruneulat	46
9.1.2. Riipukset	47
9.1.3. Rannerenkaat	48
9.1.4. Kaularenkaat	50
9.1.5. Sormukset	51
9.1.6. Helmet	53
9.1.7. Ketjut, ketjunjakajat sekä pronssispiraalit	55
9.1.8. Yhteenveto	57
9.2. Aseet, vyön osat ja työkalut	57
9.2.1. Miekat	57
9.2.2. Keihäänkärjet	59
9.2.3. Väkipuukot ja veitset	59
9.2.4. Kilven osat	61
9.2.5. Vyön osat	61
9.2.6. Työkalut, hevoskalut ja hioimet	62
9.2.7. Yhteenveto	62

9.3. Luumateriaali	63
9.3.1. Vuoden 1913 kaivaukset	63
9.3.2. Vuoden 1993 kaivaukset	64
9.4. Keramiikka	65
9.4.1. Vuoden 1913 kaivaukset	65
9.4.2. Vuoden 1993 kaivaukset	68
9.5. Palanut savi	69
10. Hautausmäärien ja kalmiston muiden ilmiöiden tarkastelua	72
10.1. Esinekombinaatioista ja kalmiston rakenteista	72
10.2. Arvioita hautausmääristä rakenteiden sekä esineistön ja sen levinnän perusteella	74
11. Kaivausmetodeista ja dokumentoinnista	80
12. Johtopäätöksiä – todisteet uudessa valossa?	83
Lähdeluettelo	86
Liitteet 1-7	

1. Johdanto

Nuoremmalla rautakaudella (500-luvun lopulta alkaen) Suomessa yleistyvät hautausmuotona ns. polttokenttäkalmistot. Polttokenttäkalmistot sijaitsevat useimmiten matalien kumpareiden päällä viljelysten ja rautakautisen asutuksen läheisyydessä. Näistä kalmistoista ei yleensä ole näkyvissä maanpäällisiä merkkejä satunnaisia maasta esiin pistäviä kiviä lukuun ottamatta. Turpeen alla on kiveys, jossa on yhdestä neljään kerrosta kiviä ja joka saattaa olla satojen neliömetrien laajuinen. Vainajat, kuten useimmiten heille mukaan annetut esineetkin, on poltettu roviolla ja jäännökset siroteltu kalmistokiveyksen lomaan. Rovion jäännöksiä saattaa löytyä myös kivien päältä ja alta, saman hautauksen jäänteet on saatettu sirotella useiden neliömetrien laajuudelle tai sijoittaa tiiviisti yhteen selvästi erotettavaksi yksilöhautaukseksi. Tämä on polttokenttäkalmiston määritelmä sellaisena kuin tänä päivänä sen tunnettu. Tämän tutkimuksen eräänä tarkoituksena on pyrkiä selvittämään, kuinka kaukaa historiasta määritelmä periytyy ja miten se on ajan ja uuden tutkimustiedon mukana kehittynyt.

Hautausmuodon synnystä on esitetty vuosien saatossa useita eri mielipiteitä. On mm. esitetty, että hautaröykkiö olisi laajentunut suurehkoksi ja matalaksi kivirakennelmaksi kun siihen lisättiin uusia hautauksia ja niihin liittyviä kiviä. Kalmistoille ominaisesta kollektiivisesta luonteesta on myös keskusteltu tutkimuksessa. Voidaan ajatella, että alun perin maan pinnalla näkyneet merkit hautauksista olivat ehtineet tuhoutua kalmistoon uusia hautauksia tehtäessä, ja näin vanhat ja uudet hautaukset sekoittuivat tahattomasti. Erään teorian mukaan alun perin maan pinnalle näkyneet hautaukset ovat joutuneet helposti ryöstetyiksi ja sekoittuneet tämän vuoksi.

Kollektiiviseksi käsitetyssä polttokenttäkalmistossa esiintyy myös yksilö- tai parihautauksiksi tunnistettavia hautauksia. Näiden lisäksi olisi mielenkiintoista tavoittaa yksilöitä muusta, sekoittuneelta vaikuttavasta kalmiston materiaalista. Koska kalmiston luomateriaalin analysointi on vielä tänä päivänä melko harvinaista ja vaatii erityisiä resursseja, voisikin yksilöä yrittää tavoittaa hauta-antimien eli kalmiston esineistön perusteella. Tässä tutkimuksessa tavoitteena on tarkastella Liedon Sauvalan¹

¹ Kylän nimestä käytetään myös muotoa Sauvola (esim. Korkeakoski-Väisänen 1994)

Ylipään polttokenttäkalmiston esineistöä ja sen levintää. Näiden perusteella yritetään tunnistaa kalmistoaluetta yksilöitä.

Liedon Sauvalan Ylipää on merovinki- viikinkiaikainen kalmisto, jossa tutkimuksia on suoritettu kahteen eri otteeseen 80 vuoden välein. Työssä selvitetään, mitkä olivat kaivausten motiivit sekä miten ne teknisesti suoritettiin. Tutkimuksessa pyritään arvioimaan, miten polttokenttäkalmistojen tutkimus on tässä ajassa muuttunut ja mitä uusia menetelmiä voisimme käyttää vanhojen aineistojen analysointiin. Tarkoitus on myös pohtia, mitä etuja, mahdollisuuksia tai ongelmia uudelleentulkinta voi tuoda tullessaan.

Tutkimuksessa käytetyistä termeistä *esinesikermällä* tarkoitetaan pienelle alueelle yhteen kuoppaan haudattuja esineitä, jotka muodostavat yhden hautauksen sisällön. Esineiden on myös katsottu joutuneen maahan samanaikaisesti ja tämän perusteella niitä on pidetty ns. suljettuina löytöinä (Kivikoski 1947:11; 1961:162; 1964:170; Meinander 1952:54). Tutkimuskirjallisuudessa tästä hautausmuodosta käytetään myös termejä esinerykelmä (Kivikoski 1966:52), löytöryhmä (Kivikoski 1971:53) ja yksilöhautaus (Kujanen 1991). *Löytökeskittymällä* puolestaan tarkoitetaan tässä tutkimuksessa yhden tai useamman hautauksen sisältämää kokonaisuutta, joka erottuu rakenteensa tai sisältönsä puolesta ympäröivästä kalmistoalueesta.

Tämän työn tärkeimpinä lähteinä on käytetty Liedon Ylipään polttokenttäkalmiston kaivauksista tehtyjä raportteja löytöluetteloineen ja karttoineen sekä näistä kirjoitettuja artikkeleita (Tallgren 1913; 1914; Korkeakoski-Väisänen 1994; 1996). Tutkimuskirjallisuudessa on pyritty tutustumaan ennen kaikkea Suomessa julkaistuun polttokenttäkalmistojen käsittelevään materiaaliin – vertailuja tosin tehdään myös Viron Saarenmaalle, jonka kalmistoja Marika Mägi käsittelee väitöskirjassaan (2002). Tutkimusta varten käytiin varsinaisesta löytöaineistosta tarkimmin läpi aikaisemmin tutkimaton keramiikka.

2. Polttokenttäkalmistojen tutkimushistoriaa

2.1. Tutkimuksen varhaisvaiheet

Polttokenttäkalmistojen tutkimuksen varhaisvaiheita pyritään seuraavassa lähestymään ennen Liedon Ylipään kaivausta 1913 julkaistujen tutkimusten pohjalta. Varhaisissa tutkimuksissa rautakautisina *polttokalmistoina* (*brandgravfält*) käsitellään useimmiten maanpinnasta ylöskohoavia "roukkioita" tai maakumpuja (esim. Heikel 1899). Tasaisella maalla sijaitsevat polttokalmistot ovat olleet muinaisjäännöstyyppinä vieraita "tieteellisen arkeologian" (Nordman 1968:18) alkuvuosikymmeninä maakuntien inventointeja tehtäessä. Useita maakuntia inventoinut Kustaa Killinen ihmettelee Maskun kihlakunnan tarkastusmatkaansa kuvaillessaan (Killinen 1878) Varsinais-Suomen muinaisjäännösten vähyyttä. Matkallaan hän ei ollut onnistunut löytämään yhtään "*kokonaista, hävittämätöntä jätinroukkia eli hiittenkiu'asta. Kaikki tuollaiset roukkiot olivat niin maata myöten mullistetut, että niitä tuskin voi tuntea muuksi kuin luonnon muodostamiksi.*" (Killinen 1878:49)

Liedon pitäjän muinaisjäännöstilannetta kuvaillessaan Killinen kertoo alueelle tyypillisistä "*Kalevanpoikain kivikoista*", jotka olivat kansantarun mukaan syntyneet siten, että "*Kalevan poi'at eli hiidet ovat toisiaan kivillä heitelleet toiselta mäeltä toiselle.*" (Killinen 1878:68). Näitä kivikoita sekä "mullin mallin hajoitettuja hiittenkiukaita" Killinen kuvailee tarkastaessaan Aurajoen rantoja, sekä kertoo vielä niiden ulkonäöstä seuraavaa (Killinen 1878:69):

"Kivet muutamissa kivikoissa ovat suuremmat kuin hiiteenkiukaissa tavallisesti olen nähnyt olevan; muuten useammat olivat niistä niin kuin "kivipeltoja", kiviä kaksin, kolmin kerroin, kuten kuokkopellolla määttäitä."

Näistä kuvauksista on hyvin vaikea tunnistaa ja paikallistaa, kertovatko ne kaikki juuri polttokenttäkalmistoista. Ottaen huomioon seudun ja sen tänä päivänä tunnetun muinaisjäännöskannan, on kuitenkin hyvin todennäköistä, että ainakin osa Killisen 1870-luvulla kuvailemista "*Kalevan poikain kivikoista*" tunnetaan nykyään polttokenttäkalmistoina.

J.R. Aspelin kuvaa vuonna 1885 julkaistun esihistorian yleisesityksensä viimeisillä sivuilla myöhemmän rautakauden kalmistoja, joissa vainajia on haudattu myös polttamalla. Esimerkkinä Aspelinilla on tästä hautaustavasta ”paraiten tunnettu” Äimälän kalmisto Kokemäellä (Aspelin 1885:96-97):

”Sekin oli kuokkimatta jätetty korkein mäkikohta keskellä talon vainiota. Kalmiston peitteenä oli noin 4-6 tuuman paksuinen turvekerros. Sitä kohta seurasi korttelia paksu enimmiten soransekainen multakerros, joka useimmissa kohden oli poltettua sekä täynnä hiiltä, tuhkaa ja luusiruja. Tuon kerroksen alla oli vaaleankeltainen koskematon maa. Hautapaikkoja olivat nuo hiilen- ja luunsekaiset kohdat. Niistä tarkoin etsimällä ehtimiseen löydettiin jotakin joko ehjää tai sulanutta kalua, vaskikerroksia luultavasti vaatteista, solkia ja solituksia, helmiä, veitsiä, keihäitä, miekkoja, vikahteita y.m., sekä kaksi arapialaista rahaa, joista yksi on 850 vuoden paikoilta. Koska turvekerros nähtävästi on itsestään ajan pitkään kasvanut kalmiston peitteeksi, niin näyttää siltä kuin olisi ruumis täydessä asussaan roviolla palanut ja paikalle riutunut osittain sulaneine kaluineen peittämättä, kunnes ruoho ehti verhoa vainajan jätteet kesäiseen vaippaansa.”

Todennäköisesti varhaisimman polttokenttäkalmiston määritelmän suunnilleen siinä muodossa kuin sen tänä päivänäkin tunnemme julkaisi Finskt Museumissa 1897 A. Hackman. Tällaisen määritelmän syntymisen on luonnollisesti voinut mahdollistaa se, että hän kollegoinneen on jo tutustunut useisiin vastaaviin kohteisiin edeltävinä vuosikymmeninä. Artikkelissaan hän kirjoittaa venepolttohautauksista, joita esiintyy ennen kaikkea Länsi-Suomen suurissa kalmistoissa (*på stora gravfält i Västra Finland*). Näiden erityistä levintäaluetta ovat Varsinais-Suomen jokilaaksot, Hämeen vesistöjen alue Vanajavedeltä Pyhäjärvelle sekä Kokemäenjoen rannoilta Kyröjokilaaksoon ja sen ympäristöön. Tutkittaessa näitä kalmistoja on niille tyypillistä, että ne ovat (Hackman 1897:82):

”... oftast belägna på mindre långsluttande med flyttblock och rullstensgrus betäkta och med enris- och andra buskar torftigt bevuxna kullar. Vid undersökning af dessa gravfält har man på ringa djup under

torfven i ett med kol och sot blandadt mullager stött på brända människoben och oftast utan synlig ordning mellan stenarna kringströdda rester af lerkärl samt vapen, redskap ock smycken, af hvilka några äro väl bibehållna, de flesta däremot mer eller mindre skadade: vapnen sammanböjda och sönderbrutna, smyckena af brons och glas söndriga och halfsmultna. Graffältens stora utsträckning tyder redan på att de blifvit använda under flera släktled, och en granskning af fynden från några af dem ger vid handen, att flera århundraden måste hafva förflutit mellan den älsta och yngsta bisättningen. Den tidrymd, inom hvilken detta egendomliga grafskick var rådande i Finland, omfattar den senare folkvandringstiden och vikingatiden eller den förut så kallade mellersta järnålderns senare del och den yngre järnålderns tidigare perioder. På några af dessa graffält, men ej på alla, har man bland det öfriga "grafgodset" funnit än ett större än ett mindre antal klinknaglar."

Erityisenä tarkastelun kohteena A. Hackmanilla on tohtori Appelgrenin Laitilan Kansakoulunmäellä tutkima polttokenttäkalmisto, jossa tämä oli suorittanut kaivauksia vuonna 1886. Paikan kuvaus sopii edelleen varsin osuvasti polttokenttäkalmiston tämänpäiväisiin määritelmiin. Seuraavana vuonna paikalla tutkimuksia suorittanut "dr Schwindt" kuvaili Hackmanin (1897:83) sanojen mukaan paikkaa sanoen, että "Öfveralt, hvar han gräfde, stötte han på detta kaos af kringspidda brända ben och fornsaker."

Ensimmäisen kerran *tasaisella maalla sijaitsevaa polttokalmistoa* kuvaa omana artikkelinaan Suomen Museossa Juhani Rinne. Kohteena on Saramäen Marttilan polttokalmisto (1905:3): "Laadultaan on kalmisto polttokalmisto, jonka hautapaikat ovat tasaista kivitannerta ilman maanpinnan yläpuolelle nousevia kumpuja."

2.2. Kenttäkalmisto Tallgrenin aikaan

Kun Tallgren julkaisi kertomuksensa Ylipään kalmiston kaivauksista Suomen Museossa 1914, puhui hän sen tyypistä termillä *kenttäkalmisto*. Termillä hän tarkoittaa kalmistoja, joissa ei ole maan pinnalle näkyviä rakenteita. Kenttäkalmisto yleisnimityksenä saattoi siis merkitä sekä poltto- että ruumiskalmistoa. Erotus näiden

kahden välillä oli tuon ajan tutkimustilanteen mukaan lähinnä ajoituksellinen, ruumiskalmistojen käyttöönotto näytti nimittäin ajoittuvan polttokenttäkalmistoihin hautaamisen loppuvaiheille (Tallgren 1918:55). Kertomuksessa esiintyvät kaikki polttokenttäkalmistolle tyypilliset piirteet. Kohde onkin ollut Tallgrenille esimerkkinä tästä hautatyyppistä ilmeisen tärkeä, hän julkaisi sen uudelleen kirjassaan *Tietojemme rajoilta historiassa* (1920:58-73). Toinen merkittävä polttokenttäkalmistokohde, jonka Tallgren tutki ollessaan historiallisen museon palveluksessa, oli Kaarinan Ristimäki. Kohteen hän esittelee ensin artikkelissaan *Finskt Museumissa* (1915a) ja tämän jälkeen mm. kirjassaan *Aurajoen suun esihistorialliset muistot* (1915b:47-55).

Tallgren kirjoitti kymmenen vuotta suunnittelemansa teoksen *Suomen kiinteistä muinaisjäännöksistä* vuonna 1918. Tässä teoksessa hän kuvailee polttokenttäkalmistoa hyvin pitkälti samalta pohjalta kuin Hackman 1897. Teos on kuitenkin Aspelinin *Suomen asukkaat pakanuuden aikana* (1885) jälkeen ensimmäinen yleisteos, jossa muinaisjäännöstyytit määritellään tuon hetkisen tutkimustiedon valossa (Hackman 1897:82; Tallgren 1918:55-56). Teosta onkin pidetty ensimmäisenä lähteenä, jossa polttokenttäkalmisto muinaisjäännöstyyppinä ja rakenteena määritellään (Haimila 2002:5-7).

Tallgren määrittelee polttokenttäkalmiston vielä uudelleen *Suomen esihistoriaa* käsittelevässä teoksessaan *Suomen muinaisuus* (1931:103-104). Tämä määritelmä on pääosin sama kuin edellinenkin, mutta jonkin verran tunnetumpi. Tässä vaiheessa polttokenttäkalmiston nimitys hakee selvästi vakiintuvaa muotoaan. Samoilla sivuilla, joilla Tallgren kuvaa Varsinais-Suomen nuoremman rautakauden kalmistoja, hän esittää useampia erilaisia variaatioita hautaustyyppin nimestä. Näitä ovat kokonaan maanalaiset ”*kalmistokentät*”, joissa jokainen hauta on erikseen” sekä vierekkäisten hautojen muodostamat yhtenäiset *polttokalmistokentät* (Tallgren 1931:103). Edellisestä lyhennelmä lienee saman sivun lopussa esiintyvä muoto ”*kalmistokenttä*”. Seuraavalla sivulla kalmiston varsinaisessa kuvailussa Tallgren puhuu samasta asiasta hieman yleisemmällä termillä ”*Suomen polttohaudat*” sekä vielä myöhemmin ”*polttokalmistot*” (1931:104). Tämän vaihtelevan sanankäytön jälkeen arkeologien sanastoon on nähtävästi juurtunut termi polttokenttäkalmisto.

2.3. Ella Kivikoski, polttokenttäkalmistot ja tasaisen maan polttokalmistot

Suomen rautakauden kuvaston I osan (1947:11) johdannossa Kivikoski määrittelee polttokenttäkalmistot samaan tapaan kuin Tallgren ja Hackman häntä aikaisemmin. Tässä yhteydessä hän käyttää muinaisjäännöstyyppistä johdonmukaisesti termiä *polttokenttäkalmisto*. Samoin kirjoittaa Salmo lyhyessä hautausmuodon esittelyssään polttokenttäkalmistosta (1952:12-13) ja mainitsee, että sitä on ulkoasunsa vuoksi kutsuttu myös *risaiseksi polttokenttäkalmistoksi*. Vaikuttaisi siltä, että nämä ovat ensimmäisiä kertoja, jolloin termiä on käytetty julkaistussa kirjallisuudessa. Vuonna 1952 C.F. Meinanderin toimittamassa ruotsinkielisessä esihistorian yleisesityksessä merovinkiajan yleisimmästä hautaustavasta käytetään nimitystä *brandgravfält på flat mark* (af Hällström 1952:53).

Suomen esihistoria -teoksessa (1961) sekä sen ruotsinkielisessä käännöksessä (Finlands förhistoria 1964) puhutaan näistä keskisen rautakauden muinaisjäännöksistä *tasaisen maan polttokalmistoina (brandgravfält under flat mark)* (Kivikoski 1961:161-163; 1964:169-172). Seuraavan arkeologisen yleisteoksen, Suomen kiinteät muinaisjäännökset, alkulauseessa Kivikoski mainitsee arkeologisen tutkimuksen suuresti lisänneen "tietämystämme maamme muinaisen asutuksen jättämistä muistoista." (Kivikoski 1966:5). Muinaisjäännöstyyppin määrittely ei kuitenkaan ole muuttunut, Kivikoski kertoo nyt asiaa sen paremmin perustelematta haluavansa korvata *polttokenttäkalmiston* termillä *tasaisen maan polttokalmisto* (Kivikoski 1966:51).

2.4. Polttokenttäkalmistot 1980- ja 1990-luvuilla

Polttokenttäkalmistoista on julkaistu viime vuosikymmeninä Suomessa vain muutamia artikkeleita ja yksi laajempi tutkimus. Näille tyypillistä on ollut kalmistotyyppin tutkimuksen ongelmallisuuden esille tuominen. Suurin edistysaskel polttokenttäkalmistojen tutkimuksessa vuosikymmeniin oli Laitilan Vainionmäen polttokenttäkalmiston tutkiminen ja julkaisu (Purhonen 1996a). Rajat muinaisjäännöstyyppien välillä voivat olla hyvinkin häilyviä, ja määritelmistä on käyty keskustelua (Söyrinki-Harmo 1984:116; Taavitsainen 1992:10). Eräs esille nousseista keskustelun aiheista on ollut kysymys polttokenttäkalmistojen muodostumisesta.

Kalmistomateriaalin sekoittumiselle on annettu erilaisia selityksiä. On ajateltu, että materiaali olisi sekoittunut uusia hautauksia merkitsemättömään kalmistoon tehtäessä, tai että hautojen ryöstely olisi tuhonnut alun perin selkeät yksilöhautaukset. Todennäköisintä Söyrinki-Harmon mukaan on, että polttokenttäkalmistot edustavat kollektiivista hautausta, jossa esiintyy myös yksilöhautoja (1984:114-115). Eräs polttokenttäkalmistojen selkeimmistä tutkimusongelmista on kysymys niihin haudattujen vainajien määrästä. Luumateriaalia ei ole useinkaan ”tarpeeksi”, joka puolestaan saattaa johtua siitä, että kaikkia luita ei ole kerätty roviolta tai siitä, ettei kaikkia vainajia ole poltettu (Söyrinki-Harmo 1984:118; Formisto 1996:86-87).

Tutkimuksessa on myös nostettu esille se erityinen lähdekriittisyys, jolla polttokenttäkalmistoiksi määriteltyjä kohteita tulisi lähestyä. Katsantokannasta riippuen saatetaan saman löytömaterialin perusteella päätyä hyvinkin erilaisiin johtopäätöksiin kohteen luonteesta. Muutamissa polttokenttäkalmistoiksi määritellyissä kohteissa voisi esimerkiksi olla hyvinkin perusteltua puhua mieluummin metallintyöstön ja kalmistomateriaalin uusiokäytön jäänteistä kuin kalmistosta (Taavitsainen 1992:7).

Kiinnostus polttokenttäkalmistojen luonteen selvittämiseen on osaksi kummunnut niiden tutkimushistoriasta, eri tutkijoiden tavasta hahmottaa tämän hautausmuodon olemusta ja syntyvaiheita. Pohdintaan polttokenttäkalmistojen luonteesta suomalaisessa tutkimuksessa on epäilemättä tuonut oman lisänsä muu pohjoismainen tutkimus (esim. Bennet 1987; Kaliff 1992; 1997). Aivan viime aikoina myös Suomessa polttohautauksen rituaaleihin ja muihin uskonnollisiin aspekteihin on alettu kiinnittää yhä enemmän huomiota (esim. Purhonen 1996b; Karvonen 1998).

2.5. Liedon Sauvalan Ylipään tutkimushistoria

2.5.1. A.M. Tallgrenin kaivaukset 1913

2.5.1.1. Tutkijan ja tutkimuksen taustaa

Viime vuosisadan alkupuolen merkittävin suomalainen arkeologi, Aarne Michael Tallgren (s. 1885, k. 1945) varttui Maarian pitäjässä lähellä Turkuja. Hän päätti koulunsa ylioppilaana vuonna 1903 ja vain kaksi vuotta tämän jälkeen valmistui

yliopistosta pääaineenaan pohjoismainen historia ja skandinaavinen arkeologia. Tehtyään opintomatkat Tukholmaan ja Upsalaan, hän astui kansallismuseon palvelukseen assistenttina vuonna 1906. (Nordman 1968:60-61)

Vuonna 1911 Tallgren väitteli Pohjois- ja Itä-Venäjän kupari- ja pronssikaudesta. Väitöskirja sai osakseen purevaa kritiikkiä varsinkin opponentiltaan, Julius Ailiolta. Tämän kritiikin sanotaan masentaneen Tallgrenia niin, että hän seuraavien vuosien aikana vetäytyi kotiseudulleen Turun Maariaan. Liedon Ylipäässä suoritettut kaivauksetkin olivat siis Tallgrenin elämässä osa vaihetta, jossa hän omistautui täysin kotiseutututkimukselle. (Kivikoski 1960:28; Nordman 1968:63)

A.M. Tallgrenin varsinainen tieteellinen mielenkiinto ei ollut ”kentällä” vaan hänet tunnetaan paremminkin J.R. Aspelinin manttelinperijänä Venäjän ja Siperian esihistorian tutkijana. Nuori Tallgren sai kritiikkiä seuraajiltaan valtion historiallisen museon palveluksessa suorittamistaan kaivauksista. Sanottiin, että hänellä ei ollut kenttäarkeologille tarvittavaa kärsivällisyyttä, mikä näkyi työskentelyn suurpiirteisyydessä ja vauhdissa. (Nordman 1968:60, 61)

Liedon Sauvalan Ylipään kalmisto tuli päivänvaloon vuonna 1912, jolloin tilan omistaja rakensi paikalle uuden heinäladon sekä ladolle vievän tien. Rakennustöissä paljastui joukko muinaiskaluja, jotka paikallisia rakennustöitä seuraava A.M. Tallgrenin äiti Jenny Maria sai haltuunsa ja toimitti valtion historialliselle museolle. Löytöjen merkittävyys sai museomiesten mielenkiinnon kohteeseen heräämään ja kalmisto päätettiin kaivaa, vaikkei mitään varsinaista uhkaa sen jäljelle jääneen osan tuhoutumisesta ollutkaan. Kesällä 1913 A.M. Tallgren suoritti kohteella kaivauksia vajaan viikon ajan. (Tallgren 1914:30)

2.5.1.2. Tallgrenin kaivaukset

Ylipään kalmistossa Tallgren suoritti tutkimuksia 5-6 päivää. Työvoimana olivat 5 miestä, jotka kaivoivat alueen, noin 170 m² alan pääasiassa lastoin – suurin osa maasta seulottiin. Kaivauspaikalla Tallgren dokumentoi alueen ja sen suhteen ympäristöönsä valokuvin, sekä piirsi alueesta yleiskartan. Samaan karttaan hän merkitsi myös numeroin lähes kaikki löydöt ilman korkeustietoja. Karttaan merkitsemättä on

päännumeroista jätetty ainoastaan seuralöydöt sekä ruuduittain talteen kerätty palanut savi, keramiikka ja palanut luu. Alueen korkeuden hän siirsi Aurajoen pinnasta ladon nurkkaan, korkeus oli 23,53 metriä joen pinnasta. Viisi kappaletta profiilivaaituslukuja on myös merkitty alueesta piirrettyyn karttaan. Maalajeja tai värieroja ei karttaan juurikaan ole merkitty – kaivauskertomukseen on mainittu ruutujen tarkkuudella joitakin alueella esiintyneitä anomalioita. (Tallgren 1913, 1914)

Kuva 1. Yleisnäkymä kohti Ylipään polttokenttäkalmistoa pohjoisesta kesäkuussa 1913. Kuva A.M. Tallgren / Museovirasto.

Tallgren toteaa kohteen olevan kenttäkalmistoa, jossa ei ollut havaittavissa maanpäällisiä hautamerkkejä ja kaikki vainajat oli haudattu polttamalla. Tallgrenin havaintojen mukaan kalmistoalueella näytti olevan yksi rovion kohta, jossa maa oli erityisen mustaa, ja kivissä näkyi palamisen jälkiä. Kalmistossa oli Tallgrenin mukaan ”melkoisesti kiviä, kuten niissä tavallisesti on”, erotuksena länsiosa, jossa kiviä oli vähemmän ja maa vähemmän nokista kuin muualla kalmistossa. Tämän ilmiön Tallgren tulkitsee merkiksi siitä, että kyseinen kalmiston osa on ollut muuta kalmistoa myöhemmin käytössä. (Tallgren 1914:30, 32, 33)

Kalmiston ja pintaturpeen vahvuus oli 40-50 cm, profiilissa oli kuitenkin havaittavissa useita muuta kalmistoaluetta syvemmälle kaivettuja kuoppia, joissa löydöt olivat jopa 85 cm syvällä. Kalmiston rikkaat löydöt olivat enimmäkseen hajallaan, alueella oli kuitenkin havaittavissa viisi esinesikermää, jotka Tallgren tulkitsee kunkin yhden hautauksen sisällöiksi. (Tallgren 1914:32, 34-35)

2.5.2. Turun yliopiston arkeologian oppiaineen opetuskaivaukset

2.5.2.1. Tutkimuksen taustaa

Tarkalleen 80 vuotta sen jälkeen kun Ylipään kalmisto oli peitetty A.M. Tallgrenin kaivausten jäljiltä, Turun yliopiston suomalaisen ja vertailevan arkeologian oppiaineen opetuskaivaukset päätettiin järjestää samassa paikassa. Suurin syy kohteen valintaan oli havainto siitä, että kaivauksia tuolloin rajannut heinälato oli lahonnut paikoilleen, ja mahdollisti näin keskenjääneen kaivauksen suorittamisen loppuun. Tutkimuksen tarkoituksena oli ennen kaikkea määrittellä Tallgrenin 1913 kaivaman polttokenttäkalmiston laajuus ja koetutkimuksin selvittää mahdollisen asuinpaikan sijainti. (Korkeakoski-Väisänen 1996:69-70)

2.5.2.2. Arkeologian oppiaineen kaivaukset

Arkeologian oppiaineen opetuskaivaukset kesällä 1993 kestivät yhteensä neljä viikkoa. Kaivaustyövoimana oli kaivajina 12 arkeologian opiskelijaa, joista kukin työskenteli 2 viikkoa, sekä kartoittaja. Kaivettavana alana oli vanhan heinäladon alusta 88 m². Tästä alueesta kalmistolöytöjä oli lähinnä sen itäosissa, länsiosan ollessa jo selkeästi kalmiston ulkopuolista aluetta. Korkeus siirrettiin kaivauspaikalle monikulmiopisteestä, ja alueelle saatiin näin absoluuttinen korkeus. Kaivausruuduille annettiin koordinaatit, joiden alku määräytyi alueen lounaiskulman mukaan. Puretun heinäladon pohjalle avattu kaivausalue puhdistettiin ja kaivettiin kerroksittain lastoilla. Alueen länsipuolella, joka vaikutti olevan polttokalmiston ulointa reunaa, löydöt tallennettiin ruuduittain, kun taas itäpuolella löydöt tallennettiin koordinaatein lukuun ottamatta seulontalöytöjä, jotka tallennettiin ruuduittain. Kaivauskertomukseen on myös liitetty viitteelliset levintäkartat keramiikasta, pronssista sekä palaneesta luusta. (Korkeakoski-Väisänen 1994)

Kaivauksissa havaittiin alueen olevan kalmiston läntisintä osaa, jonka raja saatiin myös selkeästi esille. Merkkejä Tallgrenin mainitsemasta polttoroviosta ei havaittu. Sen sijaan hänen todennäköisesti rovionjäänteiksi tulkitsemansa muuta aluetta mustempi maa sekä runsas palanut savi jatkuivat vuoden 1993 kaivausalueelle. Korkeakoski-Väisänen mukaan nokimaan vahvuus ei kuitenkaan viittaa rovion paikkaan vaan

pikemminkin siihen, että roviojätteitä olisi tuotu paikalle. Saviastian palat sekä korkeassa lämpötilassa sintraantuneen saven (Tallgrenin savikuona) Korkeakoski-Väisänen mainitsee merkiksi siitä, että osa keramiikasta on ollut mukana hautaroviolla ja osa joutunut kalmistoon vasta hautauksen yhteydessä. (Korkeakoski-Väisänen 1996:70-71; 2002:39-40)

Kuva 2. Näkymä Ylipään kalmistoon etelästä ennen kaivauksia 1993 (TYA 251:2). Kuva Kristiina Korkeakoski-Väisänen.

2.5.3. Muu kalmistoon liittynyt tutkimus

Hyvän tutkimustilanteensa ja merkittävien, suhteellisen ehjien löytöjensä vuoksi Liedon Ylipään esineistö pääsi esille 1900-luvun merkittävimpiin esinetutkielmiin (Salmo 1938; Kivikoski 1939; 1947; Pihlman 1990). Turun seudun sekä Liedon, jopa koko maata käsittelevissä historiateoksissa Ylipäällä on toistuvasti ollut oma paikkansa (esim. Tallgren 1918; 1931a; 1931b; Kivikoski 1961; 1964; 1966; 1971; Luoto 1988). Näistä yksityiskohtaisimmin ja kantaaottavimmin kalmiston esittelee Luoto 1988. Lisäksi kohdetta vaihtelevilta suunnilta sivuavia opinnäytetöitä on Turun yliopistossa tehty useita, mm. Tiina Kujasen yksilöhautauksia Aura- ja Sirppujokilaaksossa (1991) käsittelevä sekä Sami Ranisen asehautauksia pohjoisessa Varsinais-Suomessa (2000) käsittelevät pro gradut. Opinnäytetyö, jossa myös käsitellään kattavasti Ylipään

metallilöydöt on Johannes Karvosen särjettyjä aseita Liedon Ylipäässä ja Lempäälän Päivääniemessä käsittelevä pro gradu – tutkielma (1997).

Tallgren ei itse tehnyt kovinkaan pitkälle meneviä johtopäätöksiä Ylipään kalmistosta. Julkaistessaan kaivauksen tulokset 1914 hän keskittyi lähinnä kalmiston rakenteiden ja löytöjen kuvailuun sekä ajoitti löydöt pääosin merovinkiajalle, osin viikinkiajalle (Tallgren 1914: 33). Tallgren ei esimerkiksi ota kantaa siihen, keitä tähän kalmistoon on haudattu ja mistä kertoivat löytyneet esinesikermät. Kivikoski (1939:21-22) ajoitti ensimmäisenä esinesikermät, vanhimman kansainvaellusajalle, nuorimman viikinkiajalle ja kolme muuta merovinkiajalle. Näitä ajoituksia ei ole tämän jälkeen kyseenalaistettu. Sen sijaan keskustelua ovat herättäneet esinesikermien vainajat. Kivikosken (1971:59) mukaan kaikki löydetty yksilöhautaukset kuuluivat miehille.

Nils Cleve esittää 1943 Köyliönsaaren ruumiskalmistoa käsittelevässä väitöskirjassaan, sen taulukoissa 1-3 Suomen merkittävimmät asehautaukset. Tässä yhteydessä hän tulkitsee yhden sikermistä (nro 1) parihautaukseksi ja toisen (nro 2) mahdolliseksi parihautaukseksi. Liitetaulukossa esiintyvää, sinänsä hyvin mielenkiintoista tulkintaansa Cleve ei kuitenkaan sen paremmin työssään käsittele. (Cleve 1943, taulukot 1-3)

Jukka Luoto on Liedon historia I esihistoriaosuudessa tutustunut Ylipään löytöihin ja tehnyt näistä päätelmänsä, jotka kuitenkin suurimmaksi osaksi tukeutuvat aikaisempaan tutkimukseen. Löytösikermistä hänen mukaansa ensimmäinen on saattanut siinä esiintyvän koruston perusteella olla myös naisen hauta. Luoto vertaa kalmistossa esiintyviä kuoppia läheisen Pahkan Pahamäen vastaaviin, jossa niiden on katsottu merkitsevän hautausta, vaikka poltettu luu ja hautaesineitä onkin siroteltu varsinaiseen kalmistokiveykseen. (Luoto 1988:117-119)

3. Tutkimuskysymykset

3.1. Polttokenttäkalmiston vainajamäärien arvioinnista

Polttokenttäkalmistoa pidetään yleisesti tutkimuskirjallisuudessa kollektiivisena hautausmuotona (esim. Keskitalo 1979:133; Huurre 1995:132). Tämä käsitys juontaa juurensa hautausmuodon ensimmäisistä määrittelyistä, joiden mukaan suurin osa materiaalista on siroteltu kalmistoon vailla selvää järjestystä (Hackman 1897:82; Tallgren 1918:55). Oletusta luonnollisesti tukevat vuosien varrella saadut tulokset polttokalmistojen kaivauksista. Selvästi jokainen polttokenttäkalmisto on oma yksittäinen tapauksensa. Esineistössä saattaa olla havaittavissa selvää pesäkkeisyyttä tai kalmiston olemus voi olla syystä tai toisesta huomattavasti sekavampi (Söyrinki 1972:131-132; Haimila 2002:81).

Poikkeuksen hautaustyyppin kollektiiviseen luonteeseen tekevät esinesikermät eli ns. suljetut löydöt. Suljetun löydön yleisin määritelmä on, että sen esineistön voidaan katsoa joutuneen maahan samanaikaisesti. Useimmissa tapauksissa nämä esineryhmät on myöskin tulkittu yhden henkilön hautavarustukseksi (esim. Tallgren 1914:34). Yksilöhautaukset ovat polttokenttäkalmistoissa melko yleisiä, Aura- ja Sirppujokilaaksossa niiden määrä on huomattava, kuten Tiina Kujanen osoittaa (Kujanen 1991). Laitilan Vainionmäen merovinkiaikaisessa polttokenttäkalmistossa osteologisesti tunnistetuista 25:stä hautauksesta 11 voitiin yhdistää samalta paikalta löytyneisiin esineisiin ja tulkita näin erillisiksi hautauksiksi (Formisto 1996:83; Heikkurinen-Montell 1996:94-96).

Marika Mägi esittää perusteita yksilöiden erottamiseen Saarenmaan kivikalmistoista myöhäisrautakautisen tutkimusmateriaalinsa pohjalta. Hänen mukaansa hautaukset saattoivat olla joko selvästi rajattuja yksilöhautauksia (complete burial complex), osittaisia yksilöhautauksia (partial burial complex), joissa osa esineistä saattoi löytyä hautausta ympäröivältä alueelta, tai epävarmoja yksilöhautauksia (supposed burial complex) joissa luiden ja esineiden kuuluvuudesta samaan hautaukseen ei voida olla varmoja. Mäen mukaan saman hautauksen esineistö saattaa myös löytyä keskitetysti kahdesta tai kolmesta eri kalmiston kohdasta johtuen mahdollisesti siitä, että rovion jäänteet olisi tuotu kalmistoon useassa eri astiassa. Hautauksia erottavat Saarenmaan

polttokenttäkalmistoissa toisistaan kivirakenteet ja/tai löydöttömät tai hyvin vähälöytöiset vyöhykkeet. Lisäksi näiltä vyöhykkeiltä on useissa tapauksissa löydetty selvästi mihinkään hautaukseen kuulumattomia teräviä esineitä, mm. veitsiä, keihäänkärkiä ja sirpejä. Näiden on katsottu merkitsevän hautausten rajoja. (Mägi 2002: 38-39)

Oman lukunsa siihen, miten polttokenttäkalmistosta on tullut sellainen, jonka me tänä päivänä voimme kaivauksissa todentaa, lisäävät tietysti kalmiston käyttöaikana sekä sen jälkeen tapahtuneet postdepositionaaliset prosessit – kalmistoalueen myöhempi käyttö, mahdollinen hautojen ryöstely jne. Avainasemaan tässä yhteydessä nousee kysymys polttokenttäkalmistoon tehtyihin hautauksiin liittyneestä rituaalista.

Onko polttokenttäkalmiston vainajamääriä sitten mielekästä yrittää arvioida? Mitä teemme arviolla siitä, kuinka monta hautausta kukin polttokenttäkalmisto nykyisin havaittavissa olevan materiaalin perusteella edustaa? Paitsi että voimme tällä tavoin yrittää lähestyä itse hautaukseen liittyvää rituaalia, kertovat polttokenttäkalmiston rakenne ja sen yksilöt ennen kaikkea rautakauden yhteiskunnasta. Jos voisimme selvittää, kuinka moni ja minkälaisella aikavälillä on polttokenttäkalmistoon haudattu, voisimme ehkä arvioida rautakautisen asutuksen perusyksikön, kylän tai talon asukasmäärää. Tämä on tietysti mahdollista vain, jos päädyimme siihen tulokseen, että kalmistossa on riittävästi hautauksia edustamaan talon tai kylän koko väkimäärää. Voimme myös väittää, että vain valikoitunut joukko väkeä haudattiin kalmistoihin, jolloin koko yhteiskunnan väkimääriä ei voida kalmistojen perusteella edes arvioida. Vaikka laskelmat siis ovat hyvin pitkälle arviointia, ovat ne silti lähes ainoa keino, jolla voimme arkeologisesti aihetta lähestyä. Vertailua ja demografisia päätelmiä polttokenttäkalmistoaineiston pohjalta on jo Suomessakin päästy kokeilemaan (Schauman-Lönnqvist 1996:130). Oloissamme harvinainen kokonaan kaivettu polttokenttäkalmisto on tässäkin mielessä tutkimukselle erityisen arvokas tiedon lähde (Söyrinki-Harmo 1992:577).

3.1.1. Luumateriaalin analysointi

Jotta vaihtelevan määrän palanutta luuta sisältävä polttokenttäkalmisto voitaisiin määrittellä kalmistoksi vaadittaisiin ennen kaikkea osteologista analyysiä, jossa

todettaisiin luun olevan peräisin ihmisestä (Taavitsainen 1992:8; Haimila 2002:13-14). Kalmistoissa palaneen luun on hyvin pitkälti vain oletettu kuuluvan sinne haudatuille vainajille, kun taas kokonaan analysoiduista kalmistojen luuaineistosta huomattava osa on kuulunut eri eläinlajeille (Formisto 1996:84-86).

Luuta on polttokalmistoista tutkitussa materiaalissa yleisesti yksilöä kohden liian vähän suhteessa siihen, mitä palaneesta ihmiskehosta jää polttohautauksessa jäljelle (Formisto 1996:86). Yleisimmät selitykset luun vähyydelle liittyvät hautausrituaaliin. On ajateltu, että roviolta on hautausta varten kerätty vain osa palaneista luista tai, että kaikkia vainajia ei ole poltettu roviolla (Söyrinki-Harmo 1984:118). Formisto on analysoinut mm. Laitilan Vainionmäen polttokenttäkalmiston materiaalin ja antaa useita selitysvaihtoehtoja sille, miksi luumateriaalia on suhteessa vainajien määrään liian vähän (1996:86-87). Hänen mukaansa polttohautauksesta jäljelle jäävä luumateriaali vaihtelee suuresti. On myös merkittävää miten hyvin tai huonosti luut ovat roviolla palaneet. Vain osin palaneilla luilla on huonommat mahdollisuudet säilyä maaperässä kuin perusteellisemmin palaneilla. Kaivauksilla talteen otetun luun määrä on myös seurausta kaivaustarkkuudesta tai esim. käytetystä seulakoosta. Vainaja luut ovat myös saattaneet olla iän tai sairauden haurastuttamia tai luut ovat voineet kulua niitä käsiteltäessä.

Luotettavin tulos yksittäisten hautausten erottamiseksi polttokenttäkalmistosta on ehkä luuanalyyssissä todettujen yksilöiden sekä artefaktikokonaisuuksien vertailu. Laitilan Vainionmäen tapauksessa myös tästä on saatu erittäin lupaavaa näyttöä (Heikkurinen-Montell 1996:88-101). Siitä huolimatta, että meillä on jo analysoitu muutaman polttokenttäkalmistonkin luumateriaali, ovat itse analyysit vielä hieman ongelmallisia (Welinder 1989). Palaneen luun määrittäminen vaatii osteologilta erityistä osaamista ja paljon aikaa. Nämä seikat yhdessä tekevät polttokenttäkalmiston luumateriaalin analysoinnista niin kallista, että vain harvassa tutkimusbudjetissa tähän on varaa. Tämän tutkimuksen yhteydessä ei luumateriaalia ollut mahdollista analysoida. Tarkoituksena onkin esittää ja tutkia mahdollisuutta analysoida polttokenttäkalmiston materiaalia ja yksilöitä uudelleen ilman osteologista tutkimusta luumateriaalista.

3.1.2. Esinekombinaatiot ja löytöaineiston levintä

Lähestyäksemme kysymystä siitä, mitä esineitä merovinkiaikaisen yksilön polttohautaukseen on kuulunut, tarvitsemme vertailukohdaksi tutkittuja kalmistoja, joista tämä tieto tunnetaan paremmin. Samanaikaiset kalmistot, joissa tämän kaltainen tutkimus on ollut mahdollista, edustavat erilaista hautaustraditiota. Kyseessä ovat julkaistut Satakunnan, Euran ja Köyliön merovinki- viikinkiaikaiset ruumiskalmistot (Lehtosalo-Hilander 1982a; 1982b; 1982c; 2000; Cleve 1943; 1978). Tietysti tässä yhteydessä pitää kysyä, missä määrin näin erilaisten hautaustraditioiden alueet ovat vertailukelpoisia.

Maantieteellinen välimatka ei Liedon ja Euran välillä ole kovin suuri, eikä välillä ole havaittu mitään, mikä olisi eristänyt nämä alueet toisistaan. Päinvastoin, esineellinen kulttuuri hautalöytöjen perusteella vaikuttaa hyvin pitkälle samalta. Hauta-antimet muodostavat samankaltaisia ryhmiä molemmissa hautaustraditioissa – osa antimista on selkeästi vaatteiden ja asusteiden osia ja osa vainajalle mukaan annettuja aseita tai työkaluja. Pitkästi tällä perusteella on myös Laitilan Vainionmäen löytöaineistoa vertailtu Euran Luistarin ja Köyliön Köyliönsaaren löytöihin (Ranta 1996:36).

Voimme myös verrata polttokenttäkalmistoista tunnettuja ”yksilöhautoja”, esinesikermiä, näihin samanaikaisiin ruumiskalmistoihin, ja pohtia onko näistä nähtävissä samantyyppisiä esineyhdistelmiä. Verrattaessa Vainionmäen hautoja ruumiskalmistoista saatuihin tietoihin ”sukupuolisidonnaisista” esineistä, voimme todeta, etteivät ne ole ainakaan ristiriidassa keskenään (Lehtosalo-Hilander 1982c:19; Heikkurinen-Montell 1996:94-99). Tutkimuskysymyksenä voisi siis olla, olivatko pukeutumistapa, ase- ja korumuoti alueilla samoja, ja oliko vainaja saanut tuonpuoleiseen elämäänsä samankaltaisen varustuksen hautaustavasta riippumatta.

Esineiden sijaintia ja suhteita kaivausalueella on pidetty mm. ajoituksen suhteen merkittävänä tekijänä polttokenttäkalmistoissa (esim. Söyrinki-Harmo 1984:118). Tämä siitäkin huolimatta, että polttokenttäkalmistoa on pidetty kollektiivisena hautausmuotona. Eräs tärkeimmistä perusteluista sille, että polttokenttäkalmisto on ollut nimenomaan kollektiivinen hautausmuoto on ollut esineiden ja niiden osien levintä. On todettu, että rovin jäänökset on siroteltu varsin laajalle alalle ja että osia

samasta esineestä on kalmistosta löydetty useiden metrien päästä toisistaan (Kivikoski 1966:51).

Materiaalin levinnällä ei tosiaan ensi näkemältä näytä olevan selvää logiikkaa. Entä jos asiaa lähestyisi tarkemmin esinekombinaatioiden ja kenties muiden niihin liittyvien piirteiden kannalta? Eri esinetyyppien levintäkartoja polttokenttäkalmistoissa on harrastettu viime vuosikymmenten aikana tehdyssä polttokenttä- ja muussakin kalmistotutkimuksessa. Tämän ovat mahdollistaneet kehittyneet dokumentointi- ja kentällä kerätyn materiaalin jatkokäsittelylaitteisto. Pidemmälle meneviä päätelmiä ei kuitenkaan ole tehty, itse aineiston käsittely, tunnistus ja analysointi vievät tämän muinaisjäänöstyypin sekavanlaisessa olomuodossa tutkijan suurimman huomion (huom. Haimila 2002). Eräs tämän tutkimuksen tarkoituksista on siis tarkastella, voiko polttokenttäkalmiston esineiden levinnän perusteella tehdä päätelmiä sen sisältämistä yksittäisistä hautauksista.

3.1.3. Kalmiston rakenteet

Minkälaisia rakenteita löytöjen horisontaalisen ja vertikaalisen levinnän sekä muihin löytöihin liittyvien piirteiden perusteella voisi olla nähtävissä? Entä näkyykö rovio, mahdollisesti muita hautausrituaaliin liittyviä rakenteita tai ehkä kalmistoon liittyvä asuinpaikka? Tallgren (1914:30-31) väittää löytäneensä kaivausalueelta yhden ilmeisen rovion kohdan, joka hänen mukaansa osittain jatkui heinäladon alle. Korkeakoski-Väisänen (1996:70) kertoo kyllä havainneensa jäänteitä, jonka Tallgren on tulkinut rovion paikaksi, mutta on sitä mieltä, että se ei ole riittävä todistaakseen, että rovio on sijainnut tällä paikalla.

Tarkoituksena on arvioida, voisiko kysymystä rovion ja mahdollisten muiden rakenteiden sijainnista pohtia uudelleen löytöaineiston ja sen levinnän perusteella. Olennainen osa tältä kannalta on kalmiston kiveys, sen tiiviimmät ja harvemmat kohdat. Rakenteina tulee myös käsitellä kalmistossa sijainneita kuoppia (Tallgren 1914:32-33) sekä rautaniittien indikoimaa venchautausta (Hackman 1897; Tallgren 1914:37-38; Kivikoski 1961:53; Anderson 1963).

3.2. Kaivausmetodit ja dokumentointi

Eräänä tutkimuksen tarkoituksena on käytössä olevien lähteiden avulla vertailla ja arvioida A.M. Tallgrenin vuonna 1913 Liedon Sauvalan Ylipään kaivauksia 80 vuotta myöhemmin samalla paikalla järjestettyihin Turun yliopiston arkeologian oppiaineen kaivauksiin. Merkityksellistä on ennen kaikkea tutkia näiden ajallisesti kaukana toisistaan olevien kaivausten taustoja sekä niiden tuloksia. Kumpaakin kaivausta on syytä tulkita niiden historiallista taustaa vasten.

Karttamateriaalin uudelleen analysoinnilla saattaisi vanhojen, dokumentoitujen kaivausten uudelleen tulkinnassa olla hyvinkin merkitystä. Niin vaatimattoman näköinen kuin Tallgrenin kesällä 1913 piirtämä kartta (liite 1) ensisilmäyksellä onkin, sisältää se kuitenkin yhdessä kirjallisten muistiinpanojen kanssa yllättävän paljon informaatiota. Digitoimalla – piirtämällä kartta sähköiseen muotoon – on mahdollisuus liittää yksittäisiin löytöihin ominaisuustietoja, jotka helpottavat huomattavasti löytöjen levinnän analysointia. Melko yksinkertaisella tavalla voidaan esimerkiksi saada kerralla näkyviin kaikki kalmistosta löytyneet aseet tai vaikka vain jokin tietty esine tai rakenne. Tässä tapauksessa tulee ottaa huomioon Tallgrenin piirtämän yleiskartan pieni mittakaava, sekä sen mukanaan tuoma löytöjen merkitsemisen suurpiirteisyys.

Kun teknologisessa kehityksessä ensimmäisten joukossa mukana olleet ja sitä soveltaneet tutkijat ovat jo päässeet keräilemään töidensä tuloksia, on huomattu, että tarkat mittatiedot eivät läheskään aina helpota aineiston tulkittamista (Ikäheimo 2001). Niinkin monille formaatioprosesseille alttiin muinaisjäännöstyyppin kuin polttokenttäkalmiston tutkimuksessa pitäisi ehkä miettiä, mitä tarkalla dokumentaatiolla ja kaikkien löytöjen paikalleen mittaamisella loppujen lopuksi saavutetaan. Tai kenties dokumentoimalla riittävä määrä kalmistoja riittävän tarkasti niihin liittyvät, toistaiseksi näkymättömät ilmiöt näkyvät materiaalista hyvinkin selvästi. Verrattaessa kaivauksia, jotka ovat tapahtuneet ajallisesti niinkin kaukana toisistaan kuin Liedon Ylipäässä, saa keskustelu dokumentoinnin tarkkuudesta mielenkiintoisen ulottuvuuden. Molempien kaivausten dokumenttien tarkan tutkimisen ja analysoinnin jälkeen saattaa olla mahdollista todeta, mitä A.M. Tallgrenin kaivausten valikoivalla dokumentoinnilla menetettiin, tai ehkäpä, mitä yliopiston oppiaineen tarkemmalla dokumentoinnilla ei saavutettu.

4. Vainajan sukupuolen arviointi löytöaineiston perusteella

4.1. Ruumiskalmistoissa

Vainajan sukupuoli on niin Luistarin ruumiskalmistotapauksessa (Lehtosalo-Hilander 1982c:16) kuin useimmissa polttokenntäkalmistoissakin arvioitu pelkästään haudan löytöaineiston perusteella. Syynä tähän on yleisesti olosuhteissamme huonosti säilynyt luumateriaali. Tietyt puvun osat, korut ja työkalut liitetään automaattisesti naisten hautauksiin. Vastaavasti aschautaukset tulkitaan lähes poikkeuksetta miesten hautauksiksi. Tosin on myös yleisesti tiedossa, että on hautauksia, jotka täyttävät joitain kriteerejä kummankin sukupuolen hautauksista. Luumäärityksin vahvistettuja esineyhdistelmien sukupuolisidonnaisuuksia on ollut mahdollista esittää vain harvoin. Pirkko-Liisa Lehtosalo-Hilander esittää Luistarin hautalöytöjen perusteella hautalöytöjen indikoivan sukupuolta seuraavasti (1982c:19):

Miesten haudoissa:

*aseet
vyön osat
tietyt neulat ja soljet
tietyt spiraalikoristeet
kukkarot
viikatteet
suuret veitset
muut työkalut
tulusraudat*

Naisten haudoissa:

*kaularenkaat
rannerenkaat
tietyt solkityypit
ketjulaitteet
tietyt spiraalikoristeet
sirpit
lyhytteräiset veitset
pronssilevykoristeiset tupet
värttinät*

Molempien sukupuolten haudoissa:

*tietyt pienet soljet
sormukset
lyhyet ketjut, renkaat ja jakajat
sakset, kirveet
saviastiat*

Ascet ovat Lehtosalo-Hilanderin mukaan suomalaisessa aineistossa lähes poikkeuksetta miesten hautauksissa. Jos aseiden yhteydestä löytyy tyypillistä naisen korustoa, tulee tulkintaan paneutua erikseen (Lehtosalo-Hilander 1982c:16). Vyöt ja niiden osat ovat Suomen alueen hautauksissa lähes poikkeuksetta kuuluneet miehille, muutamissa tapauksissa naisille (Sarvas 1967:108-111). Lehtosalo-Hilander kuitenkin kritisoi näitä

tulkintoja, ja väittää vyön osia löydetyn todistetusti vain miesten hautauksista. Rengasneulat ja tietyt solkityypit näyttävät myös kuuluneen miesten asustukseen. Pieniä hevosenkenkäsolkia esiintyy niin naisilla kuin miehilläkin, mutta suuria, viitan kiinnitykseen käytettyjä solkia vain miehillä. (Lehtosalo-Hilander 1982c:16)

Tiettyjä pronssispiraaliornamenteja voidaan pitää tyypillisesti joko naisten tai miesten vaateparteen kuuluvina. Naisten haudoissa ovat tyypillisiä viuhkanmuotoiset spiraaleista esiliinan kulmiin tehdyt koristeet. Miesten hautauksissa silloin tällöin esiintyvissä pronssin koristelluissa viitoissa on puolestaan tähtimäisiä tai kulmistaan pyöristettyjä ristiä muistuttavia spiraalikoristeita. Työkaluista viikatteita esiintyy vain miesten haudoissa, veitsiä molemmilla sukupuolilla. Tosinaan miesten ja naisten veitsissä on havaittavissa selvä kokoero. Kirveitä ja tulusrautoja sekä kukkaroita esiintyy yleensä miesten, joskus myös naisten haudoissa. Helmet ovat yleisimpiä naisten hautauksissa, mutta eivät aivan tavattomia miesten tai lastenkaan hautauksissa. (Lehtosalo-Hilander 1982c:18)

Rannerenkaita pidetään yleensä Suomen alueella naisten koruina. Soljista tasavartiset soljet ja suomalaiset pyöreät kupurasoljet liitetään yleensä naisten hautauksiin. Lehtosalo-Hilander selittää sen, että soljet Luistarin naisten haudoissa esiintyvät useammin yksin kuin pareittain siten, että vainaja on hautauksessa puettu erityisellä tavalla, johon on tarvittu vain yksi solki (Lehtosalo-Hilander 1982c:18-19). Kaksi solkea voi myös joskus esiintyä miehen haudassa, joskin tässä tapauksessa voisi ehkä miettiä, miksei hautausta voi tulkita naisen hautaukseksi aseilla.

Sormuksia on sukupuolen määrittämiseen hyvin vaikea käyttää, sillä näitä ovat käyttäneet niin naiset, miehet kuin lapsetkin. Ketjulaitteet ja ketjunjakajat kuuluvat naisten hautoihin, mutta satunnaisia ketjun paloja esiintyy myös miesten haudoissa. Sirpit näyttävät olleen naisten työkaluja, tosin sirpin ja viikatteen erottaminen toisistaan voi toisinaan olla hyvinkin vaikeaa. Värttinää on pidetty naisten työkaluna, saksia puolestaan esiintyy sekä miesten että naisten haudoissa. (Lehtosalo-Hilander 1982c:19)

Lasten hautauksissa sukupuoli ei näytä rajaavan esineistöä näin tarkasti – lapsilla saattaa olla niin miesten kuin naistenkin esineitä. Esineitä, jotka näyttävät erityisesti liittyvän lasten hautauksiin, ovat esimerkiksi kulkuset, kelloamuletit, sormukset ja

varvassormukset, joiden koosta voi tehdä joitain arvioita lapsen iästä (Lehtosalo-Hilander 1982c:18-19). Aikuisille tyypillisiä esinemuotoja on joskus myös valmistettu lapsille pienoiskoossa, leluiksi tai tarvekaluiksi (Söyrinki-Harmo 1992:580)

4.2. Polttokenttäkalmistoissa

Polttokenttäkalmistoihin liittyville esinesikermille on ominaista, että ne ovat useimmiten ns. aschautauksia ja tulkitaan lähes poikkeuksetta miesten hautauksiksi (Kujanen 1991:82; Ranta 1996:36). Näiden hautausten esineyhdistelmät Aurajokilaaksossa sisältävät asciden, yleisimpänä keihäänkärjet, lisäksi veitsiä, toilettiesineitä, vyön- ja vaatesolkia sekä hevosaluja. Naisten hautauksiksi tulkituissa sikermissä esineistö koostuu ranne- ja kaularenkaista, veitsistä, pronssiketjun katkelmista, heloista, helmistä ja sormuksista (Kujanen 1991:82-88). Muutamissa aschautauksissa esiintyvien korujen (Ylipään hauta I) perusteella on kyseiset hautaukset tulkittu mahdollisiksi parihautauksiksi (Cleve 1943: taul. 3; Luoto 1988:118; Kujanen 1991:82).

Yksittäisiä koruja esiintyy myös varmoiksi miestenhautauksiksi tulkituissa yksilöhautauksissa. Asciden joukossa saattaa olla osina tai kokonaisina tasavarsisolkia (esim. Kaarina, Ristimäki, hauta VII, Kujanen 1991:8) tai esim. rannerengas (Kaarina, Ristimäki, hauta V, Kujanen 1991:6-7). Nämä ovat esineitä, joita on pidetty yksinomaan naisten esineistöön kuuluvina (Lehtosalo-Hilander 1982c:19). Mikä voisi olla syynä näihin löytöihin? Syynä saattaa olla, että pukeutumistavat ovat olleet Aurajokilaaksossa erilaiset kuin esim. Eurassa tai Köyliössä. On myös mahdollista, että soturi on arabikronikoitsijoiden (Ibn Fadlân > Simonsen 1981:59) kuvausten mukaan saanut mukaansa hautarviolle vaimonsa tai palvelijattarensa, jonka omaisuutta mainitut korut edustavat. Ei ole mahdotonta, että vainaja on saanut mukaansa tuonpuoleiseen esineitä viemisiksi jo aikaisemmin edesmenneille yhteisön jäsenille (Meyer-Orlac 1982: 62, Mägi 2002) tai, että esineitä olisi uhrattu hautaan ilmauksena kuolleen tai jälkeenjääneen omaisen asemasta (Kaliff 1992:105). Voi myös olla, että yksilöhautaukselta vaikuttava esinesikermä on jossain vaiheessa altistunut prosesseille, joiden seurauksena aikaisempaan tai myöhempään hautaukseen liittynyt esine on joutunut osaksi esinesikermää.

5. Polttokenttäkalmisto kompleksina

5.1. Kalmisto rautakautisen yhteiskunnan tutkimuksen apuna?

On väitetty, että haudat ovat "elämän peilejä". Liian usein haudat ovat kuitenkin kaikkea muuta kuin tätä (Härke 1994:31; 1997:25). Miten voimme päätellä mennyttä elämää lähteestä, joka ei suoraan heijasta lainkaan elämää? Hautalöydöt ovat olleet Skandinaavisessa tutkimuksessa pääasiallinen yhteiskunnallisten tulkintojen lähde ja ovat valitettavasti suurelta osin sitä edelleen. Tehtäessä kokonaisvaltaisia tulkintoja rautakauden yhteiskunnasta kalmistojen perusteella, pitäisi aineistona käyttää mieluiten kokonaan kaivettua kalmistoa. Näyttää siltä, että rautakaudella varsinkin laajoilla kalmistokentillä on spatiaalisia eroja eri aikana haudattujen ja eri sukupuolten hautausten välillä. Tämän vuoksi vain osittain kaivettujen kalmistojen käyttäminen yhteiskunnallisiin tulkintoihin voi olla äärimmäisen harhaanjohtavaa. (vrt. Pihlman 1980; 1987; 1988; Näsman 1994: 15, 17-18)

Pitääkin siis kysyä, voiko hautojen määrän perusteella tehdä esimerkiksi arvioita alkuperäisen väestön koosta? Vai ovatko löytämämme haudat vain tietty osa yhteiskunnasta, jotka ovat saaneet osakseen tietynlaisen hautauksen ja näin hautausmäärien muutokset heijastavat ennen kaikkea muutoksia sosiaalisissa oloissa? Monessa yhteydessä on harhaanjohtavaa käyttää dokumentoitujen ja ajoitettujen hautojen määrää demografisten mallien lähtökohdana. Voidaan pitää lähes metodologisena virheenä käyttää analyysiin ajoitettujen hautojen määrää tunnettujen kalmistojen ja asuinpaikkojen määrän sijaan. Varjoon tällä metodilla jäävät huomattavasti havaittavissa olevat tietyn väestönosan tai tietyn aikakauden haudat. Toisin sanoen: yhden kalmiston hautojen lukumäärästä voimme päätellä vain sen, kuinka monta vainajaa haudattiin tietyn ajanjakson kuluessa siten, että hautapaikat ovat arkeologien löydettävissä ja ajoitettavissa. Muiden lähteiden puuttuessa ei muuta voida päätellä. (Näsman 1994:19, 21-22)

Näsmannin mielestä esimerkiksi tulkintoja asehautausten yleisyydestä tai harvinaisuudesta tulisi tehdä varoen. Hänen mukaansa niitä ei voida suoraan verrata yhteisön sotilaalliseen historiaan. Asehautaustapa saattaa nimittäin heijastaa ennen kaikkea yhteisön sisäisten jännitteiden ja väkivaltaisen käytöksen lisääntymistä.

(Näsman 1994: 25) Haudat ovat ensi sijassa lähteitä hautaustavoista – vasta toissijaisesti niistä voidaan tehdä päätelmiä vainajan haudanneesta yhteisöstä tai yhteiskunnasta (Näsman 1994:29).

5.2. Mitä polttokenttäkalmisto edustaa?

Edellisen kappaleen kaltaisia kysymyksiä, sekä monia muita nimenomaan polttokenttäkalmistoille tyypillisiä piirteitä tulee ottaa huomioon aina, kun ollaan tekemässä sen materiaalin pohjalta päätelmiä muusta kuin kalmiston konkreettisesta sisällöstä. Polttokenttäkalmiston löytömaterialin edustavuuteen vaikuttavat oleellisesti sekä rautakauden yhteiskuntaan että rituaaleihin liittyvät tekijät. Minkä osan yhteiskunnasta voimme tänä päivänä esineellisten hautausten muodossa kalmistosta löytää? Polttokenttäkalmiston suhteellisen vähäisestä luumateriaalista voisimme päätellä, ettei kaikkia rovion jäänteitä tuotu kalmistoon – hautaukseen tuomatta on saattanut luun lisäksi jäädä myös joitakin esineitä. Tässä mielessä hautausrituaali tapahtumana on vaikuttanut merkittävästi löytömaterialin edustavuuteen.

Perinteisesti ajatellaan, että vainajan sosiaalinen asema heijastuu hauta-antimista ja niiden määrästä. Elämää kuoleman jälkeen on voitu pitää samanlaisena kuin elävienkin yhteiskunnassa. Tästä johtuen voidaan ajatella, että vainaja olisi saanut mukaansa hautaan esineitä ja työkalujaan, joita hän edelleen tarvitsisi (Gräslund 1994:22). Kalmiston on myös erityisesti vanhemmassa tutkimuksessa ja esihistorian yleisesityksissä varauksettomasti katsottu edustavan esim. rautakauden asutuksen laajuutta, elintapoja, esineellistä kulttuuria ja kauppasuhteita (Kivikoski 1961:286-293; 1971:51). Toisaalta voidaan ajatella, että kalmistomateriaalin perusteella voidaan tehdä päätelmiä ensisijaisesti muinaisesta uskonnosta ja hautaukseen liittyvästä rituaalista (Näsman 1994:29).

On otettava huomioon, että vainajan hautauksen on suorittanut nimenomaan hänen yhteisönsä. Näin hauta-antimissa näkyy ennen kaikkea se, mitä hänen yhteisönsä – sukunsa tai perheensä - on hänelle halunnut antaa tai katsonut hänen tarvitsevan tuonpuoleisessa. Lisäksi huomion arvoista on, että kalmistomateriaali edustaa vain osaa rautakauden elämästä ja näin myös esineistöstä (Kivikoski 1947:9; Huurre 1995:124).

Hauta-antimien määrä ja laatu on myös vaihdellut merkittävästi riippuen ajasta ja paikasta esihistoriallisena aikana (Lehtosalo-Hilander 1982c:19-20).

Ruumiskalmistoissa oman mielenkiintoisen ryhmänsä muodostavat lisäksi täysin löydöttömät hautaukset. Osa näistä hautauksista voidaan sijaintinsa perusteella tulkita myöhäisiksi, ja näin mahdollisesti tulokseksi kristillisestä vaikutuksesta. Muutamat esineettömät hautaukset ovat kuitenkin kiistatta samanaikaisia kuin esihistorialliset esineelliset haudat. Eräät näistä hautauksista saattavat olla koon perusteella lasten, toiset ehkä palvelijoiden tai orjien. On myös otettava huomioon, että vainajan hauta-antimet ovat saattaneet olla jotakin orgaanista ainetta ja näin maatuneet näkymättömiin. (Lehtosalo-Hilander 1982c:20). Esineettömien hautausten jäljittämistä polttokenttäkalmistosta voidaan pitää lähes mahdottomana tehtävänä.

Historia tuntee tapauksia, joissa kalmistoista on haettu esineitä raaka-aineksi sepän tarpeisiin (esim. Ailio 1928; Taavitsainen 1990:44-45). Minkä verran hautojen ryöstöä on tapahtunut jo esihistoriallisena aikana, voimme vain arvailla. Lehtosalo-Hilander pitää eräiden Luistarin hautojen tapauksessa niiden joutumista ryöstön kohteeksi jopa todennäköisenä (1982c:20). Kalmiston lähellä maan pintaa olevan rakenteen huomioon ottaen on käsitettävä myös muiden postdepositionaalisten formaatioprosessien merkitys. On hyvinkin luultavaa, että ihmisellä ja kotieläimillä sekä kasvillisuudella on ollut omat vaikutuksensa kalmiston alkuperäiseen ilmiasuun (Schiffer 1987).

6. Ylipään löydöt ja niiden käsittely tutkimushistoriallisesti

Polttokenttäkalmistojen tutkimuksen kehittyminen näkyy tänä päivänä eri löytöryhmien huolellisempuna ja tarkempana dokumentaationa. Seuraavassa pohdin, miten esineryhmiä on tutkimuksessa käsitelty eri aikoina. Kiinnitän huomiota nimenomaan Ylipään löytöihin ja niiden dokumentointiin 1910- ja 1990- luvuilla. Esittelen myös, mitä eri löytöryhmistä pyritään tässä työssä saamaan irti.

6.1. Esineet

Kalmistosta löytyvät esineet ovat perinteisesti olleet tutkimuksen kannalta sen tärkeimpiä ja kiinnostavimpia löytöjä. Esineiden perusteella kalmisto ja sen eri osat ajoitetaan, tehdään päätelmiä vainajista ja heidän yhteiskunnastaan. Kalmiston ”korut ja aseet” ovat jo käsitteinä tutkimuskirjallisuuden klassikoita (esim. Lehtosalo-Hilander 2000). Esineet ovat tieteellisen arkeologian alkuajoista lähtien olleet aarteita, joiden innoittamana moni kalmisto tai sitä muistuttava kivikko on pitänyt tutkia. Olisivathan ne muuten olleet alttiita kiinnostuneiden tai tietämättömien maanomistajien toimille.

Esineet ovat myös edellä mainituista seikoista johtuen saaneet osakseen huomattavasti tarkemman dokumentaation kuin muut löytöryhmät. Vaikka polttokenttäkalmiston määritelmässä ollaan alusta asti korostettu hautausmuodon sekavuutta ja esineistön sattumanvaraista sijaintia, on ilahduttavaa, että toisinaan on varhaisessakin tutkimuksessa päädytty piirtämään kartta kaivausalueesta löytöineen. A. M. Tallgrenin kenttätöyömetodeistaan saamasta kritiikistä huolimatta on Ylipäässä vuonna 1913 kalmistoalueesta piirretty kartta hämmästyttävän tarkka ja yksityiskohtainen. Lisäksi kartta on ensimmäinen ja hyvin pitkäksi aikaa viimeinen, joka on kyseiseen kalmistotyyppiin liittyen julkaistu (Tallgren 1914).

Liedon Sauvalan Ylipään esineitä on niiden löytymisen ja ensimmäisen julkaisun jälkeen analysoitu useasti eri yhteyksissä. Erityisesti aseet, niiden erityispiirteet ja kohtelu rautakauden rituaaleissa ovat jaksaneet innostaa tutkijoita Tallgrenin ajoista lähtien (Salmo 1938; Kivikoski 1939; 1947; Cleve 1943; Pihlman 1979; 1990; Karvonen 1997; Raninen 2000). Ylipäästä ei runsaista aselöydöistä huolimatta tunneta varsinaisia loistoesineitä, kuten useista muista samanaikaisista kalmistoista.

6.2. Keramiikka

Polttokenttäkalmistoon liittyvä keramiikka on tutkimushistorian aikana varsinkin sen alkuvaiheessa jäänyt tavattoman vähälle huomiolle. Varhaisissa kalmistomainnoinnoissa esitetään, että keramiikkaa on paljon ja se esiintyy muun materiaalin tapaan kalmistoon siroteltuna (esim. Hackman 1897:82). Hienoimmin koristellut ja säilyneet, varsinkin reunapalat ovat silloin tällöin saaneet osakseen erikoismainintoja. Parhaita paloja on saatettu dokumentoida piirtämällä, antamalla niille joissain tapauksissa oma alanumeronsa ja joskus suurimpia keskittymiä on jopa merkitty karttaan, kuten Ylipäässä (Tallgren 1913).

Keramiikka on kuitenkin "massalöytötavaraa" ja sen talteen ottaminen ja dokumentointi on ollut tähän päivään asti sen mukaista. Useimmiten keramiikka on dokumentoitu teknisinä yksikköinä ruuduittain ja kerroksittain. Keramiikkaa löytyy kalmistoista niin paljon, että sen tarkempi dokumentointi varsinkin vanhoilla menetelmillä olisi ollut yksinkertaisesti aivan liian hidasta. Keramiikkaa pidetään edelleen myös löytöryhmänä, jonka tarkasta dokumentoinnista joudutaan runsaiden esinelöytöjen kustannuksella tinkimään.

Ylipäässä keramiikka on vuoden 1913 kaivauksilla dokumentoitu enimmäkseen 2 x 2 metrin ruuduittain, suuri osa keramiikkalöydöistä on seulasta. Tallgrenin (1914:35) mukaan keramiikkaa löytyi "n. 1300 palaa". Vuoden 1993 kaivauksilla keramiikka pyrittiin tallentamaan tarkemmin, joskin edelleen suuri osa (39 %) keramiikasta löytyi seulasta (Korkeakoski-Väisänen 1994).

6.3. Luumateriaali

Palaneen luun käsittely ja erityisesti analysointi ovat olleet pitkään suorastaan huonolla tolalla. Merkittävää muinaisjäännöksen määrittelemisessä kalmistoksi ovat ennen kaikkea ihmisen luiksi tunnistetut jäänteet (vrt. Haimila 2002). Jo varhaiset arkeologit ovat tämän löytöryhmän tunnistaneet ja siinä mielessä ymmärtäneet sen tärkeyden. Edelleen poltetu luu on ollut massalöytömateriaalia siinä missä keramiikkakin, ja selvemmin tunnistettavissa ovat olleet vain erityisen suuret palaneen luun keskittymät.

Palanut luu on pienestä koostaan johtuen erittäin hankala dokumentoida tarkkaan. Vaatimattomien kappaleiden talteen poimiminen vie paljon aikaa, ja siksi tämäkin löytöryhmä dokumentoidaan useimmiten teknisissä yksiköissä. Suuri osa luulöydöistä on tämän lisäksi usein seuralöytöjä ja seulan silmäkoosta riippuen huomattava osa läpäisee luultavasti tämänkin kaivausvaiheen jääden ikuisiksi ajoiksi löytymättä ja vaille kontekstia.

Ylipään kaivauksilta 1913 löytyneen luumateriaalin Tallgren dokumentoi lähinnä samoille löytönumeroille muiden löytöjen kanssa (1913). Talteen otettu luu on laskettu kappalemääräisesti eikä sitä ole tämän tutkimuksen yhteydessä ollut mahdollista tutkia tarkemmin. Vuoden 1993 kaivauksilla palaneeseen luuhun kiinnitettiin huomattavasti tarkempaa huomiota ja se onkin poikkeuksetta punnittu ja dokumentoitu löytöluetteloon omalle alanumerolleen (Korkeakoski-Väisänen 1994).

6.4. Rakenteet

Polttokenttäkalmiston rakenteisiin on kautta niiden tutkimushistorian pyritty kiinnittämään huomiota. Rakenteita – kivikerroksia, kuoppia, roviain kohtia ja muita ilmiöitä - on pyritty dokumentoimaan melko tarkastikin. Rakenteen ja sen syntymisen ymmärtäminen saattaisikin tuoda jotain merkittävää uutta polttokenttäkalmistojen tutkimukseen. Käytännössä on kuitenkin jouduttu toteamaan, että tässä kalmistotyypissä on hyvin hankala löytää kahta täysin samanlaista rakennetta. Kalmiston rakenne pysyy yllätyksenä, kunnes se on kokonaan tutkittu (Söyrinki 1973:131).

Liedon Ylipään polttokenttäkalmiston rakenteisiin ei Tallgrenin kaivauksen jälkeen ole kiinnitetty kovin suurta huomiota. Ainoat pidemmälle menevät tutkimukset on esitetty liittyen venepolttohautaukseen (Kivikoski 1961:163; 1966:53-54; Anderson 1963; Raike 1991), jos sitä nyt voi rakenteena pitää. Lisäksi kommentteja on esitetty Tallgrenin kuvailemaan roviainkohtaan kalmistoalueella (Korkeakoski-Väisänen 1996: 70). Ylipään kalmiston rakenteisiin liittyvä tieto on melko hankalasti esiin kaivettavissa. Yhdistelemällä artikkelin (Tallgren 1914), kaivauksetomuksen (Tallgren 1913) ja löytöluettelon sekä kartan tietoja kalmiston rakenteista on tässä yhteydessä koetettu saada hieman selkeämpi kuva.

7. Tunnetut esinesikermät ja niiden tulkinta

Kuva 3. Ylipään polttokenttäkalmiston esinesikermät. Tallgrenin 1913 mukaan

Esinesikermiä, ns. suljettuja löytöjä, löydettiin kalmiston vuonna 1913 tutkitusta osasta kaivauksen yhteydessä viisi kappaletta. Tallgren esittää alkuperäisessä kaivauskertomuksessaan (1913) löytöryhmät seuraavassa järjestyksessä todennäköisesti niiden sijainnin perusteella. Ruudulta II B 25 x 30 cm:n alalta hautaus I (6366:24-38), hautaus II ruudussa II E (6366:43-66), hautaus III ruudusta VI D kahden maaperäisen kiven päältä 42 cm syvyydestä (6366:201-209), hautaus IV ruudusta VI H (6366:232-237) ja hautaus V ruudusta IV E (6366:112-135). Hautauksissa IV ja V esineet oli selvästi ladottu tasaiselle maalle ja peitetty sitten kivillä. Myöhemmin artikkelissaan

(1914) Tallgren on asettanut hautaukset löytönumeroiden mukaan järjestykseen. Tämä järjestys ja hautausten numerointi on käytössä myöskin myöhemmillä tutkijoilla sekä tässä työssä.

Useimmissa näitä yksilöhautauksia sivuavissa julkaisuissa on esinesikermien löytöjä käsitelty enemmän ja vähemmän valikoivasti. Osittaiset esineet sekä alueen seuralöydöt, jotka Tallgren on kuitenkin selkeästi lukenut kuuluviksi esinesikermiin, on yleisesti jätetty kokonaan käsittelemättä. Tallgrenille raportin- ja artikkelinkirjoitusvaiheessa yhtä esinesikermistä koskenut virhe on kummitellut tutkimuksessa meidän päiviimme asti. Löytöryhmän 6366:112-135 todellinen kokoonpano selviää Tallgrenin kentällä piirtämästä kartasta (liite 1). Mielenkiintoista on myös, että Tallgren vain muutamia päiviä kaivauksen jälkeen sedälleen kirjoittamassa kirjeessään kertoo asemiesten hautauksia Ylipään kalmistossa ollen kolme kappaletta (Tallgren 1913 – kirje sedälle). Muissa yhteyksissä hän ei koskaan tehnyt tulkintoja siitä, keille löytyneet esinesikermät olivat kuuluneet.

7.1. Esinesikermä I

Esinesikermän I koostumus on seuraava:

- KM 6366:
24. ruodollinen keihäänkärki
  25. veitsi
  26. rautainen kisko
  27. pronssinen rapusolki
  28. 7 kpl torvimaisia riipuksen osia
  29. pronssinen hevosenkenkäsolki
  30. 14 kpl yksinivelisestä monirivisestä ketjusta
  31. 2 ketjulaitteen välikappaletta
  32. särmänuppinen kaularengas
  33. osia kahdesta keskilevyllisestä spiraalisormuksesta
  34. 13 kpl spiraalirannerenkaasta
  35. 20 kpl spiraalirannerenkaasta, cri koriste k. ed.
  36. 9 kpl spiraalirannerenkaasta, osin sulaneita
  37. kaksi sulanutta pronssin palaa

38. muutama poltetun saven palanen, parikymmentä poltetun luun sirpaletta ja joukko saviastian palasia

Esinesikermän I sijainnista on Tallgren kirjoittanut muistiin, että se sijaisi hyvin pienellä, 25-30 cm²:n alueella. Löytöluettelossa kerrotaan lisäksi, että tämä löytö tehtiin aivan pinnasta turpeen alta ja tämän alla oli vielä 15 cm:n vahvuinen löydötön kulttuurikerros. Esinesikermä on ajoitettu merovinkiajan kolmannelle periodille (Cleve 1943, taulukko 3). Hautauksen esineistön perusteella on se tulkittu joko miehen- (Kivikoski 1971:59) tai kaksoishautaukseksi (Cleve 1943, taulukko 3). Luoto puolestaan toteaa, että sisältämänsä koruston vuoksi esinesikermä on saattanut kuulua myös naiselle, tai että sen luonnhdinta miehen hautaukseksi on ainakin epävarmaa (Luoto 1988:118). Huomio kiinnittyykin löydöissä siihen, että ainoastaan keihäänkärki aseena viittaisi miehen hautaukseen, kaikki muut melko runsaatkin esineet naiseen.

Aseiden esiintyminen naisten haudoissa on melko harvinaista, mutta ei lainkaan ennenkuulumatonta. Useimmiten naisen koruston kanssa yhdessä löydettyt aseet on automaattisesti tulkittu kaksoishautauksiksi pelkästään esineiden perusteella. Nykytutkimus tuntee kuitenkin useita varmoja tapauksia niin suomalais-ugrialaisten, kuin Skandinaaviankin alueelta, joissa naisen haudasta on löytynyt jokin ase, jopa aseita. Naisten haudoista löytyneitä aseita ovat kirveet, nuolenkärjet sekä keihäänkärjet. Viron Saarenmaalla on keihäänkärkien huomattu olevan kalmistoissa nimenomaan hautoja (myös naisten) rajaavina esineinä. (Mägi 2002:77-81). Suomessa on erään tulkinnan mukaan naisen haudasta löytynyt jopa miekkoja (Lehtosalo-Hilander 1984:402-403). Erimielisyyttä on lisäksi herättänyt ainakin yksi keihäänkärjen vuoksi parihautaukseksi tulkittu naisen hauta (Korkeakoski-Väisänen 1988). Todennäköisintä siis olisi, että Ylipään esinesikermä nro I todella olisi naisen hautaus.

7.2. Esinesikermä II

Esinesikermä II sisälsi:

- KM 6366: 43. ruodollinen keihäänkärki
 44. putkellinen keihäänkärki
 45. ruodollinen keihäänkärki

46. kilvenkupura
47. väkipuukko
48. veitsi
49. veitsi
50. rautainen kierteinen hevosenkenkäsolki
51. katkelma tasavarsisoljen jalkapäästä, pronssikiskoa
52. rautainen, lenkkimäinen esine
53. vyön solki
54. pronssinen vyön pätehela
55. punainen, sylinterimäinen savihelmi ja lattea, kirkas lasihelmi
56. kolme pronssisen rannerenkaan kappaletta
57. neljä puoliavointa, rautaista torviputkea
58. miekan väistin
59. rautainen hela
60. rautainen nappi (lyhyt niitti?)
61. veitsi ja veneen niitti
62. kierrepäinen neula, jossa pyöreä varras, palanutta luuta
63. kierrepäinen neula, jossa kulmikas varras
64. veneen niitti
65. 9 kpl veneen niittejä
66. pieni määrä palanutta luuta, muutamia kymmeniä kappaleita palanutta savea, 32 saviastian kappaletta, 1,5 veneen niittiä, pari palaa pronssia, savihelmen puolikas

Esinesikermän II levintää tarkastellessa huomataan, että esineet ovat muihin sikermiin verrattuna hyvin hajallaan. Esineiden levintä ulottuu melko tarkasti neljän neliömetrin alalle, rajoina ovat kaivausruudun rajat. Esineryhmän sisältö ei vaikuta selvästi yhden hautauksen sisällöltä, joskaan tämäkään vaihtoehto ei luonnollisesti ole mahdoton. Löytöluettelossa on kerrottu tiedot lähes jokaisen esineen sijainnista, lisäksi suurin osa löydöistä on merkitty kartalle ja loppujen sijainti selviää löytöluettelosta. Löytösyvyudet vaihtelevat aivan turpeen alapuolelta 25 cm:n syvyyteen. Cleve on ajoittanut tämän esineryhmän merovinkiajan III periodille (1942:taulukko 3). K.o. esineryhmän määrittely yksilöhautaukseksi samassa mielessä kuin muut Ylipään

kalmiston esineryhmät, jotka ovat pinta-alaltaan hyvin pieniä, tuntuu hieman epävarmalta.

Tähän esinesikermään on tulkittu kuuluvaksi vierteisestä ruudusta melko pieneltä alueelta löytyneet 46 veneen niittiä (KM 6366: 73) sekä itse hautauksen käsittävästä ruudusta että sen ympäristöstä löytyneet veneen niitit (KM 6366: 61, 64, 65, 66, 92, 100) (Tallgren 1913; 1914:35; Kivikoski 1966:53). Kalmistoista löydetty veneen niitit on tulkittu siten, että vainaja on poltettu veneessään, tai sitten vene on pantu roviolle muun hautakaluston mukaan (Kivikoski 1966: 53). Veneen niittejä on kalmistosta löytynyt muiltakin paikoilta – ne saattavat olla peräisin samasta venehautauksesta. Eeva Raikkeen (1991:52) mukaan kalmistossa on voinut olla muitakin venepolttohautauksia. Venehautauksia vähäisten niittien perusteella tunnistettaessa on kuitenkin aina otettava huomioon, että niitit saattavat olla peräisin muista puuesineistä kuten arkuista tai, että vanhoja veneitä on voitu käyttää rovion polttoaineena (Kivikoski 1961:164).

7.3. Esinesikermä III

Esinesikermä III sisältö:

- KM 6366: 112. miekka
 113. suurilehtinen ango
 114. väkipuukko
 115. kilvenkupura
 (116. veitsi)
 (117. pronssinen tasavarsisolki, aivan ehjä)
 (118. pronssinen tasavarsisolki, kuten edellä)
 (119. rautainen spiraalipäinen hevosenkenkäsolkki)
 (120. veitsen päätehela)
 121. 16 kpl x:n muotoisia vyönheloja
 122. kolme niittausnaulaa
 123. hihnanriipus
 124. niittausnasta, toisena kantana nelikulmainen levy
 125. ison veitsen tai väkipuukon ruoto
 126. neula tasavartisesta soljesta

- 127. riipus
- 128. kolme osaa sormuksesta
- 129. rautainen solitus
- 130. pronssin palasia
- 131. rautainen solitus
- 132. sulaneita pronssin paloja, 3 palaa pronssilevyä, raudan pala, kaksi tulen vioittamaa rautanaulaa
- 133. 8 kpl puoliavoimia pronssitorvia
- 134. joukko poltettuja luita
- 135. 38 saviastian palaa ja 216 palaneen saven kappaletta

Esinesikermän III esineiden tulkintaan ja analysointiin myöhemmässä tutkimuksessa on saattanut vaikuttaa Tallgrenin jälkityövaiheessa ristiriitaisesti merkitsemät tiedot sikermän sisällöstä. Sekä kaivauskertomukseen että kirjoittamaansa artikkeliin Tallgren on merkinnyt, että tähän ryhmään kuuluivat esineet KM 6366:112-135. Tarkemmin asiaa tutkittaessa löydöt 116-120 eivät kartan mukaan ole löytyneet samasta paikasta muun esineistön kanssa. Nämä ryhmään kuulumattomat esineet, varsinkin ehyt tasavarsisolkipari (KM 6366:117 & 118) sopivatkin paremmin muualle kuin muuten selvästi rajautuvaan aschautaukseen.

Kuva 4. Esinesikermä III löydöt KM 6366: 112-115 in situ. Kuva A.M. Tallgren

Löydön aseet (KM 6366:112-115) ovat lisäksi olleet muuta esineistöä huomattavasti syvemmällä. Löytöluettelon tiedoista selviää, että aseryhmä löytyi n. 60 cm:n syvyydestä, kun muut esineet olivat n. 28 cm syvyydellä. Tämä tarkoittanee sitä, että

mikäli esineet kuuluvat saman hautauksen varustukseen, on ne joka tapauksessa erotettu maakerroksella. Asesikermästä Tallgren on ottanut kaivaustilanteesta in situ-kuvan (kuva 4). Löytö on ajoitettu n. vuoteen 700 jKr (Kivikoski 1939:22).

7.4. Esinesikermä IV

Esinesikermä IV sisältö:

- KM 6366: 201. miekka
 202. kilvenkupura
 203. putkellinen keihäänkärki
 204. kilven kädensija
 205. kädensijaraudan katkaistut päät
 206. kolme rombimaista solitusta kilvestä
 207. veitsi
 208. osa vendelmiekan väistimestä

Neljäs esinesikermä on ajoitettu kalmiston vanhimmaksi, kansainvaellusaikaan 500-luvulle jKr. (Kivikoski 1939:22) Tämä asehautaus löytyi n. 42 cm:n syvyydestä kiintokiven päältä ja sen tulkinta miehen yksilöhautaukseksi on melko selvä. Löydöistä pronssiset miekan väistimen osat (KM 6366:208) löytyivät seulottaessa maata muun esineryhmän kohdalta ja vaikuttaakin siltä, että niillä ei ole mitään tekemistä muun esineistön kanssa.

7.5. Esinesikermä V

Esinesikermä V sisälsi löydöt:

- KM 6366: 232. miekka
 233. keihäänkärki
 234. veitsi

Tämän viikinkiaikaiseksi (Tallgren 1914:35) ajoitettu esineryhmä sijaitsi löytöluettelon mukaan lähellä pintamaata turpeen alla ja sen päällä oli suurehko kivi. Näytti siltä, kuin

esineet olisi aseteltu "koskemattoman pohjamaan" päälle, eli maa niiden alla oli puhdasta ja noetonta. Tallgrenin (1913; 1914:35) mukaan esinesikermään kuuluivat myös löydöt KM 6366:235 (pronssinen kupurasoljen kolmannes), 236 (sulaneita pronssinpalasia, sulaneen keltaisen kaksoishelmen kappale, sormuksen osa ja 2 osaa pronssispiraaliputkista) ja 237 ("toista sataa" keramiikan palaa, n. 10 poltetun saven palaa ja 80 poltetun luun sirusta). Nämä löydöt ovat kartan mukaan erillään asesikermästä ja löytönumeron 237 keramiikka, palanut savi ja poltettu luu ovat löytyneet koko ruudun alalta, enimmäkseen sen eteläpäästä, jossa maa oli mustaa ja nokista (Tallgren 1913).

8. Kalmiston rakenteet ja kronologia

8.1. Kiveys

Tallgrenin pitkälti aikaisempaan kaivauskertomukseen perustuva artikkeli kertoo kalmistosta muun muassa, että kulttuurikerroksessa oli yleensä kiviä, tavallisesti yksi kerros. Yleisesti kalmistossa oli runsaasti kiviä, joista osa vaikutti ”varta vasten paikalleen sijoitetuilta”, mutta suurin osa oli pieniä ja vailla sen tarkempaa järjestystä. Kalmiston luoteisosassa kiviä oli muuhun kalmistoon verrattuna melko vähän ja maa oli vähemmän nokista kuin muun kalmiston alueella. (Tallgren 1913:2)

*Kuva 5. Ylipään kalmisto kaivauksen jälkeen. Kuva A.M. Tallgren 1913/
Museoviraston arkisto.*

Suuremmista kivistä osa oli maaperäisiä ja osa selvästi liikuteltuja. Tallgren on kuvannut suurimmat kalmiston kivet alueesta piirtämälleen kartalle, piirtämättä jääneet kulttuurikerroksen kivet ovat todennäköisesti huomattavasti näitä pienempiä. Aluksi saattaisi vaikuttaa siltä, että kartalle piirretyt suuret kivet olisivat juuri Tallgrenin mainitsemaa ”maaperäisiä” kiviä, joiden ympärille varsinainen kalmistoalue on syntynyt. Kysymys siitä, mitä Tallgren itse asiassa ”maaperäisellä” kivellä tarkoittaa herää, kun löytöluettelossa useilla kohdin mainitaan, että esineet löytyivät ”suuren maaperäisen kiven alta” (esim. KM 6366: 42, 77). Lisäksi verrattaessa kartalle

piirrettyjen kivien, sekä esinelöytöjen levintää voisi väittää, että ainakin osa kivistä on siirretty tarkoituksella peittämään tai ympäröimään kalmistoon tehtyjä hautauksia. Esinesikermään IV ei näytä suoraan liittyvän maan päällistä kiveystä – sikermän I kohdalla on kiveyksen tilannetta vaikea arvioida, koska tältä alueelta oli kaivauksen alkaessa jo ehditty poistaa pintamaa sekä osa kulttuurikerroksesta.

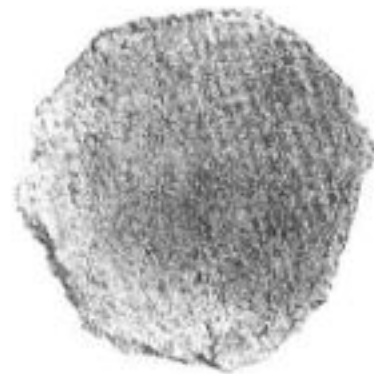
8.2. Kulttuurikerros ja kuopat

Kalmiston kulttuurikerroksen ja pintaturpeen vahvuus oli n. 40-50 cm. Syvyys vaihteli kuitenkin jonkin verran ja lisäksi kalmiston alueella oli havaittavissa useita normaalia pohjaa syvemmälle ulottuvia kuoppia. Näistä ensimmäinen sijaitsi ruudussa E IV ja oli mitoiltaan n. 120 x 60 cm (kuva 6). Tämän ”kuopan eli haudan” sijan yläosissa tuli esiin runsaasti savimöhkäleitä ja saviastianpaloja. Kuopassa oli kolme syvempää kohta, joista pohjoisimmassa oli runsaasti savimöhkäleitä, eteläisimmässä yksi sellainen ja keskimmaisessä n. 30 x 45 cm kuopassa ”ylempänä joukoittain hauraksi palaneita kiviä ja hiukan hiiltä, sekä alinna, 85 cm syvässä ylösalaisin oleva saviastian pohja” (kuva 7). Tätä pohjaa varten oli ”liikuttamattomaan pohjamaahan kaivettu 35 cm syvä kuoppa.” (Tallgren 1913)

Tallgrenin (1913) mukaan ”tuollaisia syvempiä ja matalampia kuoppia oli eräitä muissakin kohdissa kalmistoa.” Näistä muista kuopista hän mainitsee ainoastaan ruudun VI E keskellä olleen 30 x 36 cm kokoisen, 68 cm syvän kuopan, jonka yhtenä seinänä oli suuri kivi. Tämä kuoppa oli täysin löydötön. Erityisen ohutta ja melko noetonta oli kulttuurimaa ruutujen V C, IV D, II E, III E, II F, III F ja III D kohdilla.

Kuva 6. Tallgrenin piirtämä profiilikuva ruudussa E V sijainneesta kuopasta.

Kuva 7. Saviastian pohja KM. 6366:154 Kuva A.M. Tallgren. 1/3

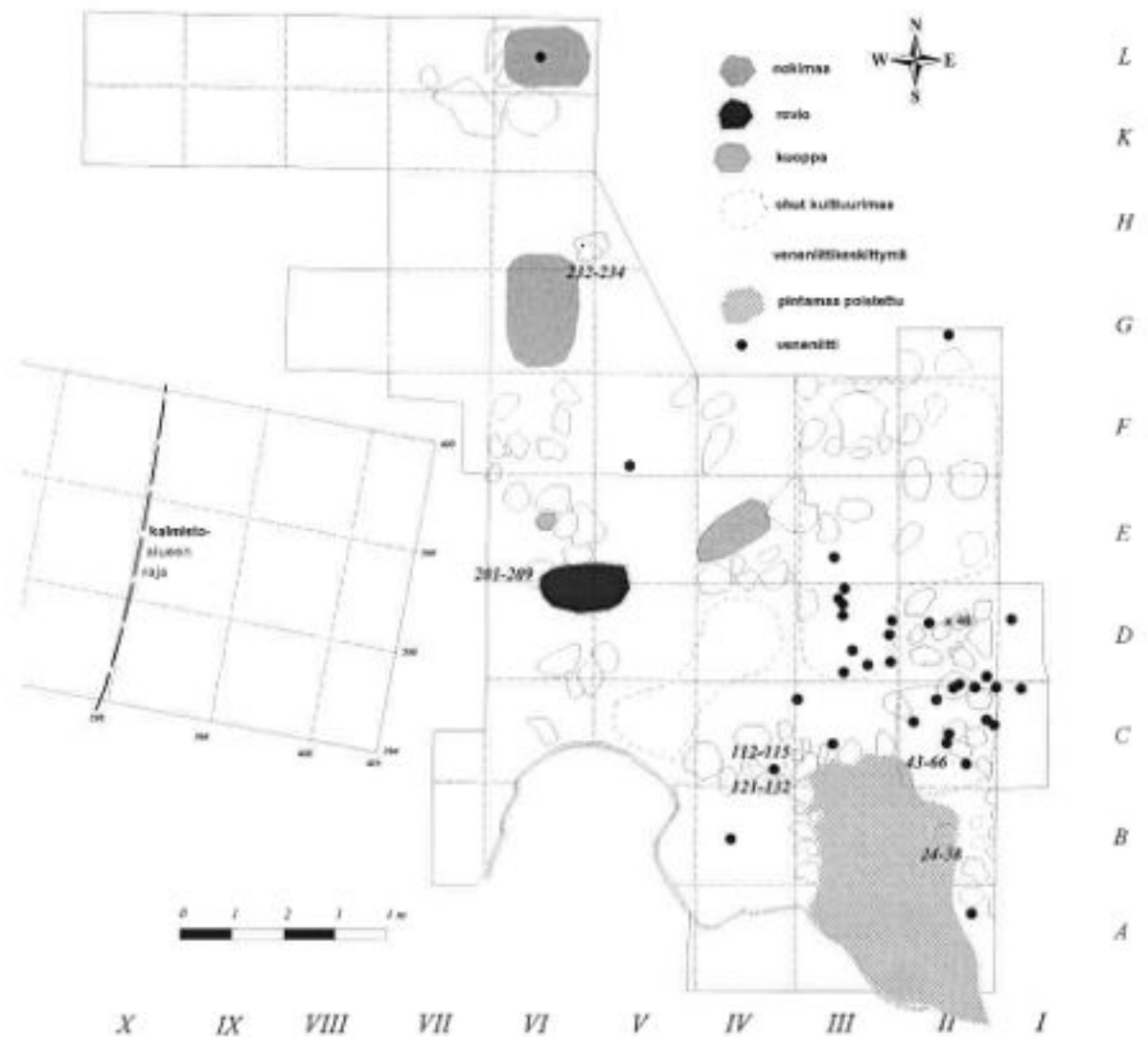
8.3. Vuoden 1993 kaivausalue

Vuoden 1993 kaivauksissa saatiin kalmiston länsiraja entisen heinäladon alla näkyviin melko selvästi. Alueen itäpuolella, y-linjasta 396 itään, oli hiekka likaiseksi värjäytynyttä ja aivan alueen koillis- ja itäreunassa voimakkaammin noen värjäämää. Myös suurin osa kivistä sijoittui tälle alueelle. Osa itäreunan pienemmistä kivistä oli tulessa rapautuneita. Kaivettaessa toista ja kolmatta kerrosta kalmistoalueelle muodostui kaksi nokimaakeskittymää. Näistä eteläisemmässä oli selvästi neljä päällekkäistä kivikerrosta pienehköllä alueella. (Korkeakoski-Väisänen 1994)

Yleisesti tässä myöhemmin kaivetussa osassa kiviä oli vähän ja ne olivat pieniä sekä nokimaa tyypillisesti laikukasta. Kulttuurimaa oli vain noin 30 cm paksu. Alueella tuli neljännessä kerroksessa esille myös rakenteeton liesikiveys, jossa vajaa 15 cm:n kuopanteeseen oli pantu alle 20 cm:n kokoisia kiviä 1-2:een kerrokseen. Kivien välissä oli nokimaata sekä löytöinä koristeetonta keramiikkaa (TYA 596:137), palanutta savea (TYA 596:142), 2 kvartsi-iskosta (TYA 596:143) sekä muutama siru palanutta luuta (TYA 596:141). Varsinaista hiiltä ei kiveyksessä ollut. (Korkeakoski-Väisänen 1994)

8.4. Rovio

Rovionkohta oli Tallgrenin mukaan sijainnut kalmistoalueella löytönumeroiden 171 ja 201 välissä. Tästä merkinä maa oli erittäin mustaa ja kivet tällä kohdalla olivat osittain palaneita. Merkinä roviosta oli myös huomattava määrä palanutta savea (Tallgren 1914:30-31). Kalmiston rakenteita esittävästä kartasta (kuva 8) nähdään, että rovion kohta sijaitsee hyvin lähellä esinesikermää IV. Rovion liittymisestä juuri tähän hautaukseen ei kuitenkaan voida tässä yhteydessä tehdä päätelmiä. Löytöluettelon (Tallgren 1913) mukaan maa oli erittäin mustaa ja nokista myös ruuduilla G VI ja H VI (eteläosa) sekä L VI, joista löydettiin enimmäkseen keramiikkaa sekä palanutta luuta. Korkeakoski-Väisänen kertoo, että Tallgrenin mainitsema hautarovion paikka on selvästi nähtävissä myös vuoden 1993 kaivausalueella. Hän on kuitenkin eri mieltä jäännöksen luonteesta nokimaan heikkouden ja laikukkuuden vuoksi ja ehdottaakin, että rovionjätteitä olisi tuotu keskitetyksi tälle paikalle (Korkeakoski-Väisänen 1996:70).

Kuva 8. Kalmiston rakenteet. Vuoden 1993 kaivauksesta on merkitty vain havaittu kalmistoalueen raja.

Rovion kohdan tunnistamisesta ja sen jättämistä merkeistä arkeologiseen löytöaineistoon on Ruotsissa keskusteltu jo vuosikymmeniä sitten. Tämän keskustelun innoittamana Anne-Sofie Gräslund suoritti kenttätöiden yhteydessä vuonna 1976 kokeita, joissa poltettiin ”ruumisroviota” jäljittelevä puualusta. Polton jälkeen rovion jättämiä merkkejä maahan arvioitiin todeten, että varsinkin turpeen päällä poltettu rovio jättää alla olevaan hiekkaan hyvin vaatimattomat jäljet. (Gräslund 1978:365-370). Maan nokisuudesta tai vähänokisuudesta ei siis voida suoraan päätellä onko paikalla sijainnut rovio vai ei.

8.5. Venehautaus

Venehautaukset, niiden määrittely ja yhteiskunnallinen tulkinta ovat puhuttaneet arkeologeja pitkään (Hackman 1897; Kivikoski 1961:163; 1966:53-54; Anderson 1963; Raike 1991). Lähinnä Varsinais-Suomalaisista polttokenttäkalmistoista tavatuissa venehautauksissa niittien indikoima vene on aina poltettu. Veneen niitit, joiden lukumäärän tulisi ylittää 50, on useimmiten koottu muutaman neliömetrin alueelle (Anderson 1963:6). Ylipäästä veneen niittejä löydettiin pieneltä alueelta yhteensä 65 kokonaista ja 20 osittaista. Niittien suhteellisen pienestä yhteismäärästä huolimatta jo Tallgren (1914:37-38) tulkitsi nämä merkiksi venepolttohautauksesta. Myöhemmin niitit liitettiin kuuluvaksi yhteen viereisen ruudun esinesikermän II kanssa (Anderson 1963:9). Niittien määrän jäädessä näin vähäiseksi (alle 100 kpl) ei ole mahdollista, että ne olisivat peräisin rovion polttopuuna käytetyistä veneen osista (vrt. Kivikoski 1961:164).

8.6. Kalmiston sisäinen kronologia

A.M. Tallgren (1913; 1914:33) ajoittaa Ylipään kalmiston nuoremmalle kansainvaellusajalle (merovinkiajalle), sekä viikinkiajalle. Tallgren kommentoi löytöjen horisontaalista levintää sanoen, että kalmiston pääosa oli peräisin kansainvaellusajalta ja luoteisosa oli ollut "myöhemmin käytännössä" ja ajoittui esineistön perusteella viikinkiajalle. Kivikoski (1939:21-22) ajoittaa Ylipään esinesikermät eli "asehautaukset" vuosisadan tarkkuudella. Hänen mukaansa kalmistosta oli joitakin löytöjä (sikermä IV) vanhemmalta kansainvaellusajalta, 500-luvulta. Kolme esinesikermistä oli nuoremmalta kansainvaellusajalta, sikermät I ja II vuoden 800 tienoilta, sikermä III noin vuodelta 700. Viikinkiaikaiseksi tulkittu sikermä V ajoittui Kivikosken mukaan myös 800-luvun vaiheille. Korkeakoski-Väisänen (1996:70) mukaan vuoden 1993 kaivauksilla tutkittuun kalmiston länsilaitaan tehtiin hautauksia 800-luvulla, korkeintaan 900-luvun alkuvuosikymmeninä. Nämä havainnot kiinnittävät huomion siihen, että kalmiston vanhin, kansainvaellusaikainen hautaus on sikermistä lähinnä vuoden 1913 kaivausalueen länsireunaa. Kalmiston käytön on siis täytynyt jatkua viikinkiaikana pohjois- ja luoteisosan lisäksi myös kohti länttä kuitenkin siten, etteivät ne ole sekoittuneet kansainvaellusaikaisen esineistön kanssa.

Vertikaalistratigrafian perusteella voi kalmiston ajoitukseen liittyviä johtopäätöksiä tehdä vain suuntaa-antavasti. Vaikuttaisi siltä, että vainajia olisi kalmistoon haudattu pääosin yhteen kerrokseen. Tästä voisi pitää merkkeinä sitä, että kalmistossa oli kiviä vain yksi kerros (Tallgren 1914:33). Voidaan ajatella, että tästä kertoo myös löytöjen suhteellisen selkeä horisontaalinen levintä. Tämän perusteella vaikuttaa melko selvältä, että hautaukset olisivat olleet kalmiston käyttöaikana tavalla tai toisella maanpinnalle merkittäviä. Toisaalta kulttuurimaan vahvuus, 40-50 cm (Tallgren 1914:32), antaa aiheen epäillä, että paikalla olisi ollut jälkiä muistakin aktiviteeteista, joita ei kaivaustilanteessa sekundäärisinä ilmiöinä dokumentoitu. Vuoden 1993 kaivauksilla todettiin tyypilliseksi piirteeksi kivien vähäisyys ja pienuus sekä nokimaan laikukkuus – hautauskerroksen paksuudeksi todettiin vajaat 30 cm (Korkeakoski-Väisänen 1996:70). Alueen aikaisempaan muuhun käyttöön saattaa viitata vuoden 1993 kaivauksilla neljännessä kaivauserroksesta löytynyt löyhärakenteinen liesikiveys (Korkeakoski-Väisänen 1994).

9. Löytöjen määrällistä ja spatiaalista tarkastelua

9.1. Korut ja naisten asustuksen osat

9.1.1. Soljet

9.1.1.1. Tasavarsisoljet

Merovinkiaikaista suomalaista tasavartista solkityyppiä edustavia esineitä on Liedon Ylipäästä löytynyt yhteensä 14 alanumeroa. Näistä 13 on Tallgrenin 1913 kaivaukselta ja yksi vuoden 1993 kaivaukselta. Vanhemman kaivauksen löytöluettelosta on lisäksi kahdeksan tasavartisen soljen neulaa. Tasavartisista soljista kuusi (KM 6366: 11, 12, 68, 117, 118, 136) on kokonaisia – loput soljista ovat katkelmallisia. Soljen katkelmien koon, keskinäisen yhteensopivuuden sekä etäisyyden perusteella Karvonen (1997:54–55) arvioi niiden kokonaismääräksi 12 kpl. Hänen mukaansa soljenkatkelmista yhteen saattavat kuulua KM 6366: 67 ja 96 sekä kaksi kolmesta samankokoisesta soljen päästä KM 6366: 90, 137 ja 148.

Kuva 9. Tasavarsisolki KM 6366:117. (Tallgren 1914: 34). 3/4

Tasavarsisoljista selvästi samaan asustukseen kuuluneilta osilta vaikuttaisivat lähekkäin löytyneet saman tyyppiset soljet KM 6366: 11 ja 12 sekä 117 ja 118. Soljet 136 ja 137 saattavat myös olla pari, mutta tämän parin lähellä on myös soljen osa 148. Solki sekä soljen osa KM 6366: 67 ja 68 sijaitsevat myös melko lähellä toisiaan ja saattavat olla pari. Soljen osat KM 6366: 90 ja 96 löytyivät kahden metrin päästä toisistaan ja ovat lisäksi lähtöisin eri kokoisista soljista, joten nämä tuskin ovat peräisin samasta asustuksesta. Selvästi parittomia solkia tai niiden osia ovat aivan kalmiston lounaiskulmasta löytynyt KM 6366: 250 sekä vuoden 1993 kaivauksilta löydetty TYA 596: 10. Esinesikermästä II löytynyt katkelmallinen solki KM 6366: 51 on muiden

katkelmallisten solkien kanssa hieman eri tyyppinen, joten se pitänee laskea omaksi esineekseen (Karvonen 1997:55).

9.1.1.2. Hevosenkenkäsolkjet

Hevosenkenkäsolkia tunnetaan Ylipäästä Karvosen (1997:56-57) mukaan vähintään kymmenen kappaletta. Hevosenkenkäsolkia käsittäviä alanumeroita kalmistosta on 12, joista viisi (KM 6366: 29, 50, 119, 211 sekä TYA 596: 500) on kokonaisia. Osittaisista soljista kolme (KM 6366: 287 sekä TYA 596: 175 ja 323) käsittää enemmän kuin puolet alkuperäisestä esineestä, kolme (KM 6366: 76, 77, 103) kuuluu mahdollisesti samaan esineeseen, mutta murtopaloja TYA 596: 329 ei voida liittää mihinkään muuhun alanumeroon, joten ne on katsottava omaksi esineekseen. (Karvonen 1997:56-57)

*Kuva 10. Pronssinen hevosenkenkäsolki
KM 6366: 29. (Tallgren 1914: 33). 4/5*

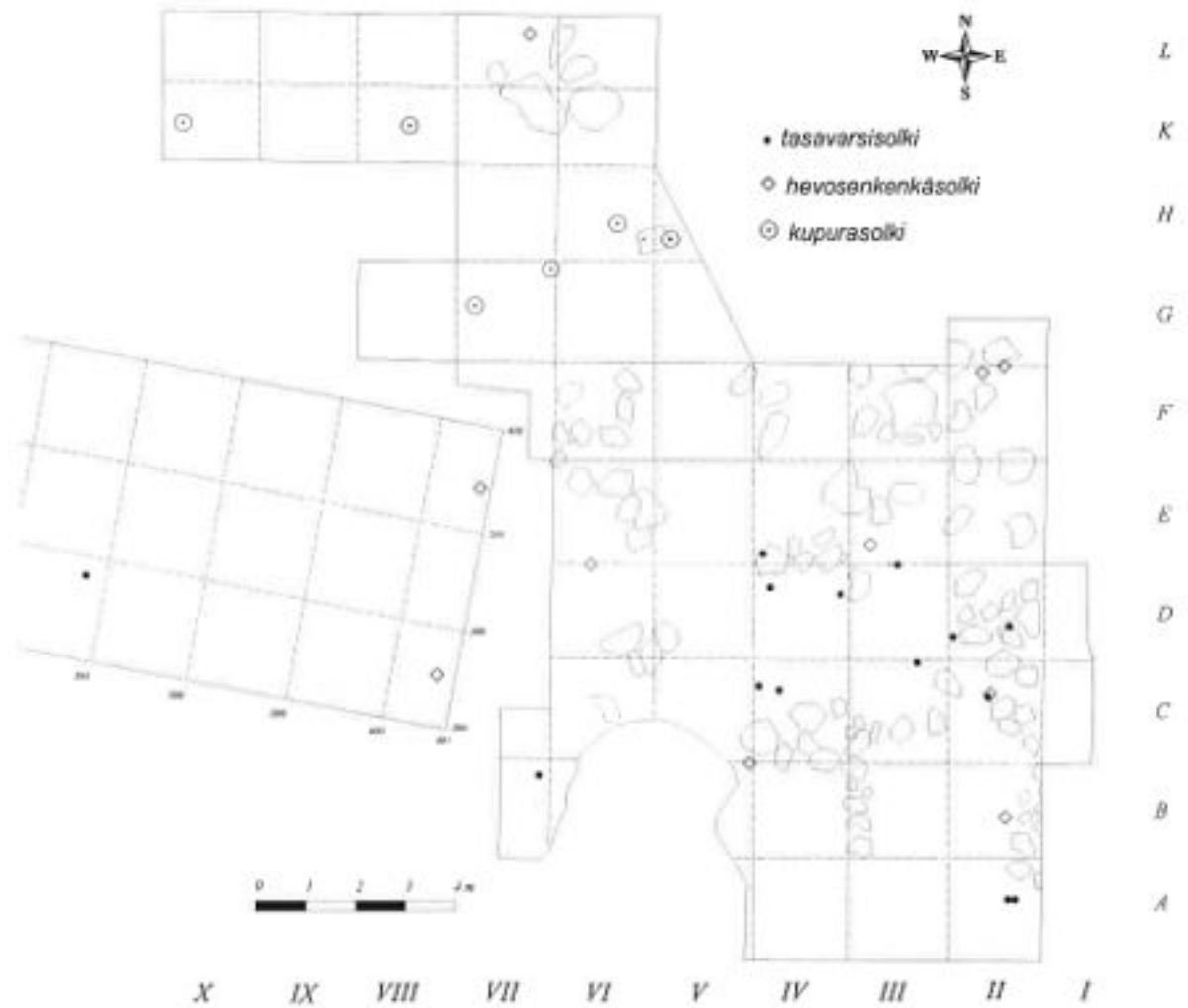

*Kuva 11. Rautainen hevosenkenkäsolki
KM 6366:119. (Kivikoski 1946 k.410). 1/1*

Kaksi kokonaisista hevosenkenkäsolkjista löydettiin esinesikermistä 1 ja 2 – myös hyvin läheltä esinesikermiä 3 ja 4 on löytynyt ehjä hevosenkenkäsolki. Sikermän 1 ehjä solki on pronssinen, lattea ja koristeltu, sikermien 2, 3 ja 4 yhteydestä tai läheisyydestä löytyneet rautaisia, yksi kierteinen (KM 6366: 50) ja kaksi rullapäistä (KM 6366: 119 ja 211). Kalmiston läntisimmän osan hevosenkenkäsolkjet (TYA 596: 175, 323, 500), kuten myös solki aivan pohjoisimmasta (KM 6366: 287) osasta ovat ns. fasettinuppisia hevosenkenkäsolkia. Näistä vuoden 1993 kaivauksen solkia on löytösuhteidensa puolesta hieman hankala arvioida, koska ne sijaitsevat aivan silloin kaivetun alueen itäpäässä, ja kaivamaton / tuhoutunut alue tämän ja vuoden 1913 kaivausalueen välillä on vähintään kaksi metriä leveä. Pohjoisosan hevosenkenkäsolki puolestaan liittyy yhteen pohjoisosan viikinkiaikaisten löytökeskittymien kanssa.

**Kuva 12. Hevosenkenkäsolki TYA 596:323 in situ (TYA 251:14).
Kuva: Kristiina Korkeakoski-Väisänen 1993.**

Kuva 13. Tasavarsisoljet, hevosenkenkäsoljet ja kupurasoljet Ylipään kalmistossa. Tallgrenin 1913 ja Korkeakoski-Väisänen 1994 mukaan.

9.1.1.3. Kupurasoljet

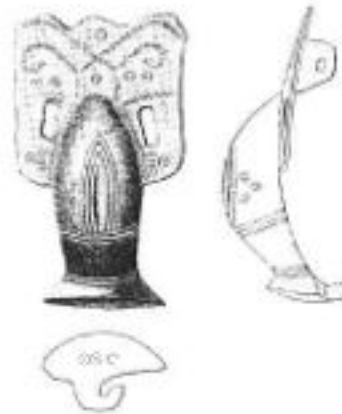
Kupurasolkia tai niiden katkelmia löydettiin Ylipään kalmistosta yhteensä kuusi alanumeroa, KM 6366: 191, 235, 266, 275, 300, 322. Nämä kaikki löytyivät kalmiston viikinkiaikaisesta pohjoisosasta. Soljista ainoa kokonainen on ns. leijonasolki KM 6366: 266 (kuva 14). Kappale samanlaisesta soljesta on KM 6366: 275, joka saattaisi hyvinkin olla peräisin samasta puvusta. Melko läheltä toisiaan löytyivät puhkonaisen käärmekoristeisen kupurasoljen katkelmat KM 6366: 191 ja 235. Nämä saattavat olla peräisin samasta esineestä, jälkimmäisestä Tallgren (1913) arvelee sen olevan Appelgrenin tyyppiä C (FM 1897:5). Puhkonaisen käärmekoristeisen kupurasoljen katkelmat KM 6366: 300 ja 322 ovat selvästi samasta kalmiston luoteisimmasta osasta. Välimatkaa niiden välillä oli kuitenkin noin viisi metriä, joten niiden yhteenkuuluvuudesta tai -kuulumattomuudesta on vaikea tehdä päätelmiä.

Kuva 14. Leijonasolki KM 6366:266. (Tallgren 1914: 38). 2/3

9.1.1.4. Muut soljet ja koruneulat

Muita solkia on kalmistosta hyvin vähän. Näistä ns. rapusolki KM 6366: 27 (kuva 15) kuului löytösikermään I. Toinen, ilmeisesti samanlainen rapusolki KM 6366: 326 löytyi kaivauskertomuksen mukaan "kaivausalueelta multakerroksesta jälestä päin ruudun F V seudulta" (Tallgren 1913).

Kuva 15. Rapusolki KM 6366: 27. (Tallgren 1914: 33). 2/3

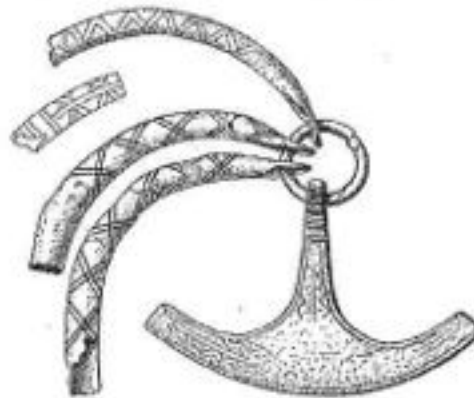
Rautainen, jalaton ja neulaton kaarisolki KM 6366: 149 kansainvaellusajalta löytyi läheltä muuten tyypillistä merovinkiaikaista korustoa. Lähimmät kansainvaellusajalle ajoitetut esineet kuuluvat noin kolme metriä lännessä esinesikermään 4. Kalmistosta löydettiin myös osat kahdesta eri levysoljesta KM 6366: 127 ja 244, joista ensimmäinen on löytösikermästä 3 ja jälkimmäinen aivan kalmiston pohjoisimmasta osasta, lähimpinä löytöinään koverankupera rannerengas KM 6366: 241, spiraalisormuksen osat KM 6366: 242 sekä miekan säilän pala KM 6366: 243.

Koruneuloja löydettiin kalmistosta kaksi katkelmaa (KM 6366: 146 ja 167). Näistä ensimmäisen läheisyydessä oli lähinnä merovinkiaikaisia koruja ja niiden osia sekä vain noin 50 cm:n päässä kansainvaellusaikainen kaarisolki. Jälkimmäinen koruneulan katkelma on osa pronssisesta ristipäisestä rengasneulasta ja sen kanssa yhdessä löydettiin katkelmia yksinivelisestä kaksirivisestä ketjusta (KM 6366: 168). Tallgren mainitsee kaivauskertomuksessaan (1913) myös kaksi koukkupäistä neulaa, joista toinen on pyöreästä ja toinen kulmikkaasta vartaasta (KM 6366: 62 ja 63). Nämä neulat ovat molemmat 82 mm pitkiä ja sijaitsivat sikermässä II noin metrin päässä toisistaan. Neulat ovat todennäköisesti alun perin solkien kiinnitysneuloja (Karvonen 1997:54).

9.1.2. Riipukset

Erilaisista riipuksista on Tallgrenin (1913) esinesikermistä yksi kappale. Saman alanumeron KM 6366: 127 alla on kaksi yhteen kuuluvaan kappaletta pronssisesta, latteasta ja pyöreästä medaljongimaisesta riipuksesta. Mahdollisesti riipuksesta (kuten KM 6366: 186) ovat myös peräisin sikermästä I löydetty pronssiset ”torvet” KM 6366:

28. Pronssisia ripustuslenkillisiä "riipushelyjä" löytyi viisi kappaletta, jotka on merkitty neljään eri alanumeroon. Näistä KM 6366: 274 on osittainen. Samanlainen, tulen pahasti vioittama riipus KM 6366: 289 löytyi aivan kalmiston pohjoisosasta läheltä avattua spiraalisormusta KM 6366: 288. Edellisten kaltaiset, mutta aivan ehjät riipukset KM 6366: 294 ja 295 löytyivät aivan kalmiston laitamilta ruudusta G VIII, josta ei näiden löytöjen ja joidenkin spiraalin katkelmien lisäksi tehty muita löytöjä. Viereisistä ruuduista on löytynyt koruja ja spiraaleja sekä näiden osia. Mielenkiintoinen riipuslöytö oli ns. Torinvasarariipus KM 6366: 186 (kuva 16), joka löytyi maasta välittömästi väkipuukon KM 6366: 185 päältä, noin 20 cm:n syvyydestä ruudulta V F.

Kuva 16. Torinvasarariipus KM 6366: 186. (Tallgren 1914: 37). ½

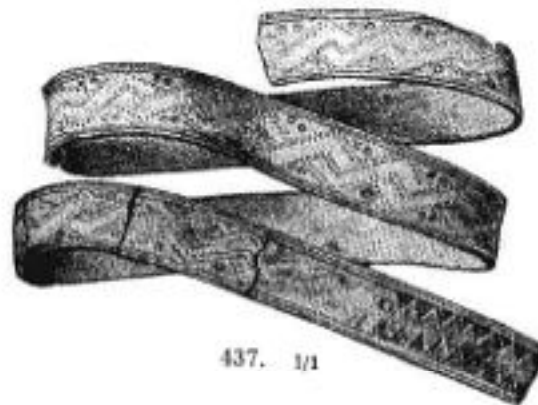
Vuoden 1993 kaivauksilta löydettiin kaksi osaa pyöreästä, puhkonaisesta riipuksesta TYA 596: 71. Huomiota herättävämpi löytö oli riipuslöytö TYA 596: 103, hevosenpääriipus. Riipus löytyi aivan kaivausalueen itäosasta, kuten suurin osa muistakin kalmistolöydöistä. Riipuksen alaosa on suorakaiteinen ja siinä on kuusi reikää rivissä. Sen yhteydestä löytyi neljä pitkän suppilomaista kulkusta, jotka olivat riippuneet riipuksen alaosasta yhdellä välirenkaalla. Vastaavanlaisia "kulkushelyjä" löytyi kaksi kappaletta vuoden 1913 kaivauksilta ruudulta G VII (KM 6366: 267 & 272).

9.1.3. Rannerenkaat

Karvosen mukaan (1997:62-64) Ylipään kalmistosta on tunnistettavissa osia ainakin kymmenestä eri rannerenkaasta. Ylipään 21:stä rannerenkaista tai niiden kappaleita käsittävistä alanumeroista suuri osa on pronssispiraalirannerenkaasta (KM 6366: 5, 14, 18, 20, 21, 34, 35, 36, 175 ja ehkä myös KM 6366: 153, 165 ja TYA 596: 172, 438,

441). Spiraalirannerenkaiden osien yhteenkuuluvuutta on hyvin hankala arvioida muutoin kuin osien levinnän perusteella, koska katkelmat ovat useimmiten hyvin pieniä sekä roviolla pahoin sulaneita (Karvonen 1997:62).

Esinesikermään 1 kuuluvat spiraalirannerenkaan katkelmat KM 6366: 34-36. Karvonen (1997:62) on tulkinnut näiden todennäköisesti olevan peräisin yhdestä rannerenkaasta. Kivikosken Rautakauden kuvastossa (1946: kuva 437) rannerengas on esitetty piirroskuvassa (kuva 17) lähes ehjänä. Kuvan selitteessä (Kivikoski 1946:49) kerrotaan, että rengas oli tuolloin Suomen ainoa näin hyvin säilynyt kappale. Tämäkin esine on nähtävästi kärsinyt huomattavasti vuosien säilytyksessä, varastoinnissa ja kuljetuksissa, koska se on tänä päivänä olemassa enää pieninä paloina. Toisen spiraalirannerenkaan katkelmia puolestaan ovat luultavimmin katkelmat KM 6366: 14, 18, 20 ja 21, jotka sijaitsivat noin yhden neliömetrin laajuisella alueella aivan kaivausalueen eteläosassa ruudussa A1.

Kuva 17. Spiraalirannerengas KM 6366:34. (Kivikoski 1946 k. 437)

Kalmiston keskivaiheilta useiden muiden korujen tavoin löytyneet spiraalirannerenkaan katkelmat KM 6366: 153, 165 ja 175 saattavat olla peräisin samasta esineestä – katkelmalla KM 6366: 165 on kuitenkin kahteen muuhun nähden melkoisesti välimatkaa. Onkin mahdollista, että katkelma on peräisin eri esineestä. Kalmistossa on nimittäin muitakin vastaavanlaisten rannerenkaiden yksittäisiä palasia, joista voidaan koristelun perusteella sanoa niiden olevan peräisin eri esineistä. Katkelma KM 6366: 190 löytyi suhteellisen läheltä asesikermää 5, jonka ympäriltä on löydetty muitakin koruja. Koverankuperan rannerenkaan murtopala KM 6366: 247 on peräisin kaivausalueen lounaisnurkasta ja sen kanssa yhdessä löydettiin kappale pronssiketjua (KM 6366: 248) sekä suuri pronssihelmi (KM 6366: 249). Saman kaivausruudun

toiselta puolelta löydettiin murtopala harjavaa rannerengasta KM 6366: 251. Lähimpänä tätä kappaletta löydettiin tasavarsisolki (KM 6366: 250) sekä mahdollisesti samaan solkeen kuuluva neula (KM 6366: 253).

Rannerenkaiden katkelmat KM 6366: 241, 299, 308 sekä ehjä esine KM 6366: 317 ovat kaikki peräisin kalmiston pohjoisimmasta osasta. Ne ovat tyypiltään massiivisia päihin leveneviä rannerenkaita. Karvosen (1997:63) mukaan rannerenkaiden katkelmien voidaan katsoa olevan peräisin ainakin kahdesta eri esineestä, tosin katkelmat ovat osin pahoin sulaneita ja niiden liittymisestä toisiinsa ei voida olla varmoja. Katkelmat KM 6366: 299 ja 308 ovat löytyneet noin kahden metrin etäisyydeltä toisistaan, mutta saattavat silti kuulua samaan löytökokonaisuuteen.

9.1.4. Kaularenkaat

*Kuva 18. Pronssinen satulapäinen kaularengas KM 6366: 88.
(Kivikoski 1946 k. 427). n.1/2*

Kaularenkaita tai niiden osia on Ylipäästä löydetty kuusi kappaletta KM 6366: 32, 88, 102, 210, 307 ja 310. Näistä kaksi viimeistä ovat peräisin samasta esineestä, kaikki muut eri esineistä. Pahoin katkottu ja väännelty kaularengas KM 6366: 32 löytyi esinesikermästä I. Muiden kaularenkaiden kanssa aivan samasta paikasta ei ole löytynyt muita esineitä. Lähimpänä esinettä KM 6366: 88 löytyi veneen naula (KM 6366: 91), pronssitorvia (KM 6366: 140) sekä rautainen veitsi (KM 6366: 89). Kaularengasta KM 6366: 102 lähimpänä puolestaan olivat hevosenkenkäsolki (KM 6366: 103) ja kivinen

hioin (KM 6366: 104). Kaularenkaan katkelma KM 6366: 210 on noin metrin päässä esinesikermästä IV. Samaan esineeseen kuuluvat katkelmat KM 6366: 307 ja 310 löytyivät kalmiston pohjoisosasta noin kahden metrin etäisyydeltä toisistaan, kuitenkin selvästi samaan löytökokonaisuuteen kuuluen.

9.1.5. Sormukset

Kaikki Ylipäästä löydetyt sormuksen katkelmat ovat peräisin pronssisista spiraalisormuksista. Sormusten ohuet vartaat ovat yleisesti hyvin pieninä palasina, poikkeuksina kaksi auki vedettyä sormusta KM 6366: 288 ja 306. Spiraalisormuksia käsittäviä alanumeroita on kalmistosta yhteensä 28 kappaletta, jotka Karvosen (1997:65) mukaan edustavat ainakin 15-16 eri esinettä. Karvonen mainitsee, että suurin osa sormuksista oli hyvin pieninä paloina ja erittäin hauraita, joten niiden katkeamista oli käsiteltäessä todella varottava. Alkuperäisessä löytöluettelossa Tallgren mainitsee kuitenkin useammankin ehjän spiraalisormuksen (KM 6366: 162, 281) sekä ehjiä sormuksen kierteitä ja renkaita (esim. KM 6366: 138, 170, 222). Onkin todennäköistä, että hauraat sormukset ovat löytöhetkensä jälkeen säilytyksen, kuljetuksen ja käsittelyn johdosta pilkkoutuneet pieniksi paloiksi kuten em. spiraalirannerengas KM 6366: 34.

Osia spiraalisormuksista on löytynyt esinesikermistä I ja III. Sikermän I katkelmat (KM 6366: 33) ovat Tallgrenin (1913) mukaan luultavasti kahdesta kierteisestä sormuksesta, joissa keskilevy on leveä ja varras harjava. Sikermän III sormuksen katkelmat (KM 6366: 128) ovat poikkileikkaukseltaan kolmikulmaista varrasta. Löytöluettelossa ei tämän löydön kuvauksen perässä lue löytötietoja, kuten kaikissa muissa löydöissä, jotka ovat löytyneet esinesikermästä. Huomionarvoista on, että sikermää I lukuun ottamatta koko kalmiston itäiseltä puolelta ei ole löydetty yhtään sormusten osia (kuva 19). Aivan kalmiston keskellä olevasta koruja sisältävästä löytökeskittymästä löytyi useita kappaleita (KM 6366: 138, 139, 150, 176) samanlaisesta – ehkä samasta – sormuksesta. Kokonainen sormus (KM 6366: 162) löytyi yhdessä toisen sormuksen katkelmien (KM 6366: 163) rautaisen vanteen kappaleen (KM 6366: 164) kanssa. Läheltä näitä sormuksia löytyi myös kivisen hioimen kappale (KM 6366: 172) sekä palanutta savea, keramiikkaa ja palanutta luuta (KM 6366: 173).

Kuva 19. Kaularenkaat, rannerenkaat, riipukset ja sormukset Ylipään kalmistossa. Tallgrenin (1913) ja Korkeakoski-Väisänen (1994) mukaan.

Avaran pronssisormuksen 2,5 kierrettä (KM 6366: 170) löytyivät hieman erillään muista löydöistä. Sormuksen 3 erillistä kierrettä (KM 6366: 179) sekä sormuksen levenevä pää (KM 6366: 187) ovat seuralöytöjä ruuduilta E V ja F V. Kierre sormuksesta (KM 6366: 196) on peräisin kalmiston lounaisosasta ja sen lähimpiä löytöjä ovat lasinen helmi (KM 6366: 197) ja löydöt KM 6366: 247-249: suuri pronssihelmi, koverankuperan rannerenkaan katkelma, sekä ketjun osat. Sormuslöytö KM 6366: 222 on seuralöytö ja se on löydetty suunnilleen samasta paikasta kuin miekan osat KM 6366: 220 ja 221 sekä raudan ja pronssin palat, 4-osainen

pronssihelmi, spiraaliputken osat KM 6366: 222 sekä saviastian palat, poltetun saven ja -luun kappaleet KM 6366: 223.

Sormuksen osat KM 6366: 225 ja 236 sekä 270 ovat peräisin jokseenkin samalta alueelta. Osat sormuksesta KM 6366: 236 on kartalle merkitty kolmeen eri kohtaan kauimmaisten palasten ollessa noin puolentoista metrin päässä toisistaan. Osat kahdesta eri sormuksesta KM 6366: 270 puolestaan löytyivät yhdessä eri korujen osien KM 6366: 266-269 kanssa. Ruudulta H VIII, josta tarkempia löytötietoja ei ole, löytyivät kuusirenkainen, pyöreästä vartaasta tehty sormus sekä neljä ja puoli rengasta ja joitakin paloja latteavartaisesta sormuksesta (KM 6366: 281 ja 284).

Kalmiston pohjoisosassa ja varsinkin sen länsipuolella on sormuksia sekä niiden katkelmia useita. Auottu spiraalisormus KM 6366: 288 löytyi yhdessä pronssisen riipuksen KM 6366: 289 kanssa. Toinen auki väännetty sormus (KM 6366: 306) löytyi muutama metri edellisistä länteen, lähimpänä löytönään veitsi (KM 6366: 305). Pienen pronssisormuksen katkelmat KM 6366: 311 löytyivät usealta eri kohdalta samaa kaivausruutua K IX. Lähimpänä neljää sormuksen katkelmaa KM 6366: 319 olivat löytökartan mukaan vyön solki (KM 6366: 318), sekä kaksi rannerengasta (KM 6366: 308 ja 317). Vuoden 1993 kaivauksilta osia spiraalisormuksista löytyi kaksi pientä palaa TYA 596: 460 keskiharjallista 3 mm leveää varrasta aivan kaivausalueen koilliskulmasta, pieni pala varrasta TYA 596: 501 vastaavasta sormuksesta kuin edellinen sekä neljään kappaleeseen hajonnut sekä osittain auki vääntynyt spiraalisormus TYA 596: 233 noin kaksi metriä etelämpää kuin edelliset kappaleet.

9.1.6. Helmet

Ylipäällään kalmistosta on helmiä käsittäviä alanumeroita dokumentoitu 26 kappaletta. Nämä alanumerot pitävät sisällään kokonaisina ja osina yhteensä 46 eri helmeä - lasisia, savisia ja pronssisia. Osa helmistä oli useasta osasta koostuvia ns. sarjahelmiä. Tallgrenin esinesikermistä helmiä kuuluu vain sikermään II, näistä kaksi, sylinterimäinen savihelmi ja lattea kirkas lasihelmi (KM 6366: 55), on kuitenkin löytynyt aivan kaivausruudun rajalta yhdessä rannerenkaan katkelman kanssa. Savihelmen puolikas alanumerolta KM 6366: 66 kuuluu ruudun seuralöytöihin.

Kaivausalueen keskiosan löytökeskittymästä (ks. luku 10.2.) löytyi punainen savihelmi KM 6366: 144. Sininen lasihelmi KM 6366: 152 on löytönumerosta päätellen läheltä edellistä, viereisestä kaivausruudusta, mutta tarkemmat löytötiedot puuttuvat. Helmet KM 6366: 183, viisi ja puoli kappaletta kellertävän punaisia savihelmiä sekä sininen lasihelmi löytyivät yhdestä paikasta läheltä väkipuukkoa (KM 6366: 185) ja torinvasarariipusta (KM 6366: 186). Pronssihelmet KM 6366: 218 ja 222 löytyivät muutaman metrin päästä näistä länteen, edellinen yhdessä soljen neulan ja pronssiketjun lenkkien kanssa, jälkimmäinen, neliosainen sarjahelmi, seulottaessa maata läheltä miekan osia KM 6366: 220 ja 221.

Kalmiston lounaiskulman löytöihin kuului useita alanumeroita käsittäen helmiä. Näihin löytöihin kuului sinisiä, osin sulaneita lasihelmiä (KM 6366: 197, 252, 255 ja 257) yhteensä viidestä eri helmestä, keltaisia savi "emalji" helmiä puolitoista kappaletta (KM 6366: 255) sekä suuri, viivoin koristeltu pronssihelmi (KM 6366: 248). Läheltä esinesikermää IV löytyi yksi sulanut sininen lasihelmi KM 6366: 212 yhdessä pronssispiraaliputkien osien kanssa. Kohti kalmiston pohjoisinta osaa, suhteellisen lähellä esinesikermää V löytyivät keltainen sulanut kaksoishelmi (KM 6366: 229), sekä kaksi kokonaista ja yksi kappale sulaneista keltaisista lasihelmistä (KM 6366: 229 ja 236). Ruudun F VII tarkkuudella tallennettujen löytöjen joukossa on yksi pronssinen kolmoishelmi (KM 6366: 263) ja kaksi sulanutta sinistä lasihelmeä (KM 6366: 264). Kalmiston pohjoisimmasta osasta löytyi, viisi kappaletta sulaneesta ja särkyneestä lasihelmestä (KM 6366: 290).

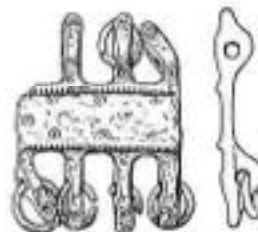
Kuva 20. Sinisiä lasihelmiä Ylipäästä vuoden 1913 kaivauksilta. (Kivikoski 1946 k.464)

Vuoden 1993 kaivaukselta helmiä löydettiin kuusi alanumeroa ja yhteensä 13 kappaletta, joista osa oli puolikkaita. Ainoastaan pronssinen, neliosainen sarjahelmi on voitu sijoittaa paikoilleen tarkoin löytökoordinaatein, muut helmet ovat seulalöytöjä. Sininen lasihelmen kappale löytyi ruudulta 394/395, ehjä ja osittainen sininen helmi ruudulta 399/400, puolikas sininen lasihelmi ruudulta 398/400 ja kokonainen helmi ruudulta 399/397. Ruudulta 399/399 löytyi peräti neljä ehjää ja kaksi yhteen sulanutta sinistä lasimassahelmeä, sekä fasetoitu kaksiosainen pronssinen sarjahelmi.

Koko kaivausalueen helmien yhteismäärä ei ole kovin suuri – tämä määrä helmiä voisi periaatteessa olla peräisin yhdestä helminauhasta. Ottaen kuitenkin huomioon helmien levinnän ja löytöyhteydet, on todennäköisempää, että helmet ovat peräisin useammasta eri hautauksesta. Useimmissa tapauksissa helmet esiintyivät yhdessä naisten korujen kanssa.

9.1.7. Ketjut ja ketjunjakajat sekä pronssispiraalit

Ketjulaitteet ovat asun osina roviolle joutuessaan palaneet ja pilkkoutuneet melko lyhyiksi osiksi. Suuri osa ketjujen osista on varmasti sulanut aivan tunnistamattomaksi ja saattaa sellaisenaan ollakin osana kalmiston löytöjä. Vaikuttaisi kuitenkin siltä, kuin ketjuista – niin kuin rannerenkaista ja osasta kaularenkaitakin - vain osa olisi tuotu mukaan varsinaiseen hautaukseen. Esinesikermistä ainoana vain sikermästä I löytyi naisten korustolle tyypillisiä ketjulaitteen osia. Sikermästä tavattiin yhteensä 14 kappaletta yksinivelisistä monirivisistä nivelketjuista, joissa pisimmässä oli tallella 10 niveltä (KM 6366: 30). Sikermästä löytyivät myös kalmiston ainoat kokonaiset ketjulaitteen välikappaleet (KM 6366: 31). Muualta kalmiston itäiseltä puolelta ei ketjulaitteiden osia löytynyt lainkaan.

Kuva 21. Pronssiketjujen välinivel KM 6366:31. (Tallgren 1914: 33). 1/1

Kalmiston keskiosan koruja sisältävästä löytökeskittymästä (ks. luku 10.2.) löytyi tulesa yhteen sykkyrään palanut pronssisen nivelketjun kappale KM 6366: 154. Kahdeksan rengasta yksirivisestä pronssisesta ketjusta (KM 6366: 158) löytyi noin kaksi metriä tämän ryhmän pohjoispuolelta yhdessä pronssinauhan kappaleiden kanssa. Yhdessä pronssisen rengasneulan (KM 6366: 167) kanssa löytyi kuusi eri pituista kappaletta sekä muutamia yksittäisiä renkaita yksinivelisistä kaksirivisistä pronssiketjuista. Kappale yksinivelisestä kolmirivisestä ketjusta (KM 6366: 193) löytyi ruudusta G V – välimatkaa ketjun osista muihin lähimpiin löytöihin on noin puolitoista

metriä. Yhdessä sinisen lasihelmen kanssa löytyneessä, soljen neulan päässä olevassa silmukassa oli kiinni muutama rengas ketjua KM 6366: 218.

Kalmiston lounaiskulman esineistössä oli kaksi osaa todennäköisesti samasta nivelketjusta. Nivelketjun renkaat KM 6366: 249 löytyivät yhdessä pronssihelmen KM 6366: 248 kanssa ja ketjun osat KM 6366: 252 on merkitty samalle alanumerolle, kuin sininen lasihelmi ja pronssilevyn pala. Ruudulta H VII löytyi sekä 18 ja puoli niveltä yksinivelisestä kolmirivisestä nivelketjusta (KM 6366: 280), että seitsemän pronssiketjun rengasta (KM 6366: 284). Kalmiston pohjoisimmasta osasta ei nivelketjun palasia ole löytynyt lainkaan.

Yhtä lukuun ottamatta kaikki vuoden 1993 ketjun osia sisältävät alanumerot ovat löytyneet neljältä vierekkäiseltä kaivausruudulta. Näihin löytöihin kuuluvat ketjun osat KM 6366: 31, 32, 59, 80, 100, 104 ja 105. Näihin ketjun osiin sisältyy yhteensä 44,5 niveltä, sekä kaksi ketjunjakajan päätespiraalin katkelmaa (KM 6366: 59 ja 104). Alanumeron KM 6366: 105 ketjussa on kolme niveltä, kuten kaivausalueen pohjoisreunalta löytyneessä ketjunkatkelmassa KM 6366: 589. Muut ketjunkatkelmat olivat peräisin yksinivelisistä ketjuista.

Tallgrenin löytöluettelon kuvauksen mukaan katkelmia kahdesta eri kokoisesta pronssispiraalista, spiraaliputkista ja "torvelle käärityistä" spiraaleista löytyi Ylipäästä vuoden 1913 kaivauksilla 16 alanumeron verran. Spiraalit ovat joko n. 3mm paksusta harjavasta vartaasta tehtyjä (KM 6366:178, 183, 262, 275, 296), tai pyöreästä 1mm vartaasta (KM 6366: 212, 261, 270, 274, 275, 284), osaa spiraaleista ei ollut löytöluettelossa sen tarkemmin kuvailtu. Spiraaleja on yleensä alanumeroa kohti vain muutama pieni kappale, poikkeuksena ruudun F VII löydöt KM 6366:261 (ja 262) joihin kuului yhteensä 16 pronssispiraalin katkelmaa.

Katkelmia pronssispiraaleista löytyi myös vuoden 1993 kaivauksilta, yhteensä 11 alanumeron verran. Löydön TYA 596: 264 spiraalin varras on keskiharjallinen, muiden spiraalinkatkelmien varrasta ei ole kuvailtu. Paloista suurin osa on hyvin pieniä, alle gramman painoisia ja ne ovat kaikki löytyneet kaivausalueen koillisosasta. Spiraalilöytöjen levintä rajoittuu hyvin selkeästi kalmiston luoteis- ja länsiosaan, aivan pohjoisesta on löytöjä vain muutama. Useat spiraaleista on löydetty seulasta (KM 6366:

222, 236, 284, 297; TYA 596: 296) ja yhdestä sulaneiden pronssisirpaleiden (KM 6366: 228, 275, 277, 284, 292; TYA 596: 171, 173, 439, 570) tai esineiden katkelmien kanssa (KM 6366: 212, 274, 275, 284; TYA 596: 580).

9.1.8. Yhteenveto

Erilaisia koruja sekä naisten asusteiden osia on Liedon Ylipäästä löytynyt seuraavasti: merovinkiaikaisia tasavarsisolkia ainakin 12 kpl, erilaisia hevosenkenkäsolkia vähintään 10 kpl, kupurasolkia tai niiden katkelmia kuusi kappaletta, kaksi ns. rapusolkea, yksi kansainvaellusaikainen kaarisolki, kaksi koruneulaa; osia ainakin 10 rannerenkaasta, viidestä kaularenkaasta, 15-16 spiraalisormuksesta sekä 46 lasi-, savi- ja pronssihelmeä. Yleisesti korut löytyivät hyvin pitkälti samoilta alueilta kalmistossa – korujen levinnässä on kartalla havaittavissa selviä keskittymiä (kuva 31). Korujen keskittymiä on Ylipäässä kalmiston kaakkoisosassa, sen keskellä, kaivausalueen lounaiskulmassa sekä ainakin kaksi erillistä keskittymää pohjois- ja luoteisosassa. Hevosenkenkäsolkien levintä ei kaikilta osiltaan noudata tätä kaavaa.

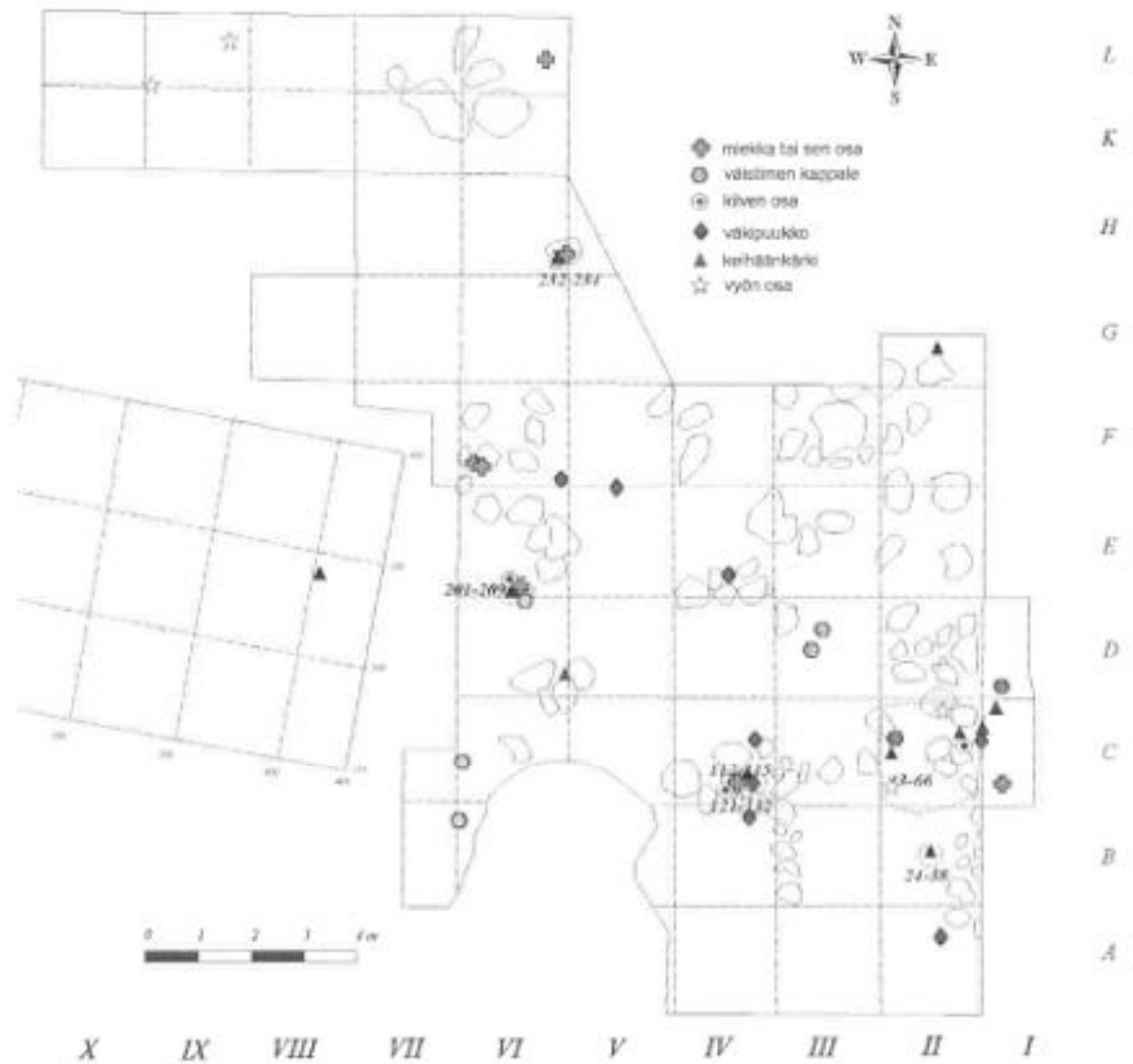
9.2. Aseet, vyön osat ja työkalut

9.2.1. Miekat

Miekkoja sekä niihin kuuluvia osia on Ylipään polttokenttäkalmiston kaivauksissa löydetty yhteensä 14 alanumeron verran. Näistä kokonaisia säiliä on kolme (KM 6366:112, 201 ja 232) ja säilän katkelmia samoin kolme (KM 6366:1, 220, ja 243). Miekan osia ovat rautainen miekan kahva (KM 6366: 221), sekä pronssiset väistimen kappaleet (KM 6366: 94, 97, 195, 199, 208 sekä 7 ja 58). (Tallgren 1913). Karvonen ehdottaa, että nämä osat viittaavat kalmistoon lasketun osia ainakin kahdeksasta eri miekasta (1997:38).

Miekkojen säilät esinesikermissä III, IV, ja V ovat kokonaisia ja ne on kaikki väännetty mutkalle. Pronssiset väistimen osat KM 6366: 94, 97, 195, 199 ja 208 ovat kaikki peräisin samanlaisesta Salmon 1c tyyppin vendelmiekan kahvasta (Salmo 1938:71). Aseita ja niiden osia kuvaavasta kartasta (kuva 22) voi havaita, että nämä väistimen osat ovat hyvin eri puolilla kalmistoa. Lisäksi ne esiintyvät useammin kuin kerran

löytökombinaatioissa, joihin ne eivät luonteensa tai ajoituksena puolesta sovi. Väistimen osat KM 6366: 195 ja 199 löytyivät kalmiston lounaiskulmasta, jossa muuten on vain naisille kuuluvaa esineistöä. Väistimen osat KM 6366: 94 ja 97 ovat melko läheltä venehautausta sekä Tallgrenin epäselvästi rajautuvaa esinesikermää II. Yksi näistä väistimen paloista on Tallgrenin mukaan peräisin kansainvaellusaikaiseksi ajoitetusta esinesikermästä IV, löytö on kuitenkin seulasta.

Kuva 22. Aseet Liedon Sauvalan Ylipään kalmistossa

Säilän katkelmat (KM 6366: 1, 220, 243) Karvonen tulkitsee osiksi eri esineitä niiden suuren keskinäisen etäisyyden vuoksi (1997:37). Tämä tuntuukin todennäköisimmältä,

joskaan ei voi sulkea pois mahdollisuutta, että ne kaikki olisivat samasta esineestä. Säilän katkelman KM 6366: 220 kanssa löydettiin myös kokonainen Petersenin H-tyypin miekan kahva (KM 6366: 221), pronssinen sarjahelmi sekä pronssin ja raudan paloja (KM 6366: 222) ja keramiikkaa, palanutta savea ja luuta (KM 6366: 223). Hyvin läheltä edellisiä löytyivät kokonaiset kuolaimet (KM 6366: 219). Tämä löytökeskittymä saattaisikin olla kokonainen miehen hautaus tai osa sellaisesta. Lyhyet säilän katkelmat KM 6366: 1 ja 243 ovat löytyneet eri puolilta kalmistoa aivan sen (kaivausalueen) rajoilta. Lähimpänä katkelmaa KM 6366: 243 on vain naisten koruja, rannerenkaita ja solkia. Säilän katkelma KM 6366: 1 sijaitsee lähellä esinesikermää II.

9.2.2. Keihäänkärjet

Keihäänkärkiä tunnetaan Liedon Ylipään vuoden 1913 kaivauslöydöistä kymmenen (KM 6366: 3, 24, 43, 44, 45, 80, 113, 169, 203 ja 233) ja vuoden 1993 kaivauksista yksi kappale (TYA 596:379). Keihäänkärjet ovat melko ohjia, ainoastaan pitkä ango (KM 6366: 113) on taitettu kaksinkerroin ja E-tyypin keihäänkärjestä (TYA 596: 379) puuttui kärki. Keihäänkärjistä suurin osa, peräti seitsemän kappaletta kuuluu löytösikermiin. Levintä keskittyy selvästi kalmiston itäosiin ja erityisesti venehautaukseksi tulkitun esinesikermän II läheisyyteen.

Keihäänkärjet sijaitsevat Ylipäässä esinesikermien lisäksi lähellä kalmiston ulkoreunoja, sen keskiosista ei keihäänkärkiä löydetty yhtään kappaletta. Keihäänkärkiä onkin saatettu muutamien muiden terävien esineiden, kuten veitsien, sirpien tai miekkojen tavoin käyttää rajaamaan kalmistoa tai sen hautauksia (Mägi 2002:38). Saarenmaan myöhäisrautakauden polttokenttäkalmistoissa huomattava osa keihään- ja nuolenkärjistä löytyi varsinaisten hautausten ulkopuolelta, niiden väliin jäävistä muuten vähälöytöisistä kohdista (Mägi 2002: 131-132).

9.2.3. Väkipuukot ja veitset

Veitsiä, väkipuukkoja ja niiden katkelmia on Ylipään kalmistosta löytönumeroiden mukaan 30 kappaletta. Näistä on Tallgrenin mukaan veitsiä 25 (KM 6366: 2, 8, 16, 25, 41, 48, 49, 61, 71, 89, 109, 116, 145, 151, 159, 207, 214, 227, 234, 258, 271, 301, 305, 315, 316), väkipuukkoja kaksi (KM 6366: 47, 114) ja puukkoja kaksi (KM 6366: 182,

185) sekä yksi väkipuukon hela (KM 6366: 120). Karvonen toteaa materiaalin läpi käytyään osia ja kokonaisia veitsiä ja väkipuukkoja olevan 36. Näistä hän esittää todennäköisesti yhteenkuuluviksi veitsen ruotoa KM 6366: 26 ja terää KM 6366: 25, veitsen ruotoa KM 6366: 71 ja terää KM 6366: 61. Väkipuukon hela KM 6366:120 kuuluu löytöluettelon mukaan väkipuukkoon KM 6366: 114. Lisäksi Karvonen jättää laskematta omiksi esineikseen joitakin pieniä epämääräisiä rautakiskon palasia, jotka voisivat olla veitsen osia, mutta ovat mahdottomia määrittää varmasti. Näin hän saa veitsien ja väkipuukkojen yhteismääräksi 30, joista veitsiä on 21 ja väkipuukkoja yhdeksän. (Tallgren 1913; Karvonen 1997:47). Karvonen erottelee veitset väkipuukoista pääasiassa Salmon esittämän jaottelun pohjalta (Salmo 1938:127). Salmon (1938:341) mukaan Ylipään puukoista ns. suoraselkäisiin väkipuukkoihin kuuluvat löydöt KM 6366: 47, 109, 116, 182 ja 185 sekä ns. suomalaisiin väkipuukkoihin löydöt 16, 114, (120) ja 151.

Kuva 23. Väkipuukot KM 6366:47 ja KM 6366:114 Ylipäästä.

(Tallgren 1914: 34; Kivikoski 1946 k.490). n. 1/6

Väkipuukoista Tallgrenin dokumentoimissa löytösikermässä sijaitsevat vain KM 6366: 47 ja 114. Lisäksi läheltä löytösikermää III, aivan kuin sen rajoilta, löytyi kaksi väkipuukkoa KM 6366: 109 ja 116. Kaksi väkipuukoista KM 6366: 182 ja 185 on näyttävää torinvasarariipusta, muutamaa helmeä ja naulaa lukuun ottamatta melko tyhjältä alueelta. Väkipuukot KM 6366: 16 ja 151 ovat puolestaan keskellä löytökeskittymiä, jotka sisältävät muuten ainoastaan naisten koruja. Kalmiston pohjoisosasta ei väkipuukkoja löytynyt yhtään kappaletta.

Kalmiston 21:stä veitsestä kuusi (KM 6366: 25, 48, 49, 61, 207 ja 234) löydettiin löytösikermistä. Näistä peräti kolme sikermästä II, ja sikermästä III ei yhtään – tosin tässä ryhmässä oli väkipuukko, sekä suhteellisen lähellä vielä kaksi muutakin väkipuukkoa. Muista veitsistä ainoastaan yksi (KM 6366: 145) näyttäisi selvästi olevat yhteydessä muihin esineisiin, muut näyttävät sijaitsevan joko kalmiston ns. välialueilla (KM 6366: 41, 159), esinesikermien läheisyydessä niiden ulkopuolella (KM 6366: 2, 8) tai muiden löytöryhmittymien rajoilla (KM 6366: 89, 227, 301, 305, 316). Kaksi

veitsen fragmenttia (KM 6366: 71, 258), sekä yksi hyvin lyhytteräinen veitsi (KM 6366: 271) löytyivät seulasta ja niiden löytötiedot tiedetään vain ruudun tarkkuudella. (Tallgren 1913)

9.2.4. Kilven osat

Ylipään esineistössä on osia ainakin kolmesta eri kilvestä, KM 6366: 46, 115 sekä 202-206. Kaksi edellä mainittua on ajoitettu myöhäismerovinkiaikaisiksi, kilven osat sekä kupura KM 6366: 202-206 puolestaan myöhäiselle kansainvaellusajalle. Kaikki löydetyt kilven osat ovat esinesikermistä.

*Kuva 24. Kilvenkupura KM 6366:115.
(Tallgren 1914: 34). 2/5*

*Kuva 25. Kilvenkupura KM 6366:202.
(Kivikoski 1946 k. 273). 1/3*

9.2.5. Vyön osat

Vyön osiksi tunnistettuja esineitä on Ylipäästä löydetty viiden alanumeron verran – kaikki vuoden 1913 kaivauksilta. Löydöistä esinesikermään II kuuluvat rautainen vyönsolki KM 6366: 53 sekä pronssinen vyön päätehela KM 6366: 54. Esinesikermästä III löytyi 16 kpl X:n muotoisia itäisiä vyön pronssiheloja (KM 6366: 121).

Kuva 26. X:n muotoisia vyönheloja KM 6366:121. (Tallgren 1914: 34). n. 1/1

Sangen mielenkiintoiset löydöt ovat rautainen vyön solki KM 6366: 313 ja pronssinen vyön solki KM 6366: 318, jotka löytyivät samalta kaivausruudulta kalmiston pohjoisimmasta osasta. Kalmiston pohjoisin osa sisältää muutoin vain naisille kuulunutta korustoa.

9.2.6. Työkalut, hevoskalut, hioimet

Työkaluiksi määriteltäviä esineitä (poisluettuna veitset) löytyi Ylipäästä vain yksi. Tämä oli rautainen sirppi KM 6366: 314. Sirppi löytyi kalmiston pohjoisosasta, aivan kalmistoalueen rajamailta. Lähimpää tätä esinettä kartan mukaan löytyivät veitsi (KM 6366: 316) ja vyön solki (KM 6366: 313). Myös hevoskaluiksi luettavia esineitä löytyi kaivauksilta vain yksi alanumero, rautaiset kuolaimet KM 6366: 219. Tämä löytö näyttää selkeästi kuuluvan yhteen miekan osien KM 6366: 220 ja 221 kanssa.

Kivisiä hioimen katkelmia löytyi kalmistosta yhteensä neljä alanumeroa. Näistä kolme (KM 6366: 98, 104 & 155) sijaitsi suhteellisen lähellä toisiaan kalmiston keskiosassa. Kaksi ensin mainittua katkelmaa on selkeästi peräisin eri esineistä, toinen on suorakaiteen muotoisen- ja toinen kuusisivuisen hioimen osa. Pieni hioimen sirpale KM 6366: 155 voi periaatteessa olla samasta esineestä kuin KM 6366: 98. Neljäs hioimen katkelma, KM 6366: 172, löytyi ruudulta D V kiveykseen liittyvästä löytökeskittymästä.

9.2.7. Yhteenveto

Aseita löytyi Ylipäästä seuraavasti: osia ainakin kahdeksasta eri miekasta, keihäänkärkiä 11 kappaletta ja väkipuukkoja yhdeksän. Lisäksi Ylipäästä löydettiin osia ainakin kolmesta eri kilvestä. Aseista yksi keihäänkärki löytyi yhdessä naisen esineiden kanssa sikermästä I ja väkipuukoiksi luokitelluista pitkäteräisistä veitsistä kaksi samalta alueelta naisten korujen kanssa. Muutoin kalmiston aseet ovat peräisin miesten hautauksiksi tulkituista yhteyksistä. Näistä neljä on esinesikermiä ja loput löytöjen keskittymiä. Yleisesti ottaen aseet ovat keskittyneet pienemmille pinta-aloille kuin korut. Vyön solkia löytyi kolme, yksi vyön päättehele sekä sikermästä III 16 kpl X:n muotoisia vyön heloja. Kaksi vyönsolkea löytyi viikinkiaikaisten naisten korujen

kanssa. Veitsiä löytyi kalmistosta 21, yksi sirppi, yhdet kuolaimet sekä katkelmia ainakin kolmesta hioimesta.

9.3. Luumateriaali

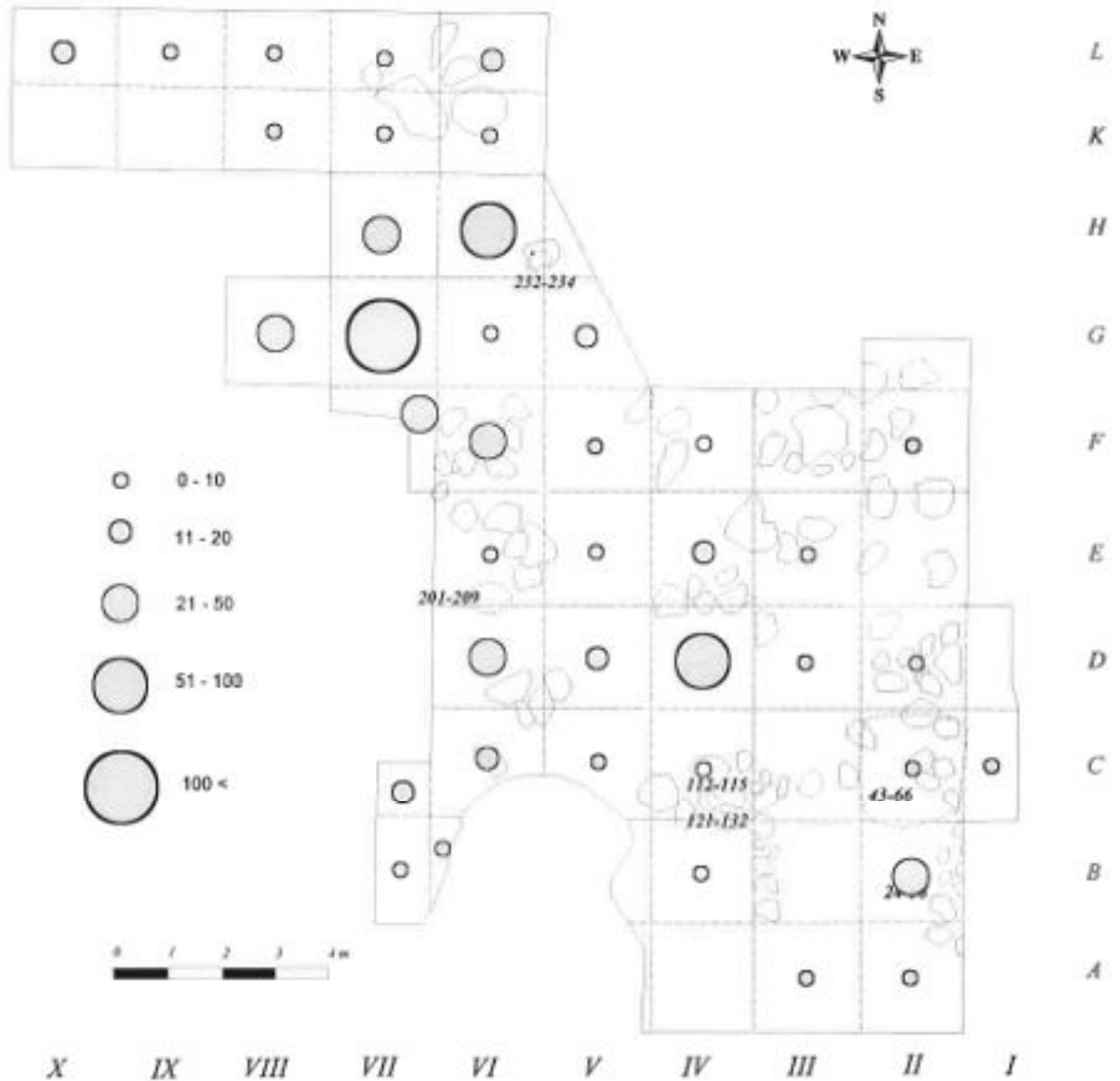
9.3.1. Vuoden 1913 kaivaukset

Liedon Ylipään luumateriaali dokumentoitiin vuoden 1913 kaivauksilla melko epätarkasti. Luut on yleensä poimittu neljän neliömetrin kaivausruudulta ”sieltä täältä”, ”yleensä ruudulta”, ”eri tahoilta” tai seulasta (Tallgren 1913). Vain harvat luunsirut on dokumentoitu paikalleen – näin yleensä silloin, kun ne ovat löytyneet selkeästi yhdessä esineiden tai esineryhmien kanssa. Useimmiten samalle alanumerolle palaneiden luiden kanssa on merkitty ruudun tarkkuudella dokumentoidut palanut savi, keramiikka, sekä epämääräiset metallin kappaleet. Löytöluetteloon on Tallgren kuvannut löytöjen määrää kappaleiden mukaan.

Myös palaneiden luiden kappalemäärät on usein ilmoitettu hyvin ylimalkaisesti, KM 6366: 22 sisältää ”muutamia luita”, KM 6366: 66 ”pienen määrän” poltettuja luita ja KM 6366: 134 ja 161 ”joukon” palanutta luuta. Tämän lisäksi useat luvut on ilmoitettu epätarkoilla lukusanoilla ”kymmenkunta” (esim. KM 6366: 166, 173, 174), ”toistakymmentä” (KM 6366: 155, 209) tai ”parisenkymmentä” (KM 6366:189, 259) (liite 3). Tätä tutkimusta varten luita ei myöskään ollut mahdollista punnita tai muuten dokumentoida tarkemmin. Kun vielä Tallgrenin 1913 käyttämästä seulakoosta tai muuten luita koskevasta dokumentointitarkkuudesta ei ole käytettävissä sen varmempia tietoja voidaan palaneiden luiden levinnästä esittää korkeintaan karkeita arvioita.

Viitteellisen levintäkartan mukaan Tallgrenin esittämiin esinesikermiin ei kiinteästi sisälly merkittäviä määriä palanutta luuta. Esinesikermästä I löytyi 20 palaneen luun kappaletta (KM 6366: 38), sikermästä II alle kymmenen kappaletta (KM 6366: 62, 66), esinesikermän III läheisimmistä ruuduista myös vain hyvin pieni määrä luuta (KM 6366: 111, 134). Esinesikermän IV läheisyydestä luita kerättiin talteen noin 30-40 kappaletta (KM 6366: 209, 215, 217). Sikermän V kanssa samalta ruudulta puolestaan löydettiin palaneen saven ja keramiikan lisäksi 80 palaneen luun kappaletta. Muita merkittäviä palaneen luun keskittymiä näyttävät olleen saman ruudun lähellä ruudut G

VII (115 kpl luuta) sekä kaivausruutu F VII (48 kpl). Keskellä kaivausaluetta, ruudulta D IV löytyi palaneen luun kappaleita noin 60 kappaletta (KM 6366: 147). Muutoin ruuduilta näyttää kerätyn talteen melko vaatimaton määrä palanutta luuta, jopa täysin "luuttomiakin" ruutuja näyttäisi kalmistossa löytöluettelon mukaan olleen (D I, B III, C III, F III, A IV, K IX ja K X).

Kuva 27. Palaneen luun suhteellinen levintä (kpl) Tallgrenin 1913 mukaan.

9.3.2. Vuoden 1993 kaivaukset

Arkeologian oppiaineen opetuskaivauksilla luumateriaalikin dokumentoitiin jopa tämän päivän yleisiä käytäntöjä tarkemmin. Osa luista on seuralöytöjä, tai muuten tallennettu

neliömetrin kaivausruudun tarkkuudella (30%), suurin osa muutaman kymmenen sentin tarkkuudella (52%) – joitakin (18%) jopa tarkoin koordinaatein. Luumateriaali on Ylipään nuoremmalla kaivauksella kuvailtu ainoastaan painon mukaan, ei siis kappalemääräisesti, mikä tekee minkäänlaisen vertaamisen vanhempaan kaivausmateriaaliin itse aineistoihin tarkemmin perehtymättä mahdottomaksi. Hauraiden luiden kappalemäärien dokumentointi on melko toisarvoista – murtuvathan ne käsiteltäessä helposti entistä useammiksi kappaleiksi. Luulöytöjä käsittävistä alanumeroista yli kaksikymmentä prosenttia on hyvin pieniä, alle gramman painoisia siruja. Koko kaivausalueelta palanutta luuta löydettiin 1201 g. Tämän levintä keskittyi kaivausalueen itäosaan havaitulle kalmistoalueelle. Suurimmat luukeskittymät viitteellisen levintäkartan (liite 6) mukaan löytyivät alueen koillisosasta, lähimpää vuoden 1913 kaivausten luulöydöiltään runsaimpia alueita.

Luumateriaaliin pikaisen silmäyksen luoneen arkeo-osteologi Auli Tourusen mukaan (Tourunen 2002: suullinen tiedonanto) materiaalissa on ihmisluiden lisäksi jonkin verran myös palaneita eläinten luita. Näistä esimerkkeinä keskikokoisen ruohonsyöjän (lammas, vuohi, tms.) luita (TYA 596: 344, 475, 532) sekä koiraeläimen (koira, susi, ilves, tms.) luita (TYA 596: 157, 480, 544).

9.4. Keramiikka

9.4.1. Vuoden 1913 kaivaukset

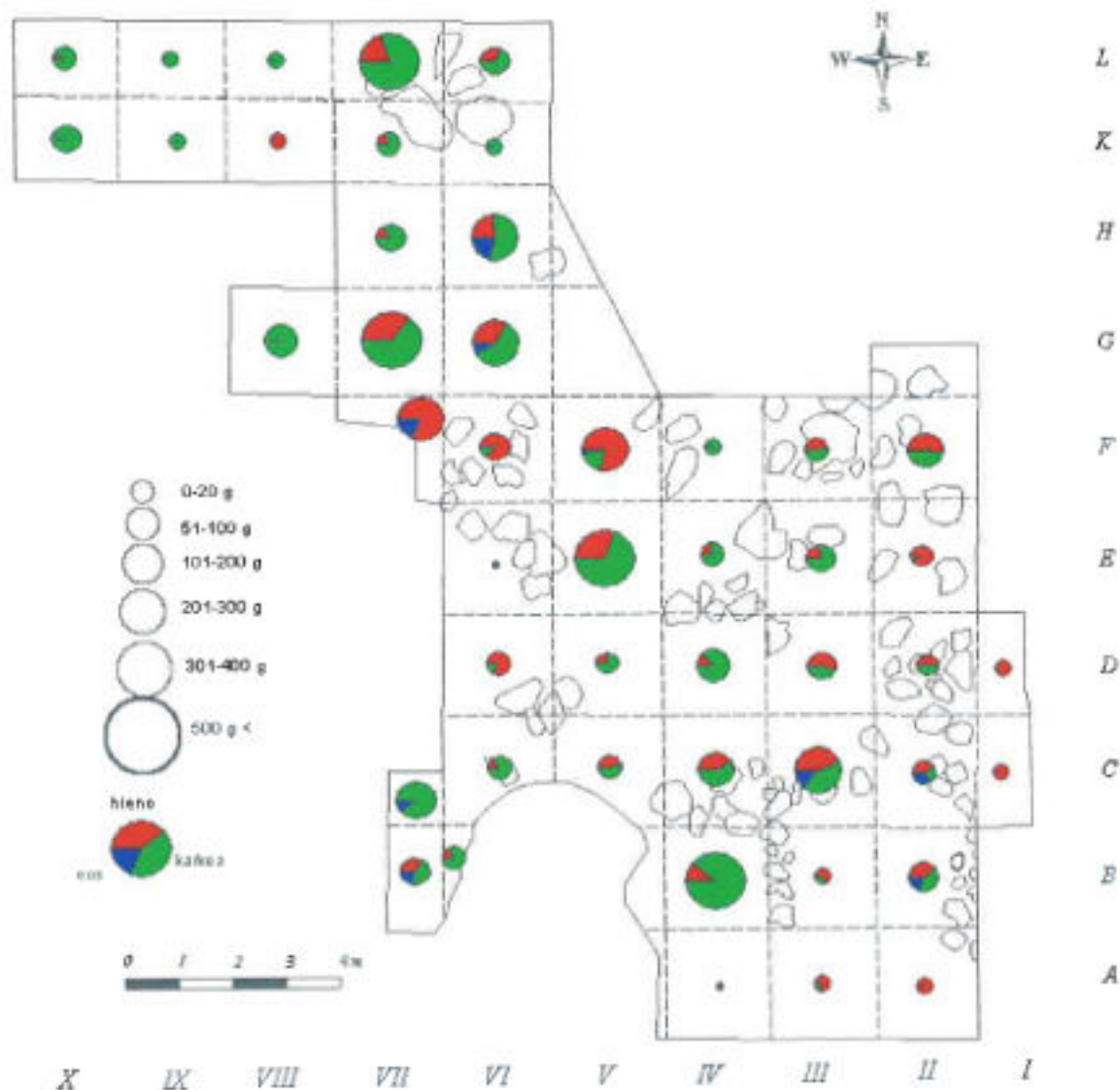
Tallgren on kaivauksillaan dokumentoinut palaneen saven ja keramiikan hyvin samaan tapaan kuin palaneen luunkin. Löytötiedot ovat yleensä kaivausruuduittain, keramiikkaa on kuitenkin merkitty kartalle paikalleen useammin kuin palanutta luuta. Tiedot keramiikan määrästä ovat yhtä epämääräisiä kuin palaneen luun. Ruudulta ”eri paikoilta” on saattanut löytyä ”jokunen saviastianpalanen” (esim. KM 6366: 161), ”joukko huonosti ja paremmin poltettuja saven palasia” (esim. KM 6366: 173) tai ”muutama kymmenkunta saviastianpaloja ja poltettuja savenkappaleita” (esim. KM 6366: 198). Vuoden 1913 kaivausten keramiikka ja palaneen saven löydöt oli tämän tutkimuksen puitteissa mahdollista käydä yksityiskohtaisesti läpi.

Keramiikassa oli havaittavissa hyvin samantapaisia piirteitä, joita Anna-Liisa Hirviluoto kuvaa kirjoittaessaan Laitilan Vainionmäen keramiikasta ja palaneesta savesta (1996:73-78). Materiaalista oli erotettavissa ns. hienompaa ja karkeampaa keramiikkaa, jotka erosivat laadullisesti selvästi toisistaan (vrt. Hirviluoto 1996:73). Erot näiden kahden keramiikkatyyppin välillä olivat havaittavissa keramiikan sekoitteessa, astian seinämän paksuudessa sekä pinnan käsittelyssä. Hienoksi luokitellussa keramiikassa sekoite on hyvin pientä, usein hankalaa havaita paljain silmin. Hienon keramiikan seinämän paksuus on yleensä alle 5 mm ja sen pinta on usein kiillotettu. Useat hienon keramiikan palat olivat lisäksi vahvemmin profiloituja kuin karkean keramiikan palat. Karkeassa keramiikassa sekoite on huomattavasti karkeampaa kuin hienossa ja koostuu jopa usean millimetrin kokoisista kiven sirpaleista. Karkean keramiikan seinämän paksuus on kahdeksasta millimetristä jopa puoleentoista senttiin. Tätä tutkimusta varten kaikki aineiston keramiikan palat punnittiin ja merkittiin kuuluviksi jompaankumpaan näistä kategorioista (liite 4). Osasta paloja ei niiden rikkonaisen luonteen vuoksi voinut sanoa, millaisesta astiasta ne ovat peräisin.

Yhteensä keramiikkaa Ylipään vuoden 1913 kaivauksilta kerättiin talteen 7599 g, josta hienompaa keramiikkaa oli 2573 g ja karkeampaa 4700 g. Määrittelemättömiksi murentuncita keramiikan paloja aineistossa oli 327 g. Keramiikan levintää tarkastellessa voidaan ensiksikin esittää huomio, että keramiikkaa löytyi löytöluettelon mukaan kaivausalueen kaikilta ruuduilta puolikasta ruutua G II lukuun ottamatta. Esinesikermien alnumeroista kolmeen kuului myös keramiikkalöytöjä. Sikermään I kuului yhteensä 149,6 g keramiikkaa (KM 6366: 38), josta karkeaa keramiikkaa 70,2 g ja hienoa 55,9 g – siis osia ainakin kahdesta eri astiasta. Sikermän II ruudulta C II keramiikka oli kerätty talteen sieltä täältä, osaksi seulasta. Keramiikkaa oli yhteensä 79,3 g (KM 6366: 66) sekä hienoa että karkeaa. Esinesikermän IV kohdalta löytyi keramiikkaa 66,9 g, tästä hienoja paloja 83%. Esinesikermistä ei löytynyt siis merkittäviä määriä keramiikkaa – ainakaan niin, että olisi voinut todeta niihin laitettun kokonaisia astioita.

Keramiikan levinnästä laskettiin ruuduittain eri keramiikkalajien prosenttiosuudet koko ruudulta löytyneestä keramiikasta (kuva 28). Enimmillään keramiikkaa oli ruutua kohti kerätty talteen yli 600 grammaa. Yli puoli kiloa keramiikkaa sisältäviä ruutuja olivat B

IV (KM 6366: 111; lähellä esinesikermää III), E V (KM 6366: 180 ja 181), G VII (KM 6366: 278) ja L VII (KM 6366: 290-293). Myös useassa muussa ruudussa keramiikkaa oli useita satoja grammoja. Ylipäästä 1913 talteen kerätyn keramiikan kokonaismäärä on kuitenkin melko vaatimaton verrattuna esim. Laitilan Vainionmäkeen, jossa 265 neliömetrin kaivausalueelta löydettiin keramiikkaa yhteensä 46,7 kg (Hirviluoto 1996:73).

Kuva 28. Keramiikan suhteellinen levintä (g) keramiikkatyypeittäin. Karttapohja Tallgrenin 1913 mukaan.

Verrattaessa hienon ja karkean keramiikan prosentuaalisia osuuksia kaivausruuduilla vaikuttaisi siltä, että hienoa keramiikkaa olisi suhteessa enemmän kalmiston itäpuolella ja karkeaa länsipuolella. Syynä tähän saattavat olla kalmiston eri osien erilaiset

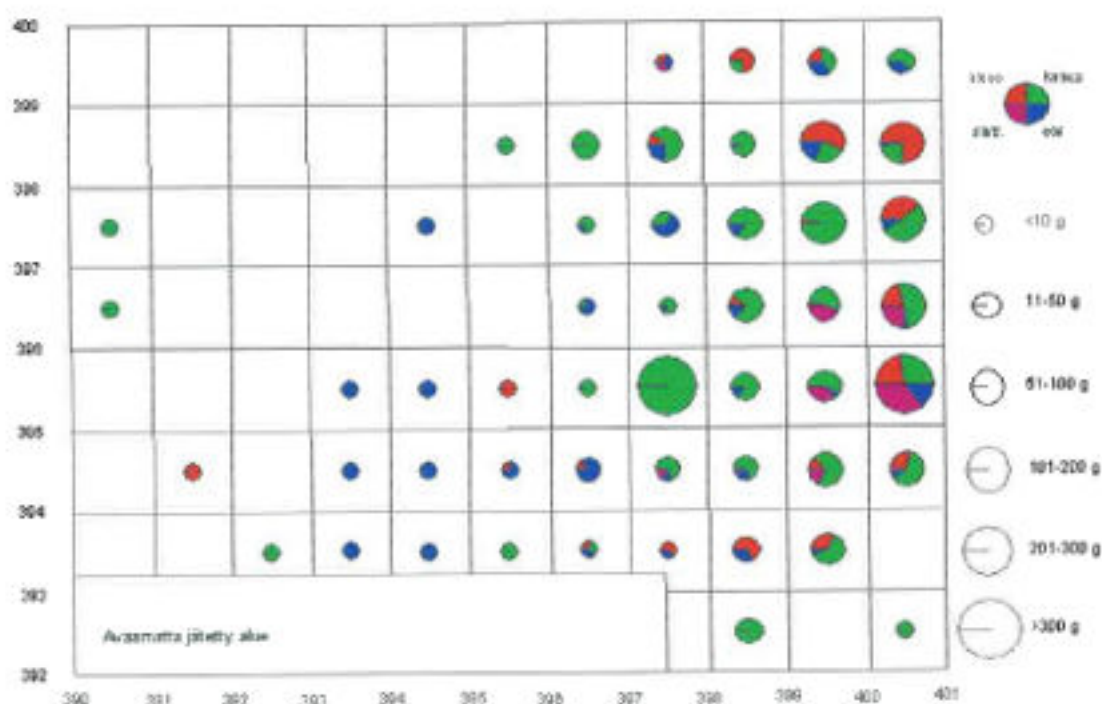
ajoitukset. Ei myöskään ole täysin poissuljettua, että keramiikan levinnästä olisi nähtävissä kalmistossa erilaisia rituaalisia alueita (Hirviluoto 1996:78-79). Sillä tarkkuudella, jolla erilaisten keramiikkatyyppien levintää on ollut mahdollista tarkastella Liedon Ylipään tapauksessa, ei mitään päivän selvää merkkiä erilaisista rituaalisista alueista ole nähtävissä. Marika Mägi (2002:38-39) kirjoittaa, että Saarenmaan polttokenttäkalmistoissa oli ajoittain havaittavissa korrelointi keramiikan ja luun levinnöissä. Tämä olisi hänen mukaansa looginen seuraus siitä, että palaneet luut olisi tuotu hautausta varten kalmistoon erillisessä saviastiassa. Ylipään löydöissä huomiota kiinnittää erityisesti ruutu G VII, jossa on koko kalmiston suurimmat keskittymät sekä palanutta luuta että keramiikkaa.

9.4.2. Vuoden 1993 kaivaukset

Turun ylipiston arkeologian oppiaineen opetuskaivauksilla keramiikka kerättiin talteen osin ruudun tarkkuudella (seuralöydöt), osin ruudun osilta (esim. 20 x 20 cm), joissakin tapauksissa tarkoin koordinaatein. Keramiikkalöytöjen levinnästä on Korkeakoski-Väisänen (1994) kaivauskertomuksen yhteydessä esittänyt viitteellisen levintäkartan. Kartassa näkyvät kaikki keramiikkaa sisältävät alanumerot, kukin omana pisteenään (liite 6). Alanumeron käsittämä keramiikan määrä on kuitenkin hyvin vaihteleva, joten keramiikasta päätettiin tehdä saman tyyppinen levintäkartta kuin vuoden 1913 kaivauksiltakin. Tässä kartassa yhden kaivausruudun keramiikkamäärät on laskettu yhteen ja laskettu hienon ja karkean keramiikan osuudet koko keramiikan määrästä (kuva 29). Tämäkin esitystapa on omalla tavallaan suhteellinen, mutta mahdollistaa levintäkarttojen vertaamisen toisiinsa.

Korkeakoski-Väisänen on kiinnittänyt huomiota Ylipäästä löytyneeseen pinnaltaan sintraantuneeseen keramiikkaan (1996:70-71). Tämä onkin huomionarvoista nimenomaan vuoden 1993 kaivauksilta löytyneessä materiaalissa. Sintraantuneet keramiikan palat näyttävät selvästi keskittyvän muutaman kaivausruudun alueelle ja voisivat tämän perusteella olla peräisin samasta astiasta (kuva 29). Kun Tallgren vuoden 1913 löytöluettelossaan puhuu "kuonaantuneesta savesta", on kysymys tässä tapauksessa sintraantuneesta savesta, usein tiivistemäisistä kappaleista – ei keramiikasta. Vuoden 1913 kaivauksilta ei kerätty talteen yhtään kappaletta pinnaltaan sintraantunutta keramiikkaa. Keramiikan pinnan sintraantumista on pidetty merkinä

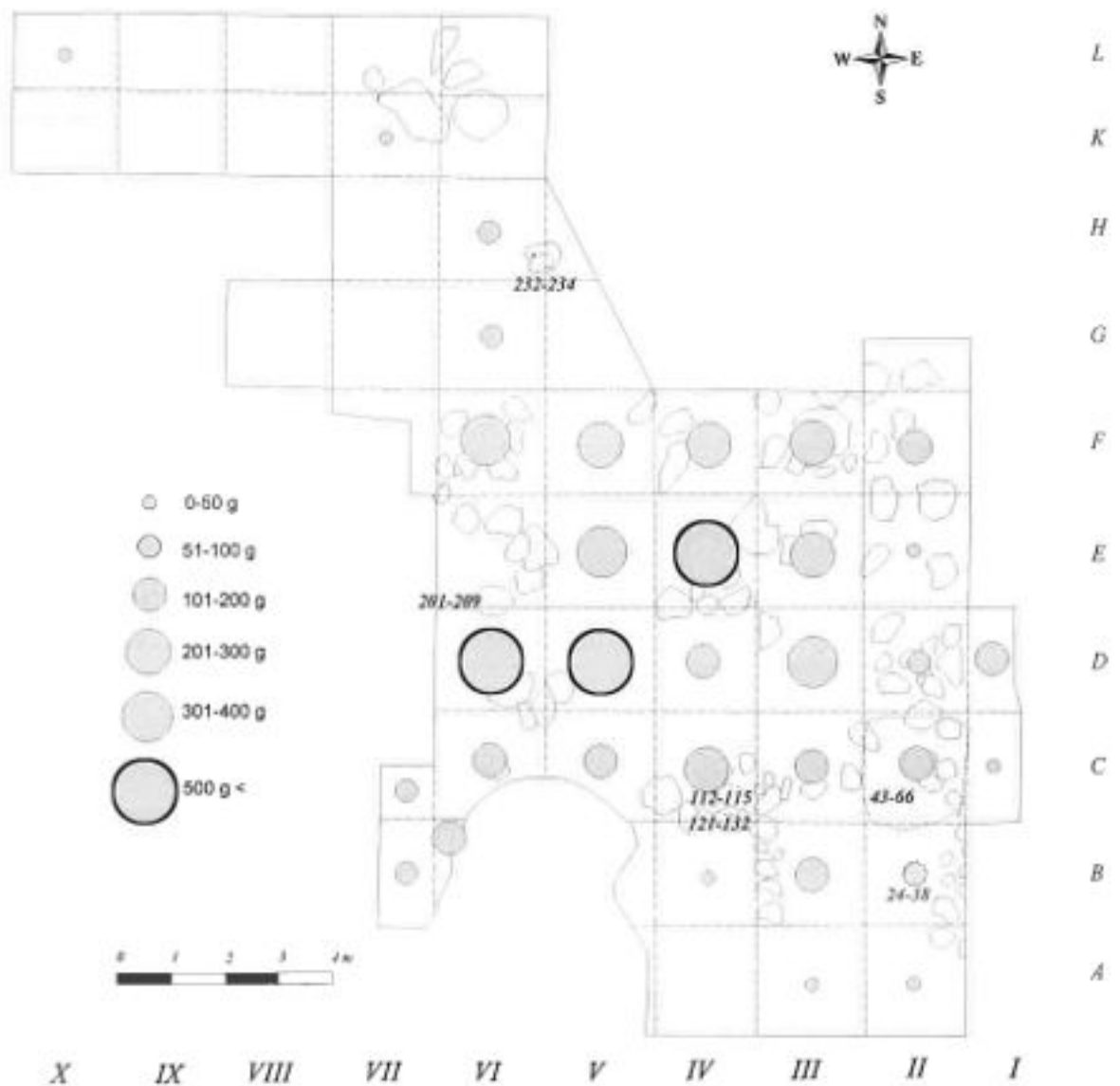
siitä, että astia on ollut mukana hautaroviolla. Ylipäässä, toisin kuin esimerkiksi Laitilan Vainionmäellä (Hirviluoto 1996:78-79), pinnaltaan sintraantuneet keramiikan palat olivat kaikki peräisin hyvin karkeista astioista.

Kuva 29. Keramiikan suhteellinen levintä tyypeittäin ja kaivausrunduittain. Vuoden 1993 kaivausalueella.

9.5. Palanut savi

Palaneen saven levintä vuoden 1913 kaivausalueella on huomattavasti rajatumpaa kuin keramiikan ja palaneen luun. Palaneen saven suurimmat keskittymät näyttävät myös painottuvan eri tavalla kuin muiden massatavaralöytöjen. Suurin osa palaneesta savesta on löytynyt kalmiston keskiosista ja saven määrä vähenee huomattavasti kalmiston reunoja kohti mentäessä. Kalmiston pohjoisosasta palanutta savea on löytynyt enää erittäin vähän. Palaneen saven joukossa oli hyvin yleisesti havaittavissa tiivistemäisiä saven kappaleita, sekä kappaleita, joissa oli kasvipainanteita. Palaneen saven ulkomuoto voisi viitata siihen, että hyvin lähellä kalmistoa – suorastaan sen alueella olisi sijainnut jokin rakennus. On myöskin mahdollista, että savikuonaa olisi tuotu palaneista taloista kalmistoon kenties rituaalisista syistä (Cleve 1943:57-58; Kaliff 1994:46).

Kuva 30. Palaneen saven suhteellinen levintä (g). Tallgrenin 1913 mukaan.

Vuoden 1993 kaivauksilla palanutta savea otettiin talteen 3225 g. Palaneen saven levintä oli jokseenkin samanlainen kuin kaivausalueen muidenkin löytöjen, eniten löytöjä tehtiin aivan alueen itä- ja koillisosista. Vuoden 1993 kaivausten yhteydessä suoritetuissa kockaivauksissa (Tuppurainen 1996:71) pyrittiin kalmistoa ympäröivästä maastosta etsimään jälkiä sen aikaisesta asuinpaikasta. Mitään suoranaisesti asuinpaikkaan viittaavaa ei kalmiston länsipuolella sijainneiden keramiikkaa sisältäneiden likamaakuoppien lisäksi löytynyt. Palaneen saven on myös ehdotettu olevan jäännös savella päällystetystä hautaukseen liittyvästä puisesta rakenteesta

(Hirviluoto 1996:79). Ylipäästä löytyneen saven kokonaismäärän (9107 g) sekä löytöjen yleisen luonteen huomioon ottaen vaikuttaa Ylipään tapauksessa todennäköisimmältä, että kalmiston keskivaiheella olisi sijainnut savella silattu polttorovio.

10. Hautausmäärien ja kalmiston muiden ilmiöiden tarkastelua

10.1. Esinekombinaatioista ja kalmiston rakenteista

Eräs tämän tutkimuksen keskeisimmistä tavoitteista oli pohtia erilaisia esinekombinaatioita merkkeinä samanaikaisesti haudatuista jäänteistä, mahdollisista yksilöistä. Ehdotettuja löytökeskittymissä esiintyviä esineyhdistelmiä voidaan tältä pohjalta verrata Satakunnan ruumiskalmistojen hautausten esineyhdistelmiin. Vertailun pohjalta voimme pohtia uudelleen, näyttääkö pukeutuminen ja aseistus olleen Aurajokilaakson Liedon Ylipäässä samanlainen kuin Satakunnassa. Ainakaan tilanne ei näytä Ylipäässä aivan yhtä suoraviivaiselta kuin Eurassa.

Naisten hautauksille tyypilliset solkityypit – tasavarsisoljet ja kupurasoljet – näyttävät Ylipäässäkin kuuluvan nimenomaan naisille. Hyvin samantyyppinen levintä kuin näillä soljilla näyttää olevan myös rannerenkaan- ja kaularenkaan katkelmilla sekä ketjulaitteiden osilla. Kalmiston pohjoisosasta, löytökeskittymästä H (huom. kartta 31), löytyi naisten esineenä pidetty sirppi. Muutoin kalmistosta löytyi työkaluja hyvin vähän.

Miesten hautauksille tyypillisimpiä tunnusmerkkejä ovat, kuten yleisesti katsotaan, aseet. Miekka tai miekan osia kuuluu sikermiin II-IV ja löytökeskittymään F. Lisäksi löydettiin kaksi säilän katkelmaa, joiden tarkemmasta yhteydestä ei ole varmuutta. Kilven osat löytyivät sikermistä II-IV, ja kuuluvat selvästi miesten hautoihin. Suurin osa keihäänkärjistä löytyi miesten hautauksista, yksi kuitenkin naiselle kuuluneesta esinesikermästä I. Selityksiä sille, miksi naisen haudasta löytyy ase, voidaan tietenkin esittää useita – mahdotonta ei edelleenkään ole, että kysymyksessä olisi kaksoishautaus (Cleve 1946:taulukko 3). Tässä tapauksessa miespuolinen vainaja olisi saanut varustukseensa vain keihään. Voi myös olla, että keihäänkärki on asetettu naiselle mukaan eräänlaisena suojelevana tai vartioivana elementtinä. Pois ei voida sulkea sitäkään vaihtoehtoa, että keihäs olisi todella kuulunut naiselle hänen elinaikanaan, tai että jälkeen jääneet omaiset olisivat katsoneet hänen tarvitsevan sitä tuonpuoleisessa. Ajatusta voidaan pyöritellä lähes loputtomiin ja lopullista ratkaisua tuskin saadaan koskaan. Väkipuukkoja tavattiin kalmistosta lähinnä miesten hautauksista tai niiden

lähettyviltä, kaksi väkipuukoiksi luokiteltua esinettä on kuitenkin naisten esineitä sisältävistä löytökeskittymistä.

Vainajan vaatetukseen kuuluneista osista vyön osia on pidetty Suomessa ainoastaan miehille kuuluneina (Lehtosalo-Hilander 1982:16). Ylipäässä vyön osia löytyi miehelle kuuluneesta esinesikermästä III sekä löytökeskittymästä H joka näyttää kuuluneen yhdelle tai kahdelle naiselle. Jälleen törmätään ristiriitaisuuteen Satakunnan esinekombinaatioiden kanssa (Lehtosalo-Hilander 1982c). Tulkintavaihtoehtoina on, että muutkin kuin hautaustavat ovat olleet Euran ja Liedon välillä erilaisia, tai että pelkkien esineiden ja niiden yhdistelmien perusteella ei voida tehdä niin jyrkkiä johtopäätöksiä, etteikö niihin voisi olla joitakin poikkeuksia.

Liedon Ylipään polttokenttäkalmiston tapauksessa esineiden jakautuminen eri sukupuolten hautauksiin näyttää seuraavalta:

Miesten haudoissa:

aseet
kilven osat
kuolaimet

Naisten haudoissa:

kaularenkaat
rannerenkaat
tasavarsisoljet & kupurasoljet
ketjulaitteen osat

Molempien sukupuolten haudoissa:

veitset
hevosenkenkäsoljet
vyön osat
sormukset
helmet

Varsinaisten hautausten ulkopuolelle, esinesikermiin ja löytökeskittymiin kuulumattomien esineiden ryhmään luetaan esineitä useista eri esineryhmistä. Huomattava on, että tästä joukosta on mahdollisesti hautauksia rajaavia terävistä esineistä (vrt. Mägi 2002) kuusi veistä ja kaksi väkipuukkoa. Veitsien levintä esitetään kartassa 31.

10.2. Arvioita hautausmääristä rakenteiden sekä esineistön ja sen levinnän perusteella

Liedon Ylipään polttokenttäkalmistosta on Tallgrenista lähtien tunnistettu viisi yksilöhautausa. Hautauksia on kalmistoon tehty huomattavasti tätä enemmän – niiden esineistö on vain levinnyt tai levitetty laajemmalle alueelle kuin esinesikermien ilmentämien yksittäisten hautausten. Esinesikermää II on hyvin hankala kutsua esinesikermäksi samalta pohjalta kuin neljää muuta, koska sen levintä ja rajat ovat melko epäselviä. Kolmeen viidestä sikermästä näyttää kuuluvan selvä kartastakin nähtävissä oleva kivrakenne. Vanhin hautaus nro IV oli puolestaan laskettu suuren kiven päälle ja peitetty maalla. Hautauksen I suhteen on mahdollista, ettei siihen ole kuulunut kivrakennetta. Tämä sikermä sijaitsi kuitenkin niin pinnalla, oikeastaan paikalla, josta pintamaa oli jo osittain poistettu, että siihenkin on alun perin saattanut kuulua joitakin suurempia kiviä. Muutoin on hankala selittää, että paljon pieniä esineitä sisältävä sikermä olisi säilynyt niin hyvin niin lähellä maan pintaa.

Kalmistossa on ainakin kartan mukaan havaittavissa muitakin suurten kivien muodostamia kokonaisuuksia, joihin näyttää liittyvän esineiden keskittymiä. Kivirakenteiden liittymisestä polttokenttäkalmistojen hautauksiin on esitetty huomioita aikaisemminkin (Mäki 1983). Näiden keskittymien välillä on ns. välialueita, joista esinelöytöjä on huomattavasti vähemmän tai ei juuri lainkaan. Kun näistä esinekeskittymistä lisäksi pyritään päättelemään niiden sisältöä – kuinka monta vainajaa esineiden perusteella kyseiselle paikalle olisi haudattu - ollaan jo tutkimuksellisesti melko epävarmalla pohjalla. Voimme tehdä päätelmiä ainoastaan siitä, mitä osia vainajan asustukseen yleensä on kullakin aikakaudella kuulunut ja pohtia sitä, mikä osa tästä varustuksesta on roviopaikalta kalmistoon tuotu. Osasta esineistä on selvästi tuotu kalmistoon vain symboliset murto-osat (esim. rannerenkaat) (vrt. Aroaho 1978), osa esineistä on hyvinkin ehjiä ja ennen kaikkea kokonaisia (esim. osa soljista, useimmat aseet). Vaikuttaisi siltä, että vainajalle on haluttu antaa mukaan matkalle tietty määrä hänen tuonpuoleisessa tarvitsemiaan esineitä ja näistä ilmeisesti osakin on saattanut edustaa kokonaista esinettä.

Seuraavassa on esitetty eräs tulkinta siitä, millaisia löytökeskittymiä – mahdollisia hautauksia - voisi Liedon Ylipään kalmistossa visuaalisen analyysin perusteella olla erotettavissa (katso myös liite 7):

Löytökeskittymä A. Tämä lähinnä ruudulla A I sijaitseva löytökeskittymä pitää sisällään löydöt KM 6366: 11-23: pari tasavarsisolkia, sekä todennäköisesti toiseen näistä kuuluvan soljen neulan (KM 6366: 11,12 ja 13), useita osia spiraalirannerenkaasta (-renkaista?) (KM 6366: 14, 18, 20, 21) sekä keramiikkaa ja palanutta savea (KM 6366: 15, 19, 23). Väkipuukko KM 6366: 16 (koristeltu, hyvin säilynyt, pituus 24 cm) näyttäisi kartan perusteella kuuluvan samaan löytökeskittymään, mutta se löydettiin aivan pinnasta turpeen alta, kun muut esineet olivat 16-41 cm:n syvyydessä. Tämä löytökeskittymä saattaisi olla naispuolisen vainajan hautaus.

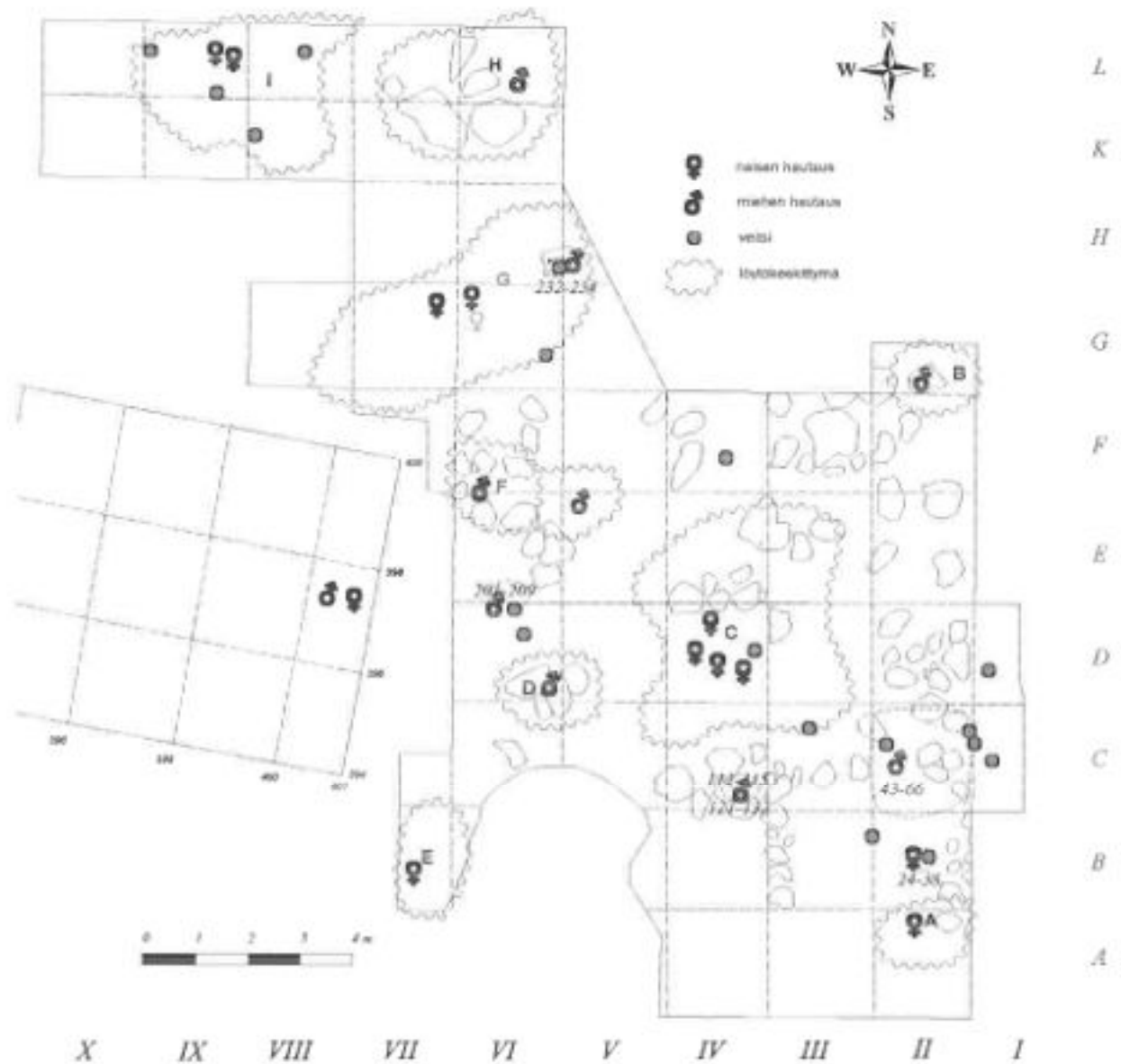
Löytökeskittymä B. Aivan kalmiston koillisnurkassa ruudun F II pohjoisosassa ja ruudulla G II sijaitsee melko vähälöytöinen keskittymä B. Täältä muutaman suuren kiven ympäriltä ja alta löytyi kaksi kappaletta pronssisesta hevosenkenkäsoljesta, keramiikkaa ja palanutta savea sekä keihäänkärki. Tämä löytökeskittymä vaikuttaisi vähäisistä löydöistään huolimatta miehen hautaukselta.

Löytökeskittymä C. Uscaan otteeseen esineistön käsittelyn yhteydessä mainittiin, että kalmiston keskiosassa ruuduilla D III, D IV ja E IV (ehkä myös E III) on löytökeskittymä, johon liittyy lähes pelkästään naisten koruja. Tähän keskittymään liittyy kiveys, joka peittää alleen osan esineistä. Löytökeskittymää rajaavat kolmelta ilmansuunnalta aseita sisältävät esinesikermät, pohjoisessa rajana on melko leveä, löydötön vyöhyke. Näyttää siltä, että tämä löytökeskittymä pitäisi sisällään useamman naisen hautakaluston. Jonkinlaisena arvion perustana voisi pitää tasavarsisolkien määrää. Euran Luistarin ja Köyliön Köyliönsaaren merovinkiaikaisista hautauksista voidaan sanoa, että niissä naisten asustukseen kuuluvia tasavarsisolkia on ollut hautaa kohden joko yksi tai kaksi, ei useampia (Lehtosalo-Hilander 1984:290).

Kalmiston keskiosassa on tasavarsisolkia rajauksesta riippuen seitsemästä yhdeksään kappaletta. Tämä antaisi olettaa, että vainajia on ollut vähintään neljä ja enintään yhdeksän. Ottaen huomioon solkien levinnän ja esiintymisen useimmissa tapauksissa melko selvästi erotettavina pareina, voisi väittää kalmiston keskiosassa tasavarsisolkien perusteella levänneen neljän tai viiden naisvainajan jäännökset. Hieman tulkintaongelmia aiheuttavat tasavarsisoljet KM 6366: 67-68, jotka sijaitsevat esinesikermän II ja siihen oletettavasti kuuluvien veneen niittien välissä kuitenkin melko lähellä löytökeskittymää C. Muita löytöjä tästä keskittymästä ovat kolme veistä,

kaksi kaularengasta, neljä eri alanumeroa spiraalisormusta, kolme eri alanumeroa spiraalirannerengasta, ketjun osia, luuta, keramiikkaa ja palanutta savea sekä joitakin muita yksittäisiä esineitä. Samalta alueelta löytyneet vendlimeikan väistimen osat ovat todennäköisesti peräisin samasta väistimestä, jota on löydetty kalmistosta muuten pieninä paloina hyvin laajalta alueelta.

Kuva 31. Esineiden levinnän perusteella tulkitut löytökeskittymät (A-J), keskittymien sisältämät nais- ja miesvainajat sekä löydetyt veitset.

Löytökeskittymä D. Kivirakenne näyttää melko selvästi kuuluvan myös ruutujen D V-VI ja C V-VI löytökeskittymään D, joka ei ole kovin runsaslöytöinen, mutta rajoittuu

selvästi ympäröivästä kalmistoalueesta. Löytöön kuuluu keihäänkärki, pronssin paloja, hioin, palanutta savea, keramiikkaa ja palanutta luuta sekä spiraalisormuksen katkelmia ja rautaisen vartaan kappale. Löytöjen luonteen perusteella on hyvin hankala sanoa, onko haudaus miehen vai naisen. Perinteisen tulkinnan mukaan kysymys on keihäänkärjen perusteella miehestä.

Löytökeskittymä E. Aivan kalmiston lounaisnurkassa on erotettavissa muista löydöistä erillään löytökeskittymä E. Tähän keskittymään ei kuulu kartan mukaan kivirakenteita, mutta mahdotonta ei ole, että jo tehdyissä maansiirtotöissä aivan kalmiston reunassa olisi kiviä – ehkä myös osa löydöistä – poistettu. Esineistön perusteella paikalla sijainnut haudaus voisi olla naisen. Siihen kuuluivat: tasavarsisolki, katkelma harjallista rannerengasta, katkelma koverankuperaa rannerengasta, spiraalisormuksen osia, ketjun osia sekä helmiä. Aivan keskittymän pohjoisosasta löytyi muutama murtopala samanlaisesta vendelmiekan pronssiväistimestä, kuin löytökeskittymästä C.

Löytökeskittymä F. Asemiehen hautauksen, kansainvaellusaikaisen esinesikemän IV pohjoispuolalla sijaitsee kivirakenteeseen liittyvä löytökeskittymä F. Tämän löytökeskittymän ympärillä on suurista kivistä lähes kehämäinen rakennelma. Löytöihin kuuluvat kokonainen miekan kahva sekä säilän osa, rautaiset kuolaimet, sulaneita pronssin ja raudan kappaleita seulasta sekä keramiikkaa, palanutta savea ja palanutta luuta (F I). Saattaa olla, että näistä löydöistä n. kaksi metriä itään löytyneillä väkipuukoilla sekä hyvin säilyneellä torinvasarariipuksella olisi ollut yhteys löytökeskittymän F esineisiin (F II). Joka tapauksessa nämä löydöt on haudattu erilleen toisistaan. Löytökeskittymän F löydöt viittaisivat melko vahvasti yhden tai kahden miehen hautaukseen.

Löytökeskittymä G. Viikinkiaikaisesta esinesikermästä V länteen ja osittain myös sen ympärille näyttää sijoittuvan löytökeskittymä G. Tältä alueelta tavattiin kalmiston suurimmat keskittymät palanutta luuta sekä huomattavan suuri määrä keramiikkaa. Löytökeskittymän levintä on melko laaja, mutta se erottuu kuitenkin vähälöytöisten alueiden erottamana muista keskittymistä. Tämä löytökeskittymä saattaa myös jatkaa heinäladon alle vuoden 1993 kaivausalueen runsaslöytöisimpään koilliskulmaan. Keskittymään kuuluvat esineet tuntuvat olevan yleisesti melko hajallaan – ainoa selvä esineiden yhdistelmä on melko keskellä aluetta, josta löytyi pyöreä kupurasolki,

pronssinen kulkushely, luunapin osa sekä spiraalisormuksen katkelmia. Näiden esineiden ympäriltä löytyi vielä toinen samanlainen kulkushely, toinen osa luunapista sekä lisää spiraalisormuksen osia. Läheltä edellisiä löytyi todennäköisesti myös hyvin lyhytteräinen veitsi. Laajemmalla säteellä löytökeskittymästä löydettiin kupurasoljen katkelmia, rannerenkaan katkelmia spiraalisormuksen osia sekä riipuksia, helmiä ja kaksi veistä. Vaikuttaisi siltä, kuin tälle alueelle olisi haudattu ainakin yksi nainen ja ehkä yksi lapsi, josta saattaisivat kertoa kulkuset (vrt. Lehtosalo-Hilander 1982c:19) ja pieni veitsi. On tosin myös mahdollista, että kulkuset ovat peräisin samantapaisesta riipuksesta kuin TYA 596: 103.

Löytökeskittymä H. Aivan kalmiston pohjoisimmassa osassa, ruuduilla L VI ja VII sekä K VI ja VII on suurien kivien ryhmä, johon näyttäisi liittyvän löytökeskittymä H. Kivien lomasta löytyi keramiikkaa ja palanutta luuta, pronssin paloja, riipus ja sormuksen osia sekä hevosenkenkäsolkki ja joitakin helmiä. Kiveyksestä itään, aivan kaivausalueen reunalta on joukko löytöjä, jotka saattavat kuulua samaan löytökeskittymään. Näitä ovat: koverankupera rannerengas, levysolkki, spiraalisormuksen osa, miekan säilän pala sekä pronssinaula. Kiveykseen liittyvät löydöt voisivat olla peräisin sekä miehen, että naisen hauta-antimista. Kiveyksen itäpuoliset löydöt voisivat olla miekan säilän palaa lukuun ottamatta naisen, tai rannerengasta lukuun ottamatta miehen. Tästä keskittymästä ei tässä yhteydessä ehdoteta sen varmempaa määrittystä.

Löytökeskittymä I. Tämä löytökeskittymä käsittää kalmiston pohjoisosan läntisen puolen. Matkaa kiveyksen keskittymään on lyhimmillään metri, pisimmillään yli kaksi metriä. Tämä keskittymä sisältää koruja: kaksi kupurasoljen katkelmaa, neljä alanumeroa sormuksen osia, kaksi osaa samasta kaularenkaasta, kolme rannerengasta, sekä työkaluja: neljä veistä ja sirppi. Tähän asti kaikki esineet vaikuttaisivat Satakunnan ruumiskalmistoihin verrattuna naisten hautauksilta. Löytökeskittymästä löydettiin kuitenkin myös kaksi vyön solkea, joita on Suomessa pidetty yksinomaan miesten asustukseen kuuluvina. Baltiassa ja Venäjällä soljellisia vöitä tunnetaan naisten haudoista (Lehtosalo-Hilander 1984:289) joten ei ole aivan poissuljettua etteivätkö nämä vyöt olisi saattaneet kuulua naisille, joiden esineistö on löytökeskittymässä hallitseva. Vaikuttaisi siltä, että löytökeskittymään H olisi sijoitettu ainakin kahden naisen hautarovion jäännökset.

Tässä esiteltyjen löytökeskittymien lisäksi on muutamassa kohdassa aivan kaivausalueen rajoilla löytöjä, jotka saattavat muodostaa osia hautauksista. Näihin kuuluvat ruuduilla C ja D I miekan säilän osa, väistimen pala, keihäänkärki, veitsi ja muutamat löydöt esinesikermän II eteläpuolella. Jälkimmäiset esineet ovat kuitenkin niin lähellä sikermää II, että ne voivat aivan hyvin olla osa sitä, tai sitten ruutujen C I ja II sekä D I ja II löydöt olisi jaettava uudelleen kuuluviksi ehkä kahden tai kolmen eri henkilön varustukseen. Yhteensä Ylipään kalmistoon esineiden ja niiden yhdistelmien perusteella näyttäisi haudatun 11-13 naista ja 8-10 miestä sekä mahdollisesti yksi lapsi.

11. Kaivausmetodeista ja dokumentoinnista

Tarkasteltaessa Ylipään kaivausten käytännön toteutusta on niihin käytetyssä ajassa ja työvoiman määrässä huomattava ero. Tallgren kaivoi Ylipäässä lähes 170 neliömetrin alaa viisi päivää, löytöjen ollessa koko alalta äärimmäisen runsaat (kuva 32). Vuonna 1993 heinäladon alustaa, 88 neliömetrin alaa kaivettiin yhteensä 12 opiskelijan voimin neljä viikkoa, löytöjen jäädessä huomattavasti vähäisemmiksi kuin Tallgrenin kaivauksissa.

Kuva 32. Kaivauskuva Ylipään 1913 kaivauksilta. Kuva A.M. Tallgren / Museoviraston arkisto.

Olosuhteita on tässä yhteydessä vaikea arvioida, suurin syy tähän eroon on selvästi dokumentoinnin tarkkuus. Tallgrenin kaivauksissa löytöjen sijainti dokumentoitiin kartalle ilman korkeuskoordinaatteja ja palanut savi, keramiikka ja luumateriaali otettiin talteen 2 x 2 metrin ruuduissa. Vuoden 1993 opetuskaivauksissa jokainen yksittäinen löytö – materiaalista riippumatta – pyrittiin tallentamaan tarkasti koordinaatein paikalleen. Käytännössä massalöydöt tallennettiin muutaman kymmenen sentin aloilta paikoissa, joissa niitä oli runsaasti. Löydöt kalmistoalueen ulkopuolelta tallennettiin ruuduittain, kuten myös useimmat seuralöydöt.

On myös otettava huomioon vuoden 1993 kaivausten luonne opetuskaivauksena, jossa tarkoituksena on perehdyttää kokemattomia opiskelijoita mahdollisimman monipuolisesti kaivaus- ja dokumentointirutiineihin. Korkeakoski-Väisänen korostaa

vuosien kenttätöyöopetuskokemuksensa pohjalta primäärihavainnoinnin ja -tulkinnan merkitystä. Tämä on hänen mukaansa jotain, jota opetuskaivauksilla tähdennetyt tarkat mittausmenetelmäkään eivät korvaa. Kaivauksiin on etukäteen varattu opiskelijoiden opintosuoritusta vastaava aika, ja vaikka tutkimuksellisia tavoitteita pyritäänkin korostamaan, jäävät kaivausalat vuosittain pieniksi suhteessa käytettyyn työaikaan. Tämän voi katsoa kertovan ristiriitatilanteesta yksilökohtaisen opetuksen ja tutkimusintressien välillä. (Korkeakoski-Väisänen 2002: 36)

Vuoden 1993 kaivausten löytöjen käsittely vietiin jo jälkityövaiheessa melko pitkälle tekemällä keramiikalle, luulle ja pronssille erikseen viitteelliset levintäkartat. Pistemäisestä tiedosta koostuvat levintäkartat antavat tiedon löytöjen sijainnista kaivausalueella, mutta tämän tyyppisen materiaalin ollessa kyseessä olisi ehkä informatiivisempaa esittää kartta, jossa pistetiedon lisäksi olisi otettu huomioon myös yksittäisten alanumeroiden paino (Seppälä & Haimila 1998:107, 110). Suunniteltaessa tietojen uudelleen käsittelyä, ilmeni pois käytöstä jääneessä tietokantamuodossa olevan löytöluettelon avaamisessa ongelmia. Kun tarvittavaa taitoa vanhentuneiden tiedostojen päivittämiseen ei ollut, päädyttiin vuoden 1993 kaivauksen löytöjen siirtämiseen pc:lle manuaalisesti. Tämä osoitti, että se apu jonka tietotekniikka on tarkasti mitattujen aineistojen jatkotutkimukselle suonut, voi jäädä helposti hyödyntämättä, jos sähköisten arkistojen päivittäminen unohtuu.

Mitkä sitten olivat näiden erilaisten dokumentaatiotapojen hyödyt ja haitat käsillä olevan tutkimuksen kannalta? Tallgrenin lähes kokonaisuutenaan kaivettua kalmistoa ja paljon primääritulkintaa sisältävää raporttia on helpompi käyttää myöhemmän tutkimuksen materiaalina. Kaivausvaiheen tulkintaa verrattuna vuoden 1993 kaivauksiin on epäilemättä helpottanut se, että kohteena oli kalmiston pääosa. Emme kuitenkaan koskaan saa tietää, miten hyvin ja luotettavasti Tallgren tulkintansa suoritti, joten muodostuneen kuvan selkeys saattaa olla harhaanjohtavaa. Kysymyksessä on sama ongelma tutkijan subjektiivisesta näkemyksestä, johon törmätään myös tarkasti dokumentoidessa.

Vuoden 1993 kaivausten dokumentoinnin ansiosta on jälkeensä mahdollista tutustua ja käyttää materiaalia monipuolisemmin. Tämä materiaali on kuitenkin huomattavasti hankalampi käyttää ja jättää tutkijalle, jolle kyseinen kaivaustilanne on täysin vieras,

ehkä liikakin tulkinnan varaa. Tarkemman dokumentoinnin ja löytötietojen paljouden pitäisi olla jatkotutkimukselle pelkästään hyödyksi. On kuitenkin ilmiöitä, joita ei ilman perusteellista tulkintaa jo kaivaustilanteessa voida enää koskaan saavuttaa. Näiden kahden kaivauksen vertailussa nähdään hyvin selvästi, miten ennakkokäsitykset, hypoteesit ja tutkimusintressit ohjaavat objektiivisuuteen pyrkivää tutkimusta.

Tarkan mittaustiedon lisäksi olisi siis edelleen tärkeää tehdä myös tarkkaa sanallista dokumentaatiota, sekä pyrkiä vetämään yhteen joitakin tutkimuksen pääkohtia ja tärkeimpiä tuloksia jo ennen mitta-aineiston mahdollista analysointia. Lisäksi olisi tärkeää muistaa päivittää tallennetut kaivauskertomukset löytöluetteloineen, sillä paljon mittaustietoa sisältävät aineistot ovat ilman tietotekniikan apua liian suuria hallittaviksi ja näin lähes käyttökelvottomia myöhemmässä tutkimuksessa.

12. Johtopäätöksiä – todisteet uudessa valossa?

Polttokenttäkalmiston nykyisin käytössä oleva määritelmä on peräisin kaukaa tieteellisen arkeologian alkuajoilta. Tutkimusta ja uusia havaintoja on tehty, mutta mikään ei ole riittänyt kumoamaan kauan sitten sanottuja totuuksia. Polttokenttäkalmisto on ollut ikään kuin tuomittu omaan ”kaoottisuuteensa” ja verhoutunut eräänlaiseen mystisyyteen joka puolestaan on vaikuttanut tutkimuskysymyksiin ja metodin valintoihin polttokenttäkalmistojen kaivauksissa.

Polttokenttäkalmistoista on esineistön levinnän perusteella mahdollista tunnistaa sekä yksilöitä, että ryhmiä, joista yksilöiden määrä on tiettyjen esineiden perusteella laskettavissa. Tämä perustuu olettamukseen siitä, että tietyt esineet ovat tyypillisiä naisten, tietyt miesten haudaustissa sekä siitä, että vainajalle on hautaroviolle ja itse haudaukseen annettu korkeintaan tietty määrä tiettyjä esineitä. Tulkintaa tehdessä verrattiin polttokenttäkalmiston esineiden levintään perustuvia löytökeskittymiä ja niiden esinekombinaatioita samanaikaisiin ruumiskalmistoihin. Pääosa nais- ja miesvainajien esineyhdistelmistä noudatti Satakunnan ruumiskalmistoissa havaittua jakoa. Mahdollisia eroja saattavat kuvastaa vyön osat sekä keihäänkärki naisten haudaustissa. Tulos perustuu myös havaintoon siitä, että löydöt pääosiltaan keskittyvät tietyille alueille jättäen väliinsä vähälöytöisempiä ”välialueita”. Hautausten sijainnissa voidaan myös havaita selkeitä eroja niin ajallisesti, kuin eri sukupuolten välillä. Tämä kertoo siitä, ettei haudaustia Ylipään kalmistoon tehty mitenkään sattumanvaraisesti, ja että haudapaikat ovat todennäköisesti olleet kalmiston käyttöaikaan jollain tavalla merkittäviä. Hautapaikkojen merkitsemiseen saattavat liittyä esimerkiksi kalmiston suuret kivet, joilla näyttää olleen yhteys tehtyihin haudaustisiin.

Liedon Sauvalan Ylipään kalmistoon on tulkintani mukaan haudattu 11-13 naista sekä 8-10 miestä. Kun nämä haudaustet ajallisesti sijoittuvat 500-luvun lopulta 800-luvun alkuun, voidaan todeta, että erittäin suurella todennäköisyydellä vain osa tämän ajan vainajista haudattiin esineineen polttokenttäkalmistoon.

Eräs tämän tutkimuksen tuloksia on, että vanhoista kaivauksista ja niihin liittyvistä tutkimuksista on mahdollista saada irti uusia tulkintoja uudelleen käsitellen. Tällä ei missään tapauksessa pyritä väheksymään uraa uurtaneiden arkeologien elämäntyötä -

tulkintojen esittäminen kuuluu kiinteästi tieteenlajin kehitykseen, ennen ja nyt. Ajoittain he ovat myös sortuneet inhimillisiin virheisiin, jotka ovat tähän päivään mennessä näihin auktoriteettiin viitattaessa moninkertaisesti kertaantuneet. Tutkimushistoriallisesti polttokenttäkalmistojen tulkinnassa on törmätty samaan ongelmaan kuin rautakauden yhteiskuntaa koskevissa kysymyksissäkin. Käsitusten muuttumattomuus johtuu pitäytymisessä jo vanhastaan tunnettuun historialliseen tietoon (Vuorinen 1991:112, 114). Kaikeksi onneksi suunta näyttää olevan kohti parempaa ja "Kaoottisuudesta löytynee lopulta paljon järjestystä" (Pihlman 1999:67).

Paitsi, että toivottavasti saamme tulevaisuudessa resursseja tutkia lisää polttokenttäkalmistoja kokonaisuutena, olisi hyvä myös tarttua uudestaan jo kaivettuihin kalmistoihin ja niiden osiin. Luumateriaalin analysoinnilla voisimme saada arvokasta tietoa siitä, keitä kalmistoon todella haudattiin. Erottamalla luumateriaalista ihmisluut, sekä mahdolliset eläinluut, olisi kenties mahdollista valottaa hautaukseen liittynyttä rituaalia tai mahdollisen vainajakultin olemassaoloa. Keramiikan yksityiskohtaisella analyysillä voisi selvittää niin yksittäisten astioiden levintää, kuin niiden liittymistä kalmiston muuhun materiaaliin. Olisiko esimerkiksi nähtävissä, että esineet tai luut olisi tuotu kalmistoon astioissa? Voisiko osan keramiikasta yhdistää hautajaisten jälkeiseen toimintaan kalmistolla (vainajakulttiin)?

Kalmistoja kaivettaessa, jo ennen tutkimuksen alkamista, tulisi harkiten ottaa käyttöön nimenomaan tähän muinaisjäännöstyyppiin sekä kyseiselle tutkimukselle tarkoituksenmukaisimmat menetelmät. Tähän liittyvät myös selkeästi tavoitteet siitä, mitä meidän arkeologeina tulee pohjimmiltaan pyrkiä polttokenttäkalmistosta selvittämään. Miettiessä sitä, selviääkö polttokenttäkalmistojen arvoitus kaivamalla tarkasti dokumentoiden pieniä kalmistojen osia siellä täällä, voi palata tarkastelemaan vaikkapa A.M. Tallgrenin sanoja (1934: 211):

"Se kritiikki, jonka oikeutettuja puolia olen tarkastanut, merkitsee epäilemättä sitä, että joltinenkin osa muinaistieteellisistä aikaansaannoksista on vanhentunut, ei kuitenkaan suurin osa: kaivaukset, museokokoelmat, catalogues raisonnés pysyvät, kuten kielimiehen sanakirjat, vertailevat sanakirjat, kieliopit. Mutta eksaktisuuden tavoittelusta on luovuttava, samoin muotojen käsittelemisestä otaksutun typologisen kehityksen renkaina. Asettamalla

tutkimuksen lähtökohdaksi sen elämän muoto ja rakenne, jonka todisteita muinaisjännökset ovat, kelpaavat morfologia, kronologia, maantiede ja stratigrafia edelleenkin tieteellisen muinaistutkimuksen työaseiksi.”

LÄHDELUETTELO

Käytetyt lyhenteet:

FA	= Fennoscandia archaeologica
FM	= Finskt Museum
HyalM	= Helsingin yliopiston arkeologian laitos Moniste
SM	= Suomen Museo
SMYA	= Suomen Muinaismuistoyhdistyksen Aikakausikirja

Arkistolähteet:

Helsingin yliopiston arkeologian oppiaine

Sarvas, Anja 1967. Rautakauden vyöt Suomen ruumishautalöytöjen valossa. Suomen ja Skandinavian arkeologian pro gradu-työ. Helsingin yliopisto.

Museoviraston esihistorian osasto

Tallgren, A.M 1913. Lieto, Sauvala, Ylipää. Kaivauskertomus.

Tallgren, A.M. 1913. Kirje sedälle 12.6.1913. Museoviraston arkisto.

Turun yliopiston arkeologian oppiaine

Haimila, Miikka 2002. Polttokenttäkalmisto – erään tilan analyysi. Esimerkkinä Hämeenlinnan Riihimäki ja Hämeenlinnan Imatran Voima 9. Pro gradu- tutkielma. Arkeologia. Turun yliopisto.

Karvonen, Johannes 1997. Vainajien esineiden tahallinen särkeminen Liedon Sauvalan Ylipäähän ja Lempäälän Päivääniemen rautakautisissa kalmistoissa. Pro gradu- tutkielma. Suomalainen ja vertaileva arkeologia. Turun yliopisto.

Korkeakoski-Väisänen, Kristiina 1994. Lieto, Sauvola, Ylipää. Kaivauskertomus.

Kujanen, Tiina 1991. Yksilöhautaus Aura- ja Sirppujokilaaksossa nuoremmalta roomalaisajalta merovinkiajan lopulle. Pro gradu- tutkielma. Suomalainen ja vertaileva arkeologia. Turun yliopisto.

Raike, Eeva 1991. Niitit Suomen nuoremman rautakauden polttohautauksissa - Venepolttohautaukset ja niiden problematiikka. Pro gradu- tutkielma. Suomalainen ja vertaileva arkeologia. Turun yliopisto.

Raninen, Sami 2000. Asehautaukset pohjoisessa Varsinais-Suomessa vanhemmalta roomalaisajalta viikinkiajan keskivaiheille. Pro gradu- tutkielma. Arkeologia. Turun yliopisto.

Vuorinen, Juha-Matti 1991. Rautakauden yhteiskunnan tutkimus suomalaisessa arkeologiassa. Tutkimushistoriallinen näkökulma.

Suullinen tiedonanto:

Tourunen, Auli. Kommentti Ylipään TYA 596 luumateriaalista. 5./2002.

Tutkimuskirjallisuus:

Ailio, Julius 1928. Hattelmalan rautakautinen kätkölöytö. *SM* 1928: 51-54.

Andersson, Gunlög, 1963. Boatgraves in Finland. *SM* 1963: 5-23.

Appelgren, Hjalmar 1897. De runda djurspännena i Finland. *FM* 1897.

Aspelin, J.R. 1885. *Suomen asukkaat pakanuuden aikana.* Helsinki.

Aroaho, Jouko 1978. Lieto Haimionmäki. Nuoremman rautakauden polttokenttäkalmisto Aurajokilaaksossa. *Karhunhammas* 2.

Bennet, Agneta 1987. Graven. Religiös och social symbol. *Theses and Papers in North-European Archaeology* 18.

Cleve, Nils 1943. Skelettgravfälten på Kluloholm i Kjulo I. Den yngre folkvandringstiden. *SMYA* XLIV.

Cleve, Nils 1978. Skelettgravfälten på Kjuloholm i Kjulo II. Vikingatid och korstångtid. Gravfältet C. *SMYA* XLIV.

Formisto, Tarja 1996. Osteological analyses. Purhonen, Paula (toim.) *Vainionmäki – a merovingian period cemetery in Laitila, Finland:* 81-86. National Board of Antiquities: Vammala.

Gräslund, Anne-Sofie 1978. Bränning på platsen eller särskild bålplats? Några notiser om ett bränningsförsök. *Tor* 17: 363-373.

Gräslund, Bo 1994. Prehistoric soul beliefs in Northern Europe. *Proceedings of the Prehistoric Society* 60: 15-26.

Hackman, Alfred 1897. Om likbränning i båtar under den yngre järnåldern i Finland. *FM* 1897: 66-93.

Hirviluoto, Anna-Liisa 1996. Pottery, burnt clay and slag. Purhonen, Paula (toim.) *Vainionmäki – a merovingian period cemetery in Laitila, Finland:* 73-79. National Board of Antiquities: Vammala.

Heikel, H.J. 1899. Päivääniemen, Säijoen ja Kirmukarmun polttokalmistot. *Analytica archaeologica Fennica* IV.

- Heikkurinen-Montell**, Tuula 1996. Distribution of the osteological material. Purhonen, Paula (toim.) *Vainionmäki – a merovingian period cemetery in Laitila, Finland*: 88-101. National Board of Antiquities: Vammala.
- Huurre**, Matti 1995. *9000 vuotta Suomen esihistoriaa*. 5. painos. Keuruu.
- af Hällström**, Olof 1952. Merovingertiden. Meinander, C.F. (toim.) *Forntid och fornynd. En översikt av Finlands förhistoria i den moderna arkeologins belysning*: 53-58. Helsingfors.
- Härke**, Heinrich 1994. Data Types in Burial Analysis. *Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien, konferenser* 29: 31-39.
- Härke**, Heinrich 1997. The Nature of Burial Data. Toim. Claus Kjeld Jensen & Karen Hoiland Nielsen. *Burial & Society. The Chronological and Social Analysis of Archaeological Burial Data*: 19-27. Aarhus University Press
- Ikäheimo**, Janne 2001. Katetri ym. *Muinaistutkija* 1/2001: 47.
- Kaliff**, Anders 1992. Brandgravskick och föreställningsvärld. En religionsarkeologisk diskussion. *Occasional Papers in Archaeology* 4.
- Kaliff**, Anders 1994. Skärvstenshögar och kremeningsplatser. Exempel och experiment med utgångspunkt från en utgrävning i Ringeby, Kville sn, Östergötland. *Tor* 26: 35-55.
- Kaliff**, Anders 1997. Grav och kultplats. Eskatologiska föreställningar under yngre bronsålder och äldre järnålder i Östergötland. *Aun* 24.
- Karvonen**, Johannes 1998. Deliberately damaged objects in Iron Age cremation cemeteries. *FA* XV:3-13.
- Keskitalo**, Oiva 1979. Suomen nuoremman roomalaisen rautakauden löydöt. *HyalM* n:o 20.
- Killinen**, Kustaa 1878. Kiinteitä muinaisjäännöksiä Maskun kihlakunnasta. *SMYA* III.
- Kivikoski**, Ella 1939. Die Eisenzeit im Auralflussgebiet. *SMYA* XLIII.
- Kivikoski**, Ella 1947. *Suomen rautakauden kuvasto* I. WSOY: Porvoo.
- Kivikoski**, Ella 1960. *Tehty työ elää*. Suomen Muinaismuistoyhdistys: Helsinki.
- Kivikoski**, Ella 1961. Suomen esihistoria. *Suomen historia* I. WSOY: Porvoo.
- Kivikoski**, Ella 1964. *Finlands förhistoria*. Centraltryckeriet: Helsingfors.
- Kivikoski**, Ella 1966. Suomen kiinteät muinaisjäännökset. *Tietolipas* 43.

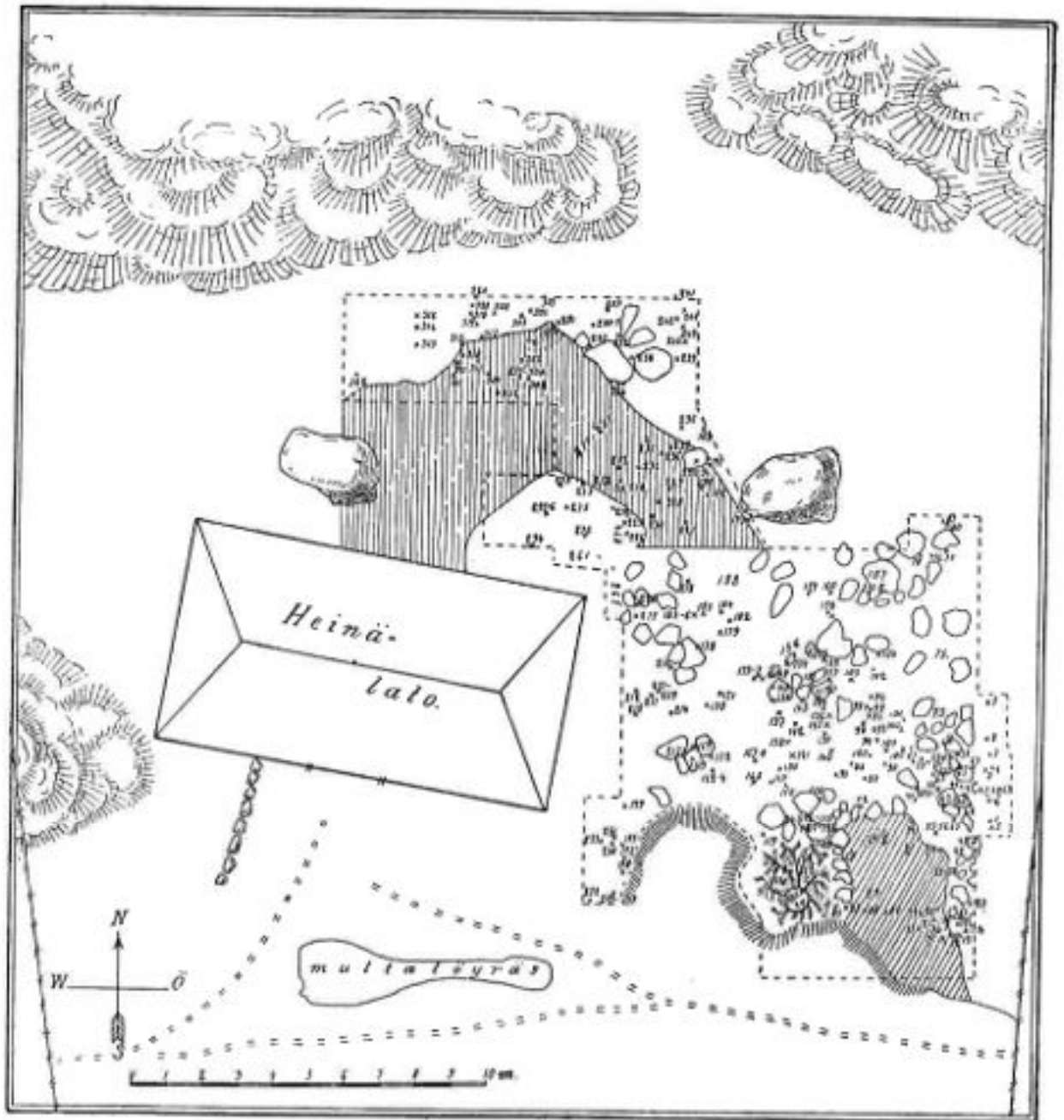
- Kivikoski**, Ella 1971. Turun seudun esihistoria kivikaudesta noin vuoteen 1150. Ella Kivikoski & C.J. Gardberg: *Turun kaupungin historia* I: 1-110.
- Korkeakoski-Väisänen**, Kristiina 1988. Piirteitä Köyliönsaaren merovinkiaikaisista naisten haudoista. Korkeakoski-Väisänen, Lähdesmäki, Nissinaho, Pihlman & Tuominen (toim.) *Basketilinja*: 63-75. Vammala.
- Korkeakoski-Väisänen**, Kristiina 1996. Lieto, Sauvola, Ylipää. *Arkeologia Suomessa – Arkeologi i Finland* 1993-1994.
- Korkeakoski-Väisänen**, Kristiina 2002. Kolmekymmentä vuotta opetuskaivauksia Turun arkeologian oppiaineessa. *Arkeologia Suomessa – Arkeologi i Finland* 1999-2000: 32-46
- Lehtosalo-Hilander**, Pirkko-Liisa 1982a. Luistari I. The Graves. *SMYA* 82:1.
- Lehtosalo-Hilander**, Pirkko-Liisa 1982b. Luistari II. The Artefacts. *SMYA* 82:2.
- Lehtosalo-Hilander**, Pirkko-Liisa 1982c. Luistari III. An Inhumation Burial Ground Reflecting the Finnish Viking Age Society. *SMYA* 82:3.
- Lehtosalo-Hilander**, Pirkko-Liisa 1984. Keski- ja myöhäisrautakausi. *Suomen historia* 1: 250-405.
- Lehtosalo-Hilander**, Pirkko-Liisa 2000. Luistari – A History of Weapons and Ornaments. Luistari IV. *SMYA* 107.
- Luoto**, Jukka 1988. Liedon esihistoria. *Liedon historia* I. Turku.
- Meinander**, C.F. 1980. The Finnish society during the 8th-12th centuries. Fenno-ugri et slavi 1978. *HyalM* n:o 22: 7-13.
- Meyer-Orlac**, Renate 1982. *Mensch und Tod: archäologischer Befund: grenzen der Interpretation*. Hohenschäftlarn: Freiburg i. Br.:Renner.
- Mägi**, Marika 2002. At the crossroads of space and time. Graves, Changing Society and Ideology on Saaremaa (Ösel), 9th-13th centuries AD. *CCC papers*:6.
- Mäki**, Sirkka 1983. Rautakautisten kalmistojen rakenteesta. *Karhunhammas* 7: 131-139.
- Nordman**, C.A. 1968. *Archaeology in Finland before 1920*. Societas Scientiarum Fennica: Helsinki.
- Näsman**, Ulf 1994. The Iron Age Graves of Öland – Representative of What?. On prehistoric graves as a source of information. *Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien, konferenser* 29: 15-30.
- Pihlman**, Sirkku 1980. Aurajokilaakson kansainvaellusaikaisen yhteiskunnan piirteitä kalmistolöytöjen valossa. *Karhunhammas* 4: 123-138.

- Pihlman**, Sirkku 1987. Turun seudun erityispiirteitä rautakaudella. Väestöllisiä erityispiirteitä ja niukkuuden ja runsauden kausia? *ABOA* 49/1985: 25-36.
- Pihlman**, Sirkku 1988. Yhteiskunnallisen luokittelun tutkimisesta arkeologisten hauta-aineistojen perusteella. Korkeakoski-Väisänen, Lähdesmäki, Nissinaho, Pihlman & Tuominen (toim.) *Baskerilinja*: 51-160. Vammala.
- Pihlman**, Sirkku 1990. Kansainvaellus- ja varhaismerovinkiajan aseet Suomessa. *ISKOS* 10.
- Pihlman**, Sirkku 1999. Kuolema arkeologisenä ilmiönä – yleistyksiä esihistoriasta. *ABOA, Turun maakuntamuseo, vuosikirja 59-60 / 1995-1996*: 62-77.
- Purhonen**, Paula 1996a (toim.). *Vainionmäki – a merovingian period cemetery in Laitila, Finland*. National Board of Antiquities: Vammala.
- Purhonen**, Paula 1996b. Mortuary practices, religion and society. Purhonen, Paula (toim.) *Vainionmäki – a merovingian period cemetery in Laitila, Finland*: 119-127. National Board of Antiquities: Vammala.
- Ranta**, Helena 1996. Personal ornaments. Purhonen, Paula (toim.) *Vainionmäki – a merovingian period cemetery in Laitila, Finland*: 36-50. National Board of Antiquities: Vammala.
- Rinne**, Juhani 1905. Polttokalmisto Saramäen kylän Marttilan talon maalta Rantämäellä. *SM* XII:1-23.
- Salmo**, Helmer 1938. Die Waffen der Merowingerzeit in Finnland. *SMYA* 42:1.
- Salmo**, Helmer 1952. Rautakausi. *Satakunnan historia* II. Vammala.
- Saukkonen**, Jyri 1996. The Vainionmäki site in Kodjala, Laitila. Purhonen, Paula (toim.) *Vainionmäki – a merovingian period cemetery in Laitila, Finland*: 19-34. National Board of Antiquities: Vammala.
- Seppälä**, Sirkka-Liisa & **Haimila**, Miikka 1998. Tavara tarkasti talteen – löytöjen numeerisesta paikannuksesta ja käsittelystä esimerkkinä polttokenttäkalmisto. Kentältä poimittua 4, Kirjoitelmia arkeologian alalta. *Museoviraston arkeologian osaston julkaisuja* N:o 7: 104-113.
- Simonsen**, Jorgen Baek 1981. *Vikingerne vid Volga*. Ibn Fadlans rejsebeskrivelse resumeret, deloversat og kommenteret af Jorgen baek Simonsen. Århus.
- Schauman-Lönnqvist**, Marianne 1996. The Vainionmäki Society. *Vainionmäki – a Merovingian Period Cemetery in Laitila, Finland*. National Board of Antiquities. Helsinki: 131-136. National Board of Antiquities: Vammala.
- Schiffer**, Michael B. 1987. *Formation processes of the archaeological record*. University of New Mexico Press: Albuquerque.

- Söyrinki**, Leena 1973. Polttokenttäkalmiston kaivaus. Purhonen, Paula & Söyrinki, Leena (toim.): *Arkeologin kenttätyöt*: 131-139. Gaudeamus: Lahti.
- Söyrinki-Harmo**, Leena 1984. Problems on Research related to Cremation Cemeteries in Häme. *Iskos* 4: 112-120.
- Söyrinki-Harmo**, Leena 1992. Unohdetut vai kadonneet? Lapset rautakautisessa aineistossa. Julku, Kyösti (toim.) *Suomen Varhaishistoria*: 577-586.
- Söyrinki-Harmo**, Leena 1996. The Formation of the Vainionmäki cemetery. Purhonen, Paula (toim.) *Vainionmäki – a merovingian period cemetery in Laitila, Finland*: 102-118. National Board of Antiquities: Vammala.
- Taavitsainen**, Jussi-Pekka 1990. Ancient Hillforts of Finland. Problems of Analysis, Chronology and Interpretation with Special Reference to the Hillfort of Kuhmoinen. *SMYA* 94.
- Taavitsainen**, Jussi-Pekka 1992. Cemeteries or refuse heaps? *SM* 1991: 5-14.
- Tallgren**, A.M. 1914. Rautakauden polttokalmisto Liedossa. *SM* XXII: 30-38.
- Tallgren**, A.M. 1915a. Aurajoen suun esihistorialliset muistot. *Kans. Val. Seur. Kotiseutukuvauksia* 23-25.
- Tallgren**, A.M. 1915b. Ristimäki gravfält i S. Karins. *FM* 1915.
- Tallgren**, A.M. 1918. *Suomen esihistorialliset ja ajaltaan epä määräiset kiinteät muinaisjäännökset*. Suomen muinaismuistoyhdistys: Helsinki.
- Tallgren**, A.M. 1920. *Tietojemme rajoilta historiassa*. WSOY: Porvoo
- Tallgren**, A.M. 1929. Kiinteän asutuksen alku Aurajoen laaksossa. *Turun historiallisen Yhdistyksen Julkaisuja* III.
- Tallgren**, A.M. 1931a. Varsinais-Suomen esihistoria. *Varsinais-Suomen historia* I. Turku.
- Tallgren**, A.M. 1931b. Suomen muinaisuus. *Suomen historia* I. WSOY: Porvoo.
- Tallgren**, A.M. 1934. Oman itsensä kanssa painiskelevä muinaistiede. *Kalevalaseuran vuosikirja* 14: 200-211.
- Tuppurainen**, Tarja 1996. Lieto, Sauvola, Ylipää. Rautakautisen kalmiston ympäristön koetutkimus. *Arkeologia Suomessa – Arkeologi i Finland* 1993-1994.
- Welinder**, Stig 1989. An experiment with the analysis of sex and gender of cremated bones. *Tor* 22.

Liite 1

Lieto, Sauvala, Ylipää. Polttokenttäkalmiston kaivauksesta julkaistu kartta.
(Tallgren 1914:32)

Liite 2

Lieto, Sauvala, Ylipää KM 6366

Löydöt esineryhmittäin (ilman keramiikkaa, palanutta luuta ja -seveä)

alanro	materiaali	esine
273	pronssi	avain
52	rauta	esine
59	rauta	hela
180	rauta	hela
192	pronssi	hela
55	savi & lasi	helmi
66	savi	helmi
144	savi	helmi
152	lasi	helmi
183	savi & lasi	helmi
197	lasi	helmi
212	lasi	helmi
218	pronssi	helmi
222	pronssi	helmi
229	lasi	helmi
236	lasi	helmi
239	lasi	helmi
239	pronssi	helmi
248	pronssi	helmi
252	lasi	helmi
255	savi & lasi	helmi
257	lasi	helmi
263	pronssi	helmi
264	lasi	helmi
290	lasi	helmi
29	pronssi	hevosenkenkäsolki
76	pronssi	hevosenkenkäsolki
77	pronssi	hevosenkenkäsolki
103	pronssi	hevosenkenkäsolki
119	rauta	hevosenkenkäsolki
211	rauta	hevosenkenkäsolki
287	pronssi	hevosenkenkäsolki
39	rauta	hihnan hela
72	pronssi	hihnan reunus
123	rauta	hihnanriipus
98	kivi	hioin
104	kivi	hioin
155	kivi	hioin
172	kivi	hioin
149	rauta	kaarisolki
254	luu	kampa
32	pronssi	kaularengas
68	pronssi	kaularengas

alanro	materiaali	esine
102	pronssi	kaularengas
210	pronssi	kaularengas
307	pronssi	kaularengas
310	pronssi	kaularengas
3	rauta	keihäänkärki
24	rauta	keihäänkärki
43	rauta	keihäänkärki
44	rauta	keihäänkärki
45	rauta	keihäänkärki
80	rauta	keihäänkärki
113	rauta	keihäänkärki
169	rauta	keihäänkärki
203	rauta	keihäänkärki
233	rauta	keihäänkärki
6	keramiikka	keramiikka
30	pronssi	ketjua
154	pronssi	ketjua
158	pronssi	ketjua
168	pronssi	ketjua
193	pronssi	ketjua
218	pronssi	ketjua
249	pronssi	ketjua
252	pronssi	ketjua
280	pronssi	ketjua
264	pronssi	ketjua
297	pronssi	ketjua
31	pronssi	ketjuaitteen välik.
46	rauta	kilvenkupura
115	rauta	kilvenkupura
202	rauta	kilvenkupura
26	rauta	kisko
51	pronssi	kisko
125	rauta	kisko
171	rauta	kisko
176	rauta	kisko
187	rauta	kisko
205	rauta	kisko
236	pronssi	kisko
323	rauta	kisko
146	rauta	koruneula
167	pronssi	koruneula
329	pronssi	koruneula?
267	pronssi	kukushely

alanro	materiaali	esine
272	pronssi	kulkushely
219	rauta	kuolaimet
191	pronssi	kupurasolki
235	pronssi	kupurasolki
266	pronssi	kupurasolki
275	pronssi	kupurasolki
300	pronssi	kupurasolki
322	pronssi	kupurasolki
75	kivi	kvartsi
132	pronssi	levy
171	rauta	levy
177	rauta	levy
228	pronssi	levy
292	pronssi	levy
244	pronssi	levysolki
127	pronssi	levysolki / ripus
204	rauta	miekan kahva
7	pronssi	miekan väistin
58	pronssi	miekan väistin
94	pronssi	miekan väistin
97	pronssi	miekan väistin
195	pronssi	miekan väistin
199	pronssi	miekan väistin
208	pronssi	miekan väistin
1	rauta	miekka
112	rauta	miekka
201	rauta	miekka
220	rauta	miekka
232	rauta	miekka
243	rauta	miekka
60	rauta	nappi
268	luu	nappi
283	luu	nappi
141	pronssi	nauha
158	pronssi	nauha
200	pronssi	nauha
72	rauta	nauha
75	rauta	nauha
132	rauta	nauha
245	pronssi	nauha
264	rauta	nauha
269	rauta	nauha
62	rauta	neula
63	rauta	neula
263	pronssi	neula
124	rauta	nilitausnasta
4	rauta	nilitausnauha
10	rauta	nilitausnauha
17	rauta	nilitausnauha
42	rauta	nilitausnauha

alanro	materiaali	esine
61	rauta	nilitausnauha
64	rauta	nilitausnauha
65	rauta	nilitausnauha
66	rauta	nilitausnauha
73	rauta	nilitausnauha
81	rauta	nilitausnauha
91	rauta	nilitausnauha
92	rauta	nilitausnauha
95	rauta	nilitausnauha
96	rauta	nilitausnauha
97	rauta	nilitausnauha
99	rauta	nilitausnauha
100	rauta	nilitausnauha
106	rauta	nilitausnauha
110	rauta	nilitausnauha
122	rauta	nilitausnauha
184	rauta	nilitausnauha
187	rauta	nilitausnauha
246	rauta	nilitausnauha
37	pronssi	palanen
72	pronssi	palanen
77	pronssi	palanen
81	pronssi	palanen
106	pronssi	palanen
132	rauta	palanen
143	pronssi	palanen
171	pronssi	palanen
194	pronssi	palanen
217	rauta	palanen
222	pronssi	palanen
222	rauta	palanen
228	pronssi	palanen
244	pronssi	palanen
255	lasi	palanen
255	pronssi	palanen
258	pronssi	palanen
264	pronssi	palanen
276	pronssi	palanen
284	pronssi	palanen
292	pronssi	palanen
327	pronssi	palanen
66	pronssi	palasia
130	pronssi	palasia
132	pronssi	palasia
142	pronssi	palasia
213	pronssi	palasia
228	pronssi	palasia
236	pronssi	palasia
238	pronssi	palasia
275	pronssi	palasia

alanro	materiaali	esine
277	pronssi	palasia
319	pronssi	palasia
5	pronssi	rannerengas
14	pronssi	rannerengas
18	pronssi	rannerengas
20	pronssi	rannerengas
21	pronssi	rannerengas
34	pronssi	rannerengas
35	pronssi	rannerengas
36	pronssi	rannerengas
56	pronssi	rannerengas
153	pronssi	rannerengas
165	pronssi	rannerengas
175	pronssi	rannerengas
190	pronssi	rannerengas
241	pronssi	rannerengas
247	pronssi	rannerengas
251	pronssi	rannerengas
299	pronssi	rannerengas
308	pronssi	rannerengas
317	pronssi	rannerengas
27	pronssi	rapusolki
326	pronssi	rapusolki
140	pronssi	tengas
328	pronssi	tengassolki
186	pronssi	riipus
274	pronssi	riipus
282	pronssi	riipus
289	pronssi	riipus
294	pronssi	riipus
295	pronssi	riipus
314	rauta	sirppi
129	rauta	soltus
131	rauta	soltus
206	rauta	soltus
229	pronssi	soltus
303	pronssi	soltus
13	rauta	soijen neula
22	rauta	soijen neula
69	rauta	soijen neula
70	rauta	soijen neula
126	rauta	soijen neula
218	rauta	soijen neula
253	rauta	soijen neula
279	rauta	soijen neula
33	pronssi	sormus
126	pronssi	sormus
138	pronssi	sormus
139	pronssi	sormus
150	pronssi	sormus

alanro	materiaali	esine
162	pronssi	sormus
163	pronssi	sormus
170	pronssi	sormus
176	pronssi	sormus
179	pronssi	sormus
167	pronssi	sormus
196	pronssi	sormus
222	pronssi	sormus
225	pronssi	sormus
236	pronssi	sormus
242	pronssi	sormus
270	pronssi	sormus
281	pronssi	sormus
284	pronssi	sormus
288	pronssi	sormus
302	pronssi	sormus
306	pronssi	sormus
311	pronssi	sormus
319	pronssi	sormus
327	pronssi	sormus
178	pronssi	spiraalia
183	pronssi	spiraalia
228	pronssi	spiraalia
212	pronssi	spiraaliputki
222	pronssi	spiraaliputki
236	pronssi	spiraaliputki
261	pronssi	spiraaliputki
262	pronssi	spiraaliputki
270	pronssi	spiraaliputki
274	pronssi	spiraaliputki
275	pronssi	spiraaliputki
277	pronssi	spiraaliputki
284	pronssi	spiraaliputki
292	pronssi	spiraaliputki
296	pronssi	spiraaliputki
297	pronssi	spiraaliputki
303	pronssi	spiraaliputki
22	pronssi	tankoa
11	pronssi	tasavarsisolki
12	pronssi	tasavarsisolki
51	pronssi	tasavarsisolki
67	pronssi	tasavarsisolki
68	pronssi	tasavarsisolki
90	pronssi	tasavarsisolki
96	pronssi	tasavarsisolki
117	pronssi	tasavarsisolki
118	pronssi	tasavarsisolki
136	pronssi	tasavarsisolki
137	pronssi	tasavarsisolki
148	pronssi	tasavarsisolki

alanto	materiaali	esine
250	pronssi	lasavarsisolki
28	pronssi	tonvi
133	pronssi	tonvi
140	pronssi	tonvi
141	pronssi	tonvi
258	pronssi	tonvi
263	pronssi	tonvi
304	pronssi	tonvi
57	rauta	tonviputkia
164	rauta	vanne
2	rauta	veitsi
8	rauta	veitsi
25	rauta	veitsi
41	rauta	veitsi
48	rauta	veitsi
49	rauta	veitsi
61	rauta	veitsi
71	rauta	veitsi
89	rauta	veitsi
145	rauta	veitsi
159	rauta	veitsi
207	rauta	veitsi
214	rauta	veitsi
227	rauta	veitsi
234	rauta	veitsi
258	rauta	veitsi
271	rauta	veitsi
301	rauta	veitsi
306	rauta	veitsi
315	rauta	veitsi
316	rauta	veitsi
121	pronssi	vyön heloja
54	pronssi	vyön pästehela
50	rauta	vyön solki
53	rauta	vyön solki
313	rauta	vyön solki
318	pronssi	vyön solki
16	rauta	väkipuukko
47	rauta	väkipuukko
109	rauta	väkipuukko
114	rauta	väkipuukko
116	rauta	väkipuukko
151	rauta	väkipuukko
182	rauta	väkipuukko
185	rauta	väkipuukko
120	rauta	väkipuukon helo

TYA 596

alanro	materiaali	esine
16	rauta	esine
50	lasi	helmi
99	lasi	helmi
425	lasi	helmi
495	lasi	helmi
566	lasi	helmi
579	lasi	helmi
580	pronssi	helmi
175	pronssi	hevosenkenkäsoike
323	pronssi	hevosenkenkäsoike
500	pronssi	hevosenkenkäsoike
103	pronssi	hevosenpääräppös
379	rauta	keihäinkärki
31	pronssi	ketju
59	pronssi	ketju
80	pronssi	ketju
100	pronssi	ketju
104	pronssi	ketju
105	pronssi	ketju
174	pronssi	ketju
459	pronssi	ketju
586	pronssi	ketju
4	kivi	kvartsi-lisko
69	kivi	kvartsi-lisko
70	kivi	kvartsi-lisko
143	kivi	kvartsi-lisko
494	pronssi	lankaa
305	savi	loimipaino
527	savi	loimipaino
463	pronssi	nauha
383	rauta	naula
585	rauta	naula
310	rauta	nitti
324	rauta	nitti
32	pronssi	palasia
33	pronssi	palasia
46	rauta	palasia
79	pronssi	palasia
81	pronssi	palasia
82	pronssi	palasia
101	rauta	palasia
102	rauta	palasia
150	pronssi	palasia
170	pronssi	palasia
171	pronssi	palasia
172	pronssi	palasia
173	pronssi	palasia
227	lasi	palasia
232	pronssi	palasia

alanro	materiaali	esine
263	pronssi	palasia
325	pronssi	palasia
326	pronssi	palasia
327	pronssi	palasia
328	pronssi	palasia
330	pronssi	palasia
332	pronssi	palasia
381	pronssi	palasia
382	pronssi	palasia
438	pronssi	palasia
441	pronssi	palasia
457	pronssi	palasia
458	rauta	palasia
461	pronssi	palasia
496	pronssi	palasia
497	pronssi	palasia
498	pronssi	palasia
502	pronssi	palasia
571	pronssi	palasia
578	pronssi	palasia
584	pronssi	palasia
297	pronssi	pisara
322	pronssi	pisara
331	pronssi	pisara
378	pronssi	pisara
380	pronssi	pisara
440	pronssi	pisara
462	pronssi	pisara
464	pronssi	pisara
5	pronssi	rengas
424	pronssi	rengas
71	pronssi	riipus
442	pronssi	sarjahelmi
329	pronssi	solki
233	pronssi	sormus
460	pronssi	sormus
501	pronssi	sormus
134	pronssi	spiraalia
178	pronssi	spiraalia
264	pronssi	spiraalia
296	pronssi	spiraalia
298	pronssi	spiraalia
299	pronssi	spiraalia
439	pronssi	spiraalia
499	pronssi	spiraalia
570	pronssi	spiraalia
10	pronssi	tasavarsisolki

Liite 3

Lieto, Sauvala Ylipää

KM 6366

palanut luu

alanro	ruutu	kpl	löytötiedot
6	C I	10	yleensä ruudulta
20	A II	1	
22	A II	<i>muutamia</i>	seulasta
38	B II	20	löytöskermästä
40	B II	1	kivien alta
62	C II	2	
66	C II	<i>pieni määrä</i>	seulasta
74	D II	10	yleensä ruudulta
79	F II	3	sieltä täältä
82	A III	2	
101	D III	10	sieltä täältä
106	E III	10	seulasta
111	B IV	2	n. 110 läheltä
134	C IV	<i>joukko</i>	
147	D IV	60	
155	E IV	15	
156	E IV	2	
161	F IV	<i>joukko</i>	yleensä ruudulta
166	C V	10	sieltä täältä
173	D V	10	kivien alta
174	D V	10	sieltä täältä
180	E V	10	yleensä ruudulta
188	F V	10	
189	G & H V	20	yleensä ruudulta
198	B VI	4	
200	C VI	20	seulasta
209	D VI	15	201 - 207 ympär.
215	D VI	10	sieltä täältä
217	E VI	7	sieltä täältä
223	F VI	20	l. kuin 222
224	F VI	13	eri tahoilta
231	G VI	10	sieltä täältä
237	H VI	60	enim. S-päästä
240	K VI	10	
246	L VI	14	
255	B VII	6	seulasta
259	C VII	20	sieltä täältä
265	F VII	48	
278	G VII	115	
285	H VII	23	
288	K VII	2	NE-kulman kivi
292	L VII	6	
298	G VIII	25	
304	K VIII	7	seulasta
309	L VIII	1	sieltä täältä
321	L IX	2	sieltä täältä
327	L X	17	l. kuin 326

yht.

693

*Kursivilla painetut luvut =
kuvattu löytöveffeleissa epä-
määräisesti.*

TYA 596
palanut luu

alanro	paino (g)	ruutu	x	y	z
14	0,5	393/394			
18	0,9	393/395			
22	1,1	393/396			
23	0,1	393/396			
28	0,9	393/396			
29	0,9	393/396			
36	2,5	393/399			
37	2,2	393/399			
40	2,4	393/400			
55	0,6	394/396			
56	0,3	394/396			
63	0,6	394/397			
64	0,7	394/397			
65	0,5	394/397			
66	2,5	394/397			
73	3,1	394/398			
74	29,7		394,40 - 395,30	398,70 - 400,00	242
75	2,1	394/398			
89	5,4	394/399			
90	5,1	394/399			239
91	14,4		394,55 - 394,80	399,90 - 400,25	243
92	19		394,60 - 395,00	399,80 - 400,20	247
93	1	394/399			
94	41,5	394/399			
113	2,1	394/400			
114	5,9	394/400			
115	1,4		394,90 - 395,20	395,20 - 400,40	227
116	2,3		394,92 - 394,97	400,72 - 400,82	230
117	3,9		394,00 - 394,40	400,60 - 400,90	254
118	31,7		394,75 - 395,20	400,00 - 400,30	244
119	5,6	394/400			
133	0,5	395/396			
139	0,8	395/397			
140	0,8		395,80 - 396,00	397,15 - 397,30	221
141	2	395/397			
146	0,5	395/398			
147	0,6	395/398			
157	4,2	395/399			
158	1,9		395,80 - 396,55	399,60 - 400,00	221
159	4,5		395,55 - 395,75	399,45 - 399,75	234
160	9,7		395,65 - 396,00	399,75 - 400,00	230
161	3,6		395,70 - 396,00	399,25 - 399,85	230
162	39,9		395,60 - 396,00	399,53 - 400,33	235
163	8,8	395/399			
193	2,3	395/400			
194	5,1	395/400			
195	1,9		395,00 - 395,11	400,27 - 400,52	226
196	4,2		395,00 - 395,45	400,00 - 400,70	226
197	1,1		395,10 - 395,27	400,58 - 400,72	223
198	0,7		395,34	400,16	223

199	0,6		395,36 - 395,46	400,20 - 400,40	221
200	3,5		395,63	400,9	221
201	2,1	395/400			
202	5,4		395,05	400,75	231
203	5,9		395,1	400,75	234
204	5,6		395,10 - 395,40	400,30 - 400,60	237
205	6		395,4	400,65	228
206	18,7		395,45	400,15	236
207	16,6		395,65	400,3	233
208	4,3		395,8	400,75	233
209	4,4		395,9	400,4	231
210	1,3	395/400			
230	0,4	396/397			
242	0,3	396/398			
243	1,4		396,80 - 397,00	398,80 - 398,80	209
253	4,1		396,00 - 396,33	399,50 - 400,00	230
254	2,9		396,00 - 396,50	399,20 - 399,40	228
255	1,5		396,33 - 396,60	399,50 - 400,00	227
256	13,4		396,84 - 397,20	399,50 - 400,00	224
273	8,1	398/400			
274	0,4		396	400,15	226
275	2,6		396,00 - 396,20	400,25 - 400,50	218
276	1,4		396,00 - 396,50	400,73 - 401,00	214
277	3,3		396,00 - 396,90	400,60 - 401,00	212
278	1,9		396,70 - 397,15	400,00 - 400,80	212
279	1,7		396,85 - 397,11	400,00 - 400,30	209
280	19,3		396,00 - 396,70	400,00 - 401,00	229
281	25,9		396,70 - 397,10	400,00 - 401,00	231
293	1,4	397/396			
294	2,9	397/396			
306	1,2		397,00 - 397,50	397,00 - 398,50	204
307	2,5		397,50 - 398,00	397,50 - 398,00	204
308	0,7	397/397			
317	5,1		397,2	398,5	214
344	12,2	397/399			
345	0,5		397,00 - 397,20	399,00 - 399,20	210
346	4,8		397,00 - 397,20	399,80 - 400,00	210
347	1,1		397,20 - 397,40	399,20 - 399,40	209
348	0,6		397,20 - 397,40	399,40 - 399,60	209
349	3,1		397,20 - 397,40	399,60 - 399,80	209
350	4,6		397,20 - 397,40	399,80 - 400,00	209
351	2,1		397,40 - 397,60	399,40 - 399,60	209
352	1,5		397,40 - 397,60	399,60 - 399,80	209
353	14,1		397,40 - 397,60	399,80 - 400,00	209
354	2,7		397,60 - 397,80	399,40 - 399,60	209
355	10,3		397,60 - 397,80	399,60 - 399,80	209
356	4,8		397,60 - 397,80	399,80 - 400,00	209
357	0,5		397,80 - 398,00	399,00 - 399,20	209
358	1,4		397,80 - 398,00	399,20 - 399,40	209
359	4,8		397,80 - 398,00	399,40 - 399,60	209
360	0,4		397,80 - 398,00	399,60 - 399,60	209
361	1,2		397,00 - 397,35	399,05 - 399,55	216
362	49,3		397,20 - 398,50	399,55 - 400,00	218
363	3,5		397,35 - 397,63	399,05 - 399,60	214
364	17,2		397,45 - 397,75	399,55 - 400,00	215
365	13,2		395,75 - 398,00	399,55 - 400,00	218

402	30	397/400			
403	16		397,00 - 397,10	400,00 - 400,50	206
404	2		397,00 - 397,24	400,32 - 400,55	206
405	1,7		397,43	400,84	206
406	1,8		397,54 - 397,80	400,32 - 400,39	208
407	8,3		397,58 - 397,62	400,00 - 400,30	210
408	1,8		397,30 - 397,60	400,39 - 400,61	208
409	3,7		397,61	400,36	208
410	10		397,65 - 398,00	400,00 - 400,35	207
411	0,8		397,68	400,62	208
412	6,9		397,7	400,3	208
413	35,6		397,40 - 397,75	400,00 - 401,00	223
414	25,9		397,80 - 398,00	400,00 - 400,12	220
434	6,1		398,60 - 398,84	397,50 - 398,00	225
435	6,5		397,70 - 398,00	398,96 - 399,50	210
445	0,6		398,00 - 398,60	398,00 - 398,35	200
446	0,1		398,08	398,16	201
447	0,2		398,15	398,03	198
475	53,1	398/399			
476	31,1		398,00 - 398,15	399,55 - 399,7	208
477	6,5		398,00 - 398,26	399,73 - 400,00	207
478	11		398,26 - 398,56	399,70 - 400,00	206
479	2,1		398,42 - 398,65	399,15 - 399,45	199
480	33,6		398,65 - 398,95	399,72 - 400,00	207
481	4		398,68 - 399,44	399,10 - 399,50	203
482	1,8		398,88 - 398,98	399,90 - 399,97	
483	3,8		398,00 - 398,80	399,30 - 400,00	
528	9,2	398/400			
529	6,1	398/400			
530	0,7		398	400,2	209
531	2,1		398,00 - 398,30	400,58 - 400,78	208
532	7		398,00 - 398,38	400,00 - 400,38	208
533	5,1		398,22	400,17	205
534	1		398,25 - 398,50	400,20 - 400,50	207
535	1,4		398,25	400,28	209
536	0,9		398,26	400,19	207
537	2		398,26	400,07	200
538	0,7		398,28	400,07	206
539	0,2		398,3	400,15	207
540	5,2		398,35 - 398,60	400,00 - 400,20	206
541	7,7		398,50 - 399,00	400,00 - 400,50	200
542	2,8		398,50 - 398,70	400,20 - 400,50	205
543	1,9		398,50 - 398,70	400,50 - 400,75	206
544	7,4		398,50 - 399,00	400,75 - 401,00	206
545	1,3		398,50 - 398,70	400,75 - 401,00	206
546	7,9		398,52	400,3	207
547	8		398,60 - 398,85	400,00 - 400,20	205
548	0,5		398,7	400,1	207
549	9,7		398,7	400,2	204
550	1,3		398,75	400,05	198
551	3,7		398,85 - 399,30	400,00 - 400,20	203
552	0,5		398,85	400,2	203
553	30,7		398,00 - 398,30	400,00 - 400,30	214
554	2,5		398,00 - 398,80	400,60 - 401,00	216
555	0,3		398,5	400,6	214
589	1,6	399/397			

574	6,4	399/398			
575	19		399,60 - 399,90	398,15 - 398,45	203
582	75,6	399/399			
588	43,9	399/400			
589	6,8		399,10 - 399,20	400,00 - 400,08	201 - 205

yht. **1201**

Liite 4

Lieto, Sauvala, Ylipää KM 6366

Keramiikka (g)

ruutu nro	hieno	karkea	eos	ker. yht.	
C I	6	2,1		2,1	
D I	10	2,5		2,5	
A II	22	2,1		2,1	
B II	38	55,9	70,2	23,5	149,6
	40	5,3			5,3
	41	4,3			4,3
C II	66	32,3	19,3	27,7	79,3
D II	74	28,5	25,9		54,4
E II	75	63,7	6,5		70,2
F II	78	14			14
	79	118,1	118,4		236,5
A III	83	11,2			11,2
	84	1,3			1,3
	85		5,2		5,2
	86	7,8			7,8
B III	87	30,1	12,8		42,9
C III	93	134,8	130	42,8	307,6
D III	95	6,5			6,5
	101	53,3	48,4		101,7
E III	106	34,4	115		149,4
F III	108	47,3	52,7		100
B IV	111	49,3	468,7		518
C IV	135	94,2	125,7		219,9
D IV	147	32,3	240,7		273
E IV	156	18,1	70,3		88,4
F IV	161		42,1		42,1
C V	166	31,8	37,1		68,9
D V	173	3,3	22,2		25,5
	174	21,2	47,2		68,4
E V	180	33,6	228,1		261,7
	181	145,7	178,1		323,8
F V	188	306	70,6	17,1	392,7
B VI	198	9,2	48,9		58,1
C VI	200	13,6	79,8		93,4
D VI	209	55,4	11,5		66,9
F VI	223	34,3	12,8		47,1
	224	119,9	14,5		134,4
G VI	231	110,8	188,4	27,2	324,4
H VI	237	80,4	180,2	75,7	336,3
K VI	240		38		38
L VI	246	40,5	88,5		129
B VII	256	45,1	56,6	26,5	128,2
C VII	260		223,5	26,3	249,8

osuudet koko määrästä kaivausruudulla

hieno	karkea	eos
100 %		
100 %		
100 %		
41 %	44 %	15 %
41 %	24 %	35 %
52 %	48 %	
91 %	9 %	
53 %	47 %	
80 %	20 %	
70 %	30 %	
44 %	42 %	14 %
55 %	45 %	
23 %	77 %	
47 %	53 %	
10 %	90 %	
43 %	57 %	
12 %	88 %	
20 %	80 %	
	100 %	
46 %	54 %	
27 %	73 %	
31 %	69 %	
78 %	18 %	4 %
16 %	84 %	
15 %	85 %	
83 %	17 %	
85 %	15 %	
34 %	57 %	9 %
24 %	54 %	22 %
	100 %	
31 %	69 %	
35 %	44 %	21 %
	89 %	11 %

F VII	285	260,8		60	320,8
G VII	278	230	403		633
H VII	285	26,6	153,1		179,7
K VII	288	14,5	47,2		61,7
L VII	290	90			90
	291	34,9	230		264,9
	292		130		130
	293		120		120
G VIII	298		210		210
K VIII	304	10,9			10,9
L VIII	309		40		40
K IX	312		40		40
L IX	321		30		30
K X	324		150		150
L X	325	5,9	70		75,9

81 %		19 %
36 %	64 %	
15 %	85 %	
24 %	76 %	
21 %	79 %	
	100 %	
100 %		
	100 %	
	100 %	
	100 %	
	100 %	
7 %	93 %	

2572,8 4899,2 326,8 7598,8

TYA 596

keramiikka

nro	kpl	paino	ruutu	x	y	z	hieno	karkea	eos	sintr.	Yht.
1	2	10,1	392/398					9,7			9,7
2	4	19,6	392/398					18,8		12,1	18,8
6	1	1,9		392,55	400,8	249		1,9			1,9
9	1	0,8	393/392					0,8			0,8
11	2	2,4	393/393						2,4		2,4
13	1	0,3	393/394						0,3		0,3
17	2	3,1	393/395					3,1			3,1
21	8	9,3	393/396				2,7	2,7	3,5		8,9
25	3	2,2	393/397				2		0,2		2,2
26	1	1		393,1	397,5	242			1		1
27	18	28,1		393,6	398,97	248	18,7		6,8		27,5
34	21	43,1	393/399				20,8	19,9	0,7	11,5	41,4
35	18	31,5	393/399					17,7	5,4		23,1
42	2	2,6	394/391				7,3				7,3
44	1	2	394/393						1,9		1,9
47	2	2,9	394/394						2,8		2,8
51	5	6,9	394/395				1,8		4,4		6,2
53	3	3,3	394/396				1,7		1,5		3,2
54	8	9,9	394/396						9,5		9,5
60	4	4,3	394/397					4,1			4,1
61	1	1,3	394/397						1,3		1,3
62	18	32,3		394,25	397,6	246		20,5	3,8	6,5	30,8
72	14	26,8	394/398					18,7	6,5	2,3	27,5
83	1	2	394/399					2			2
84	1	3,9		394,55	399,35	237				3,9	3,9
85	1	4		394,75	399,7	238		4			4
86	7	15,6	394/399				1,6	6,7	0,7	5,8	14,8
87	3	13,5		394,55	399,9	243	5,4	9,4			14,8

88	10	20,6	394/399					17,5	0,7		18,2
106	1	5,1	394/400							5	5
107	1	1,6		394,46	400,17	235		1,6			1,6
108	4	21,4		394	400,6	254	16,5	4			20,5
109	1	1,1		394,4	400,2	248			1,1		1,1
110	15	56,7		394,7	400,4	251	9,1	30,7	4,9		44,7
111	3	11,1		394,75	400	244	1	9,7			10,7
112	5	17,8	394/400				3	14,1			17,1
127	1	3,4	395/393						3,4		3,4
128	1	1,2	395/394						1,2		1,2
130	2	2,4	395/395				2,4				2,4
132	1	2,7	395/396			225		2,7			2,7
135	3	3,1	395/397					1,8	0,8		2,6
136	1	2,1		395,8	397,15	221			2,1		2,1
137	46	315,2		395,4	397,74	250		305			305
138	1	0,8	395/397						0,8		0,8
144	1	2,5	395/398						2,5		2,5
145	4	13,6	395/398					13,6			13,6
151	1	5,2	395/399					5,2			5,2
152	2	5,4	395/399					5,4			5,4
153	4	6,1		395,65	399,75	230		6,1			6,1
154	1	0,6		395,7	399,25	230			0,6		0,6
155	6	3,1		399,8	399,1	230			3,1		3,1
156	8	33	395/399					14		17,6	31,6
177	1		395/400							5,4	5,4
178	2	0,7		395,11	400,38	226			0,7		0,7
179	1	8,8		395,35	400,85	221				8,8	8,8
180	1	2,2		395,45	400,63	223	2,2				2,2
181	1	3,8		395,45	400,65	221	3,8				3,8
182	3	7,2		395,65	400,5	221				7,2	7,2
183	1	2,4		395,68	400,7	22				2,4	2,4
184	7	9,2		395,05	400,75	231	5,6	3,3			8,9
185	11	30,7		395,1	400,3	237	5	12,6		12	29,6
186	5	17,5		395,3	400	235	3,3	8,8		4,8	16,9
187	26	55,2		395,45	400,15	236	6,1	7,4	9,1	30,6	53,2
188	25	23,5		395,6	400,25	226	4,3	6,2	8,8	3,4	22,7
189	37	60,4		395,65	400,3	233	34,1	11,4	8,2	4,3	58
190	28	72,3		395,8	400,75	233	6,8	39,1	6,4	17,4	69,7
191	36	63		395,9	400,4	231	6,9		13,8	39,7	60,4
192	13	33,9	395/400				9,6	19,7	2		31,3
223	1	2,8	396/390					2,8			2,8
225	11	9,1	396/396					2	6,8		8,8
228	3	2	396/397						2		2
229	4	8,2	396/397					7,9			7,9
234	1	0,5	396/398						0,5		0,5
235	4	6,1		396	398	221		5,8			5,8
236	1	3,1	396/398					3,1			3,1
237	11	21,5		396,4	398	222	3,4	17,3			20,7
238	7	6,8		396,45	398	222	1,5		4,9		6,4
239	2	2,6		396,6	398,3	223		2,6			2,6
240	5	5,5						2,9	2,5		5,4
241	2	8,1		396,8	398,55	221		8,1			8,1

247	5	23,5		396	399,5	230		10,5		12,1	22,6
248	3	6,6		396	399,2	228		6,8			6,6
249	10	15,1		396,33	399,5	227	1	13,4			14,4
250	4	5,6		396,5	399	223		5,6			5,6
251	3	5,1		396,84	399,5	224		5,1			5,1
252	1	18,1		396,92	399,94	216				18,1	18,1
265	1	0,3		396	400,9	219			0,3		0,3
266	1	3,5		396,5	400,48	217		3,5			3,5
267	1	1,3		396,6	400,63	214	1,3				1,3
268	1	5,8		396,9	400,38	215				5,8	5,8
269	23	51,7		396	400	220	14,4	32,8	1,6		48,8
270	7	25,1		396,35	401	225	18,8		2,4	2,4	23,4
271	30	92,5		396,7	400	231	6,3	43,6		39,3	89,2
272	8	12,6	396/400					12,6			12,6
287	2	3,1	397/390					3,1			3,1
289	11	4,6	397/394						4,6		4,6
290	2	3,4	397/396					3,4			3,4
291	1	4,6	397/396					4,6			4,6
292	2	2,3	397/396						2,3		2,3
300	10	8,8	397/397						8,8		8,8
301	1	1,5	397/397						1,5		1,5
302	16	5,9		397,9	397,9	194			5,9		5,9
303	3	8,3		397,96	397,6	200		8,3			8,3
304	2	4,9	397/397					4,9			4,9
311	1	2,9		397	398,6	210		2,9			2,9
312	6	28,9		397,8	398,6	203		28,9			28,9
313	5	5,2		397	398,5	215			5,2		5,2
314	23	27,5		397	398	214		18,8	9,7		28,5
315	8	8,7		397,33	398,95	213		8,7			8,7
316	1	5,5	397/398					5,5			5,5
333	43	74,3	397/399					74,3			74,3
334	4	12,8		397	399,8	210		12,8			12,8
335	1	3,7					3,7				3,7
336	3	5,8		397,4	399,8	209		5,8			5,8
337	2	2,4		397,6	399,4	209		2,4			2,4
338	4	13		397,6	399,6	209		13			13
339	1	9,4		397,98	399,1	197		9,4			9,4
340	11	12,1		397	399,05	216		12,1			12,1
341	1	4,1		397,26	399,48	214		4,1			4,1
342	3	14,7		397,79	399,23	210		14,7			14,7
343	5	17,6	397/399					17,6			17,6
384	2	3,4	397/400				3,4				3,4
385	10	51,9		397	400	206	27,2	22,8			50
386	4	4,4		397,1	400,05	211	4,4				4,4
387	1	0,9		397,27	400,12	207	0,9				0,9
388	2	3,8		397,4	400,5	206	3,8				3,8
389	6	2,5		397,45	400,4	206			2,5		2,5
390	3	7,4		397,5	400,1	209			7,3		7,3
391	5	2,3		397,55	400,36	208			2,3		2,3
392	5	6,2		397,55	400,58	206			6,2		6,2
393	10	2,8		397,7	400,3	208	2,8				2,8
394	2	2,4		397,85	400,33	208	2,4				2,4

395	2	4,5		397,91	400,83	209	4,5				4,5
396	9	23,54		397	400	226	20,8	1,9			22,7
397	3	18		397,3	400,98	215		18			18
398	6	12,9		397,4	400	223	7,3	5,2			12,5
399	3	12,1		397,65	400	220		12,1			12,1
400	2	9,3		397,85	400,8	220		9,3			9,3
401	3	35	397/400					35			35
420	2	6,3	398/395					5,8			5,8
422	4	7,7	398/396					7,4			7,4
423	2	12,3		398,07	396,79	204		11,6			11,6
426	4	12,1	398/397					11,4			11,4
427	17	18,9		398	397,56	198			18,7		18,7
428	1	7,9		398,14	397,1	201		7,4			7,4
429	1	6,7		398,4	397,36	200		6,7			6,7
430	1	6,2		398,42	397,4	200		6,2			6,2
431	1	10,1		398,52	397,26	200		10,1			10,1
432	1	3,5		398,64	397,73	199		3,5			3,5
433	5	7,6		398,6	397,5	225	7,6				7,6
443	4	13,9	398/398					10,1	3,3		13,4
444	13	25,4		398	398,3	210		25,4			25,4
465	53	102,8	398/399				47	20,6	32		99,6
466	8	12,9		398	399,45	207	2,7	10,2			12,9
467	3	4,7		398	399,73	207	4,7				4,7
468	3	9,3		398,04	399,62	200	7,3		1,7		9
469	2	3,3		398,26	399,7	206		3,3			3,3
470	2	4,2		398,28	399,1	203	2,1	1,9			4
471	3	5,4		398,65	399,72	207	5,2				5,2
472	3	5,4		398,75	399,45	209	2	3,3			5,3
473	13	18,9		398,15	399,5	210	18,2				18,2
474	4	8,5		398,3	399,5	211	6,5				8,5
503	9	30	398/400				18,3	8,2	2,4		28,9
504	13	16,7		398	400	208	6,4	7,3	2,5		16,2
505	6	8,9		398	400	208	7,7	0,9			8,6
508	4	11,6		398	400,58	208	5,3	6			11,3
507	1	0,5		398,04	400,28	209	0,5				0,5
508	1	1,2		398,15	400,07	206	1,2				1,2
509	5	4,9		398,17	400,04	200		4,9			4,9
510	2	2,5		398,2	400,1	203	1,9	0,5			2,4
511	1	3,3		398,2	400,28	207	3,3				3,3
512	2	4,3		398,2	400,35	205	4,3				4,3
513	2	2,2		398,22	400,15	205		2,2			2,2
514	2	7		398,23	400,17	205	7				7
515	1	2,9		398,25	400,05	202	2,9				2,9
516	1	9,7		398,26	400	199	9,7				9,7
517	2	1,7		398,26	400,19	207			1,7		1,7
518	1	1,7		398,28	400,07	206	1,7				1,7
519	1	4,1		398,3	400,88	202	4,1				4,1
520	6	9,1		398,25	400	206	2	6,1	0,7		8,8
521	1	12,2		398,75	400,05	207	12,2				12,2
522	7	10,8		398	400	214	10,8				10,8
523	6	6,5		398	399	218	6,5				6,5
524	7	7,4		398,5	400,6	214	7,4				7,4

525	2	8		398,65	400,52	213	8				8
526	1	7,8		398,8	400,05	209	7,8				7,8
567	1	1,6	399/397				1,6				1,6
568	3	3,2	399/397					1,5	1,6		3,1
572	4	9,3	399/398				2,4	6,4			8,8
573	7	36		399,6	398,15	203	29,3	5,4			34,7
581	40	45,1	399/399				10,5	14,4	14,3		39,2
587	18	25,7	399/400					15,7	9,2		24,9

1181 2663,64

687,5 1448,6 290,2 289 2582,7

Eri keramiikkalajien osuus keramiikan koko määrästä kaivausrudulla

ruutu	hieno	karkea	eos	sintr.	kok. paino
392/398		100 %			28,5
392/400		100 %			1,9
393/392		100 %			0,8
393/393			100 %		2,4
393/394			100 %		0,3
393/395		100 %			3,1
393/396	30 %	30 %	40 %		8,9
393/397	63 %		37 %		3,2
393/398	68 %		32 %		27,5
393/399	32 %	59 %	9 %		64,5
394/391	100 %				7,3
394/393			100 %		1,9
394/394			100 %		2,8
394/395	29 %		71 %		6,2
394/396	13 %		87 %		12,7
394/397		68 %	14 %	18 %	36,2
394/398		68 %	24 %	8 %	27,5
394/399	12 %	69 %	2 %	17 %	57,7
394/400	29 %	60 %	6 %	5 %	100,7
395/393			100 %		3,4
395/394			100 %		1,2
395/395	100 %				2,4
395/396		100 %			2,7
395/397		99 %	1 %		310,5
395/398		84 %	16 %		16,1
395/399		59 %	7 %	34 %	52
395/400	23 %	28 %	13 %	36 %	381,2
396/390		100 %			2,8
396/395		23 %	77 %		8,8
396/397		80 %	20 %		9,9
396/398	9 %	76 %	15 %		52,6
396/399	1 %	57 %		42 %	72,4
396/400	22 %	50 %	2 %	26 %	184,9
397/390		100 %			3,1
397/394			100 %		4,6
397/396		78 %	22 %		10,3
397/397		34 %	66 %		24,5
397/398		82 %	18 %		84,6

397/399	2 %	96 %		
397/400	39 %	52 %	9 %	
398/395		100 %		
398/396		100 %		
398/397	11 %	63 %	26 %	
398/398		91 %	9 %	
398/399	57 %	23 %	20 %	
398/400	75 %	21 %	4 %	
399/397	34 %		32 %	34 %
399/398	73 %	27 %		
399/399	27 %	37 %	36 %	
399/400		63 %	37 %	

169,9
200,1
5,8
19
71,6
38,8
170,7
172,4
4,7
43,5
39,2
24,9

2682,7

Liite 5

**Lieto, Sauvala, Ylipää
KM 6366**

palanut savi

ruutu	alanro	paino (g)
C I	6	27,8
D I	9	128,7
	10	3,3
II A	15	3,8
	19	6,9
	22	31,6
II B	23	4,9
	38	24,5
	40	62,3
	41	6,9
	66	155,9
II D	74	72,1
II E	75	40,5
II F	78	147,2
III A	82	2,2
	84	5,6
III B	87	122,8
III C	93	148,4
III D	95	2,3
	101	353,3
III E	106	260,3
III F	107	209,9
IV B	111	45
IV C	135	237,7
	147	186,2
	156	504,5
IV F	161	252,1
V C	166	185
V D	173	248,2
	174	269,8
V E	180	163
	181	211
V F	188	234,5
VI B	198	124,1
VI C	200	159,5
VI D	209	572
VI F	223	5,5
	224	329,7
VI G	231	59,9
VI H	237	67
VII B	256	100
VII C	260	53,6
VIII K	304	45,6
X L	325	7,3

5882,4

TYA 596

palanut savi

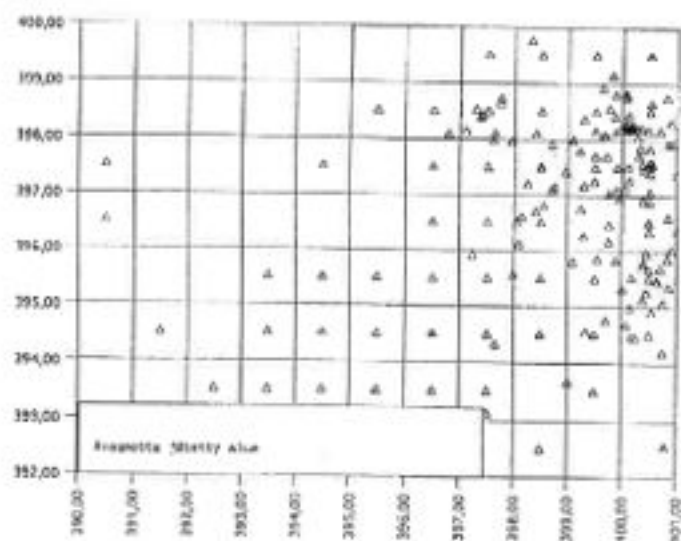
alanro	kpl	paino (g)	ruutu	x	y	z
3	7	10,5	392/398			
7	1	0,9		392,55	400,8	249
8	1	0,7	393/390			
12	1	1,1	393/393			
15	2	1,9	393/394			
19	2	2,8	393/395			
20	1	0,7	393/395			
24	4	2,7	393/396			
30	13	11,2	393/396			
36	3	2,5	393/399			
39	10	13,9	393/399			
41	6	4,2	394/390			
43	2	2,6	394/391			
45	1	2,6	294/293			
48	1	1,5	394/394			
49	1	4,6	394/394			
52	3	3	394/396			
57	1	0,6	394/396			
58	1	1,2	394/396			
67	2	4,2		394,25	397,6	246
68	7	5,7	394/397			
76	1	1,5	394/398			
77	11	17,6		394,4	396,7	242
78	38	59,9	394/398			
95	5	6,3	394/399			
96	3	2,7	394/399			
97	5	11,3		394,55	399,9	243
98	90	116	394/399			
120	1	0,4	394/400			
121	5	4,5	394/400			
122	8	9,3		394	400,6	254
123	2	1,8		394,4	400,2	248
124	15	19,2		394,7	400,4	247
125	8	6,7		394,75	400	244
126		173,4	394/400			
129	1	0,3	395/394			
131	2	0,7	395/395			
142	16	23,8	395/397			
148	1	0,8				
149	89	137,4	395/398			
164	1	0,8	395/399			
165	3	3,9		395,6	399,6	221
166	7	7,4		395,65	399,75	230
167	4	3,8		395,7	299,25	230
168	110	93,5		395,6	399,5	247
169	21	23,3	395/399			

211	3	2,8	395/400			
212	4	6,7	395/400			
213	1	1		395	400	226
214	3	2,1	395/400			
215	1	37,1		395	400	228
216	53	41,1		395,05	400,75	231
217	6	12,2		395,1	400,3	237
218	1	2,9		395,45	400,15	236
219	2	1,6		395,6	400,25	226
220	20	13,9		395,65	400,3	233
221	9	25,2		395,8	400,75	233
222	179	214,8	395/400			
226	3	3,9	396/396			
231	1	0,9	396/397			
244	1	20,5		396	398	221
245	1	1,2		396,25	398	226
246	7	6,9		396,75	398	226
257	52	44,6		396	399,5	230
258	2	1,9		396	399,2	228
259	57	62,7		396,33	399,5	227
260	50	62,7		396,5	399	223
261	24	25,6		396,64	399,5	224
262	14	21,5	396/399			
282	2	1,8		396,15	400,41	216
283	1	2,7		396,6	400,83	214
284	1	0,4		396	400	229
285	72	61,4		396,7	400	231
286	35	56,8	396/400			
288	1	5,2	397/390			
295	6	9,3	397/396			
309	2	1,2	397/397			
318	33	22		397	398	214
319	11	10,8		397,4	398,72	
320	10	5,7		397,6	398	
321	44	53,7	397/398			
366	1	20,6		397,4	399,6	209
367	4	3,8		397,6	399,6	209
368	6	8,1		397,92	399,17	211
369	19	21,6		397,45	399,55	215
370	8	7,3		397,52	399,16	214
371	43	28,5		397,75	399,55	218
372	1	21,9		397,39	399,1	214
373	17	13,8		397,2	399,55	218
374	22	14		397	399,05	216
375		46		397,7	399,92	222
376		635,7		397,3	399,3	
377	40	92,2	397/399			
415	51	61,9		397	400	226
416	33	58,5		397,4	400	223
417	3	11,3		397,53	400,32	215
418	51	59		397,65	400	220
419	18	66,9	397/400			
421	1	10,9	398/395			
436	3	1,6	398/397			
437	23	1,7		398,6	397,5	225

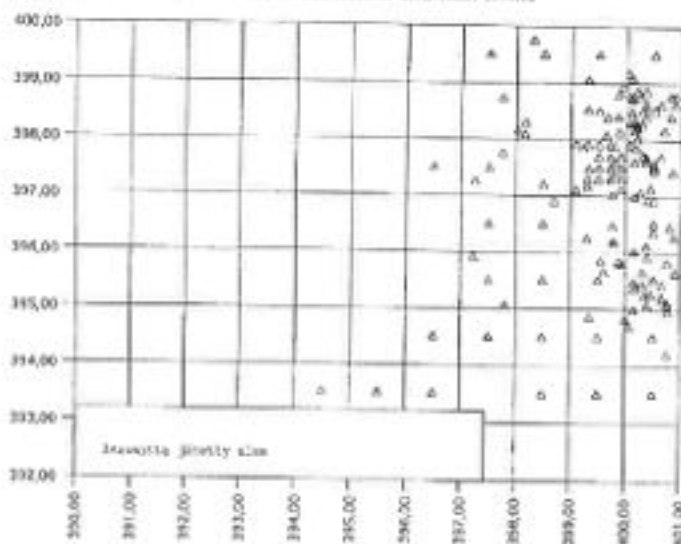
448	1	0,6	398/398			
449	5	4,4		398	398,25	201
450	1	1,5		398,44	398,74	200
451	1	5,8		398,52	398,14	202
452	12	16		398,62	398,3	199
453	7	3		398,7	398,92	200
454	5	3		398,7	398,52	199
455	7	10,7		398	398,3	210
456	1	3,1		398,1	398,46	210
484	18	50	398/399			
485	2	3,8		398	399,45	207
486	8	10,6		398	399,73	207
487	7	7,6		398,26	399,7	206
488	3	4,3		398,42	399,15	199
489		3		398,65	399,72	207
490	30	46,8		398,68	399,1	203
491	9	14,7		398,75	399,45	209
492	4	4,9		398	399,5	211
493	14	18,2	398/399			209
556	3	13,5		398	400,56	208
557	4	4,6		398,4	400,1	208
558	2	2		398,5	400	200
559	1	3,9		398,5	400,2	205
560	2	4,1		398,7	400,2	204
561	14	17,8		398	400	214
562	13	13,5		398	400,3	218
563	2	11,6		398	400,3	218
564	24	31,5		398	400,6	216
565	4	3,1		398,5	400,6	214
576	5	5,7		399	398,44	200
577	6	9,9		399,6	398,15	203
583	13	16,4	399/399			
590	12	13,8		399	400	201

1813 3224,9

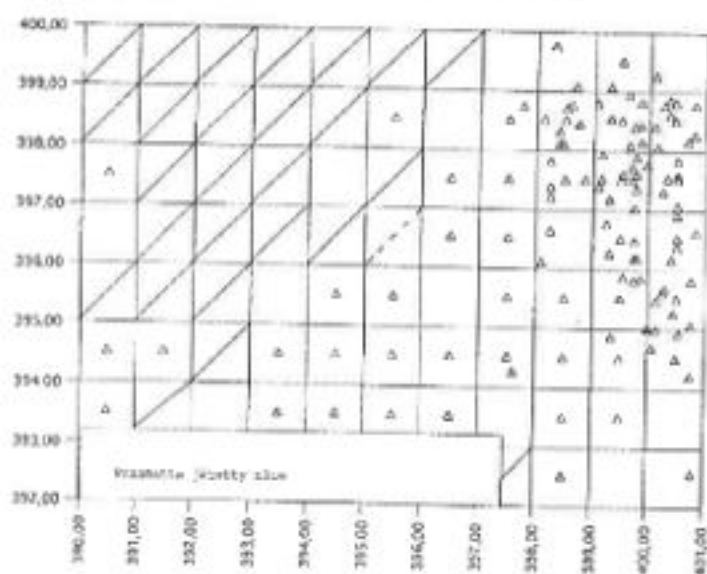
Liite 6

LEHTO, SAARELA, ILPÄÄ 1993: Ylitteettömän puuston laatu leivissä

LEHTO, SAARELA, ILPÄÄ 1993: Ylitteettömän puuston laatu leivissä

LEHTO, SAARELA, ILPÄÄ 1993: Ylitteettömän puuston laatu leivissä

Lähde: Korkeakoski-Väisänen 1994